

శ్రీ రామాయణము

కిష్కింధా కాండము

వరుణ - శరణం

“శరణం”

కల్పవృక్ష వేంకట వీరరాఘవాచార్యులు

శ్రీశ్రీశ్రీ తమ వేంకటేశ్వరాయా శిరుగువలన
నిమిషం తమవల్ల జేసినవారి కృతార్థం అయ్యిందో.
R. 200 00

భావ వివరణము - సంగ్రహాతిశయము

కీర్తిష్కంధా కాండము

(భావార్థ సర్వ గ్రహణము)

"FBI"

కల్వపూడి వేంకట వీరరాఘవాచార్యులు.

(४५-२०)

గ్రామపీఠం - విశాఖ జిల్లా

శ్రీశ్రీశ్రీ నిరంజనమల్లయ్య కవివరద

ತಿರುಮಲ ತಿರುವತಿ ದೇವಸ್ಥಾನಂ ವಾಠಿ ಅಧಿಕ ಗವಾಮುತ್

౬౦

శ్రీరామదత్త పరబ్రహ్మణే నమః

అర్పణము

సీ శ్రీరామదత్తదత్తా శ్రీరఘోపాధిపతే!

సీతయు సామితి వారసుడు

ధరత శ్రేణుఘ్నా బ్రహ్మాది మరలును

కులగురు సమకూడి గొలుపుసేతు

మాన్యమాతామహ మాదిరి నాచేత

పరిపిండినావు నీవరమగాధ

అన్యోరకతమ్మ, అచార్య కృషణాను,

ప్రాయుంజుకన్నావు వరిదా సేతు

సీ సమ్యక్విదితాపి చరణాలు - శరణ మిది

రామకృష్ణానంద కృషిని

సమర్పించి, నీదిసే

సమర్పించి, నీదిసే

VENKATESWARA
TRAL LIBRARY
SEARCH CENTRE

Rec No..... 4971C

Date .....

TIRUPATI

ధరవత్సాగవత పాద రేఖలు

త. వే. వీర రాఘవాచార్యుడు

వరణదాసి, మధ్యద్రాక్షి

పక్కాపాళ్లు : రచయిత

ప్రతితి మూదా : 1000 కాపీలు

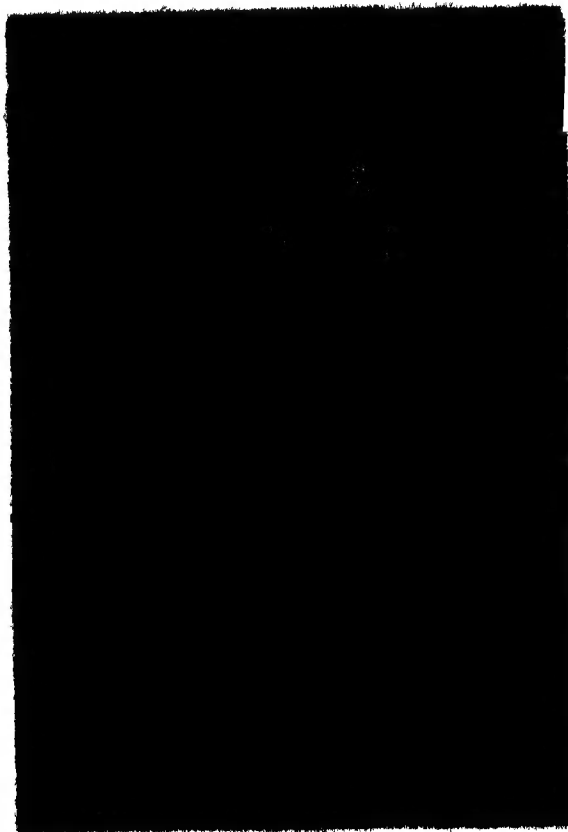
మూదా :

శ్రీ కృష్ణా పబ్లికేషన్, ఛాక్ : 5510

లింగభారతీ, విజయనగరం-531 202.

శ్రీమతే పారాయణాయ నమః

శ్రీమత్ పరమహంస. పరివ్రాజకాచార్య. శ్రీమతీకయవేదాంత
ప్రస్థాపనాచార్య

శ్రీ శ్రీ శ్రీ త్రిదండి చిన్న శ్రీమంత్పారాయణ
కావలానుజ జీతంబ్ స్వామివారూ

మంగళా కావనము

శ్రీ పారాయణ కవలంబు ఉత్తరాండ్ర ప్రాంతము
అయివేవట్లుకావోలు. పోతి యిది శ్రీపారాయణ పారాయణ
ప్రతి విత్తం పోగుతుంటాయి. శ్రీపాముని అదర్శంగా తీసికొనవలె
వల్ల కావచ్చు. పరాచార పయత్తి అక్కరినట్లే కవ్యపయిస్తుంది.
వివర వివేచనలు ఉద్ధృతమౌతుంటాయి. కృతజ్ఞార్థ కావిత్యం
కాని పోత్తవిధిస్తుంది.

శ్రీ ఉమే శ్రీమాన్ కల్యాణాది వేదాల వీరరామచార్య
స్వామివారిపదావళి శ్రీ రామాయణ ప్రేమ కోటినిలాడుతుంటే
వారి పదవల్ల "మీకు అనియత వేమకోటి శ్రీరామ తత్వాన్ని"
అచ్చుట్లంటుంది. కళాధీశునిగా "శ్రీమద్రామాయణ పారాయణం
నేమిగానూ కన్యకీశ్వర వాడు. మనమలోని ప్రేమ మాదిరై
వెలువడితే దాని మందరకూ పందాంనే 'అర్చితో' అక్షరవ్యూహం
కల్పించాడు నీవు

శ్రీరామ తత్వాన్ని ఏదరు ఎన్నిసార్లు విన్నా అది నిత్య
మోక్షమంగానే రానిస్తుంది. ఎన్నిసార్లు "తాచుకున్నా ర్యప్తీరపి
తన ముఖంగా. అంత అత్యస్తామ్యకముగ వాటికి గిరిసంభూత
యైన ఆ రామాయణ మహానదీ అంతస్పరాన్ని దోస్లలో శ్రావి
ల దురివి అదురీ నంటే వికార మృదదు. శ్రీమాన్ రామచా
ర్య స్వామి ఆ రామాయణ కిష్కింధాకాండ తావర్తాన్ని" చిన్న
గ్రంథంగా చూపాంది. తదం మూ 30 తో తృప్తిని కలిగించింది.
మిగిలిన కాండల "తావర్తము" గూడ యదేవిరముగ నీటి ద్వారా
తాగరిగితే తిక్తామృతం అది "గోమంత అంక" కాగింది.

పామాన్యంగా శ్రీరామాయణంలోని తావలకు ఏదోరూపంలో
త్యాగ్యం అందించాడు. మందరకాండమంది అందించే ఆవశ్యానికి
అంటుండన. నీవు మాత్రం పోషకంకో ఒక క్రొత్త వద్దకి. కాంది
వల్లభుడో "కిష్కింధాకాండ" మంది తావర్తాన్ని అందించడం
ప్రారంభించాడు. దాని కేదో కారణం ఉంది అంటుంది.

“సుందర కాండ” అధ్యాయమున ప్రకాశం పైకి ఆ
అధ్యాయము లభించిన సమయం. సన్నివేశము ఎంతవర్ణితమైనవో.
మధురమైనవో గద ! ఆ అధ్యాయము పొందిన కాలమును ముందు
స్మరించడం బుద్ధిమంతుల లక్షణం. శ్రీ గోదాదేవి ఈపోకడకు

పొందినవాడు “మార్కోత్తింగ్” అంటూ అధ్యాయమున ప్రకాశం
క్రిందించింది. శ్రీమాన్ రామవాద్యులుగారి మీద ఆ ప్రకాశం
దాగా ప్రసరించి ఉంటుంది. కనుక శ్రీ రామసేవలు కలియబులో
అధ్యాయము వహించిన హనుమ. శ్రీరామునికి లభించిన
సన్నివేశములను వర్ణించిన కాండము కిష్కింధాకాండమని అక్కడ
నుండి తమరదన ప్రారంభించినారు. పంపాతీరములో శ్రీరామునికి
హనుమ సమాశ్రియణం లభించిన దృశ్యాన్ని దాం అందంగా
వర్ణిస్తూ ఈ రావాన్ని వీరు వెలిబుచ్చాడటాడ తమ అధ్యాయ
కటాక్ష విశేషమువల్ల వీరిలో ప్రకాశించిన రహస్యార్థ వరసర
అలా యిదే విధముగ క్రమముగ అక్షర రూపం బాటుస్తూ
“అర్చన జీవాతువు”గ అందవరెనని అట్లు అందించే శక్తి.
సమయం. అవకాశం శ్రీమాన్ రామవాద్యులస్వామివారికి ఆ
సమీపార శ్రీరామదండ్ర ప్రభువు “కృపచేయుగాక” అని అనేక
మంగళాకావనములు చేయించువాడు.

కేంద్ర : వెంపెడవూర

తే 18.11.92

నరసింహ స్వామి శ్రీ రా. జీయర్.

G. J. College, Wash'gton

(Togeloh neta wongwong)
 (Mug Nona-ya ngongwa
 wongwong)

[REDACTED]

మూర్తిగోష్ఠ సంఖ్యతో విరాజిల్లిన శ్రీరామచంద్రగిరి
 కృష్ణానందముతో ప్రకృష్టరమ్యమూలక మహాపాతకమాలిన
 దేవము నశించు కేయికలచీగదా! అట్టి శ్రీమహానామ
 గాం తిర్గిత "కరణం" అను చాది వివరణమైన ద్విపదా
 కాండమునందుక న క న ము ఇంచిత పుణ్య నమోహార
 యుండగఁగో తెలియలేము. అందునా "ద్విపదాకాండ"
 మూల పదనమేగాక అందు నిలిపివేయవలయున్న విశేషార్థ
 రచన గావించి "మానండి తెలియనివారికి చాలమందికి తెలి
 యని ధర్మసమాప్తము అనబ్బించి" "కాకాత్మనంగనామ"ను
 రచ ప్రకటించుటచే కృత్యకృత్యులైన "శ్రీమాన కల్యాణాది
 నేతలు విరాభానానామ్యులుగా" భక్తవత్సలై కి మృత్తి
 కైరి అనుకారమై, నగల బగవద్గీతనైతర్య ముహూర్తమున
 శ్రీమహానామముని శ్రీరామాయణములలోని విషయములు
 తెలియ కాకార్థ సంగ్రహముతో వారి నిమగ్నమౌతుము

కృతాశించుటయే గాక తాగవశోత్తములు తాగిని అశ్రయించి
యొకరినొకరిని "భకాశించు" నామము పాఠ్యమై వారు తరించి
పరిశుభము తరించుచేసిరి.

ఈ గ్రంథమును ఆమూలాగ్రమును పఠించిరి. తదిది
తీరిక మరల పఠించిరి. "సామిత్రి! పశ్యవంశాయాః కాననం
కుభవశ్చనం" అను శ్లోకమునకు సామన్వార్థము" వంశా
నమీపారిగ్భవ్యమితి ములు పాదవిని కొమ్మలలో మండి కిర
ములుగల పర్వతముల వలె ప్రకాశించుచున్నది. అని
మాత్రిమీ గాని తరయిరి అచార్య శిష్యులు బాధిముగతు
ప్రతీకగా అర్చకామును నివరించిరి. మ'యు "పశ్యయాపాగే
సామిత్రి! .. "అను శ్లోకముగా అచార్యపూజిషులు తమ
శిష్యులకు ఎంతి చార్పియ్యమనో తివదేశింతో నిభవవరిచిరి
అంతనేయును భిక్షుసూత్రమున రామలక్ష్మణులతో సంబాధిం
చిన తీరులోగల "మహర్షా! "శ్రీమంతో పద్మవత్సకగా
రాజర్షి" దేవ, పతిమా" యశ్వప్రయితగాంధ్రాహ" అన్న
విశేషములలో "భ, గ, వ" ద్ముట్ట వాయుదేవ శ్రీమన్నా
రామలక్ష్మణుని మనకు దర్శించుచున్నారు. తతఃపర

"వాక్యశ్చేద వినిత్య... అను శ్లోకమున వేదశ్రి
యములొది విశేషార్థములను వివరించుచు అంజనేయుః
మూలము విన్న శ్రీరాముడే అతనిని అచార్య సామన్వార్థము
విశ్లేషించుటయే. అచార్యులెట్లుండవలయునో తెలియజేయు
గాక "అంజనేయుః కాండమునందే అచార్యులుగా గుర్తించ
బడుటయే, జరిగినది. అంతేగాక తగవశోయి నేరీతిలకు
ముందుగా తాగవశోత్తములైన భగవద్గురులను పఠించి

భాగవత శ్రావ్యరముగా భగవంతుని పేరింటిపెనెనగి
విశిష్టాద్వైత సిద్ధాంతమును "అత్యునిత సుగ్రీవుడు
"గజప్రవృత్తి" పేయించుటలో" కలకుచున్నదని చెప్పుట
కదయితి మొక్క ప్రవన్నత స్పష్టమగుచున్నది

శ్రీరామావతార రహస్యమెఱిగిన కాంచనకలలో
"వివాస వృక్షస్సాసూనాం అవన్నానాం వరాగతిః ఆర్ద్రవాం
సంశ్రియశ్చైవ యశ్చ సశ్చైక భావనం" అని విశేషగణనలకు
కదయితి చూపిన విశేషార్థములు పఠితల మనోవికాసానికి
అకరములగునదిలలో అర్థమొత్త కావరాదు.

ఈ విధముగ రచయితి ఎన్నోవిశేషార్థములను మనకు
తెలియపరచి రాముని తిండి పఠించు నిరవచేకాదు. లోక
మున మహావచనవృక్ష దుర్లభము. అర్హులగు విద్యార్థులకు
గల కష్టము. విద్యమున్నది కవిత్వరూపముగా చాదిని
భగవద్విధేయులు, చేయుట, భగవద్గుణానుభవము లిగియుం
డుటయు పూర్వ బస్యమకృత విశేషమే.

ఆ మృతాన్ని పొందిన శ్రీమాన్ ఏక రాఘవాచా
ర్యుని గాన భావ్యరూపుడైన శ్రీరామ చంద్రుని కరణగ
తిని పొందిన పిమ్మంభా కాంచనలో "కావార్థములను"
వర్ణనపొంది కృతకృత్ములై నాడు. ఈ కావ్యము ఆ చంద్రా
ర్థం సత్కర్తవార్తించాలని "కుభాకాంక్ష" అందించడం
మన కనిన ధర్మం.

ఇట్లు మహావచన విధేయము

ఇతితం

ఈ లోక గుణి వేల రంగాచార్యులు

12-10-88

_____

తోకొనమునకు ప్రవేశించిన నీ తోకా వృక్షము
 శ్రీమద్రామానుజులు దానిని పలువిధములుగా తోకొనమునకు
 అనువర్తించుటకు ఎందరో మహాజ్ఞానాశ్రయ కృషి చేసియున్నారు.
 చేయుచున్నానుగానీ ఇందు ప్రతికాండమునందను రిసవత్తి
 కమిన భట్టుకులుగలత్ర అందు ముఖ్యమైనది "సుందర
 కాండము" అని అచార్య కృత్యమును ద్వైతచేయించి
 కవిత్రిమిన తాగము. దాని ముందున్న క్షిప్ర కాండమున
 అచార్య అక్షగములు ద్వైతించును. పరమాత్మ దేవబోధ్యునిగా
 నవిభుతైన అచార్యుని గుర్తించువంతుల ఈ కాండమున
 ద్వైతించును.

అట్టి దీక్షింకా కావలసివచ్చినది కదా కాగమును
నంగ్రహముగ తెలియజేయుచు అయిన క్షేత్రములందు
త్యజించు విషయములను వ్యాఖ్యానించుకొనునది. ౧౩ చిన్న
గ్రంథమును సూక్ష్మ చరిత్ర వాచకమును వీరభూపాలాచార్యు
లు చిన్న తపనమునందు శ్రీమదాచార్యులను నుచు
విప్పించిరి. ఇట్టియు కలిగి అచార్యములకుగ వానిని
ఉపదేశముల నుచు ఎదిరినది కల్యాణములు వారాయునది
వాచాగ్రము నవ్వలించియునది కాగవర కల్యాణములను
వాచాగ్రము.

మూ మా కా ను మా ౧౧ శ్రీ ఉ. వే. శ్రీమాన్
శ్రీకామ్యం విరచానుచాచార్యులయ్యవార్లంగారి పేరు తనకు
పెట్టించుటకు తగినట్లుగ వారి దిక్కులి ప్రితి కలిగించు
శ్రీమద్రామానుజమును కా ను నిత్యానుసంధానముగ
రేపింపాడు. అన్యచాచార్యులైన శ్రీ ఉ. వే. శ్రీమాన్
శ్రీమత్తరుమల పెద్దింటి నందియ్యమూర వేలటాచార్యులయ్య
వార్లంగారి కుమారుడు పాల్కుడై రచాన్యార్థముల మీద దేశముండి
నాడు. మూ విర్విరాచులైన శ్రీ ఉ. వే. శ్రీమాన్ కల్యాణాచారి
రంగారామ్యులవారి అభయము నెరవేర్చినాడు.

ఈతడు స్వల్ప కృషి చేయుటకు కారణము ఆ శ్రీరామ
రమ్యుని పక్షేయ కాలమునా కటాక్షము, భాగవతి కృష్ణ,
అచార్యులు గ్రహము మారినే. ఈ వాచాపతికు ఇంతకు
పెద్దలవలన పొందదగిన, పొందవలసిన ఉపదేశములను పొంది
ఇతోభగవంతు కృషి చేసి ధర్మవశునట్లు ఆ రామరమ్యుడు
కటాక్షుడుగా "అని అవ్యసించుచున్నాడు.

భాగవత విధేయుడు

కల్యాణాచారి శరణ్యచార్యులు

శ్రీభాష్యం అవ్వలాదాయము

విశాఖపట్నం

11-10-88

శ్రీమద్రామానుజము శేష సన్నితము వేదోప
బృహద్రామానుజ ఇతి పరిశ్రమ, సావధానము, శ్రద్ధాము పరే
తత్వమునుబట్టియు పరిశ్రమతో సాచార్య నిరూపకము.
నిత్యము జరిగిచేసిన ముంతము. శ్రీమద్రామానుజము
సాంకర్య పరిశ్రమ, సన్నితము కావ్యమునకు సమా
నము నీదిని అధికరించినచో మూలమునకు సన్నితము
నాందరి వ్యతిరేకము.

శ్రీరాక్షస ముక్తి ఫలముగా మా రావగాలి శ్రీమాన్
శ్రీరాక్షస ముక్తి ఫలముగా మా రావగాలి శ్రీమాన్
శ్రీరాక్షస ముక్తి ఫలముగా మా రావగాలి శ్రీమాన్
శ్రీరాక్షస ముక్తి ఫలముగా మా రావగాలి శ్రీమాన్
శ్రీరాక్షస ముక్తి ఫలముగా మా రావగాలి శ్రీమాన్
శ్రీరాక్షస ముక్తి ఫలముగా మా రావగాలి శ్రీమాన్
శ్రీరాక్షస ముక్తి ఫలముగా మా రావగాలి శ్రీమాన్
శ్రీరాక్షస ముక్తి ఫలముగా మా రావగాలి శ్రీమాన్

శ్రీభాష్యం అవ్వలాదాయము

11-10-88

20.10.88

శ్రీమాన్ కల్యాణానంద చింతామణి రాధాకృష్ణులు
గారిలో మొదట పరిచితము పరిచితిమి. ఇది శ్రీరామా
య్యగారి పాఠశాలము అందలి సూక్ష్మార్థ బోధిత్వము లను వివిధ
తరువాత అతిగొరివనీయులుగా వాని నాకు అర్థమౌతూ
లే నాని మృదువదనములతో మధుర కంఠముతో విశేషార్థ
ములతోడి వారి రామాయణవన్వాసములు నిది ధర్మము
ననిది శ్రీమాన్ అచార్యులవారి క్షిప్రతాపములతోని
క్షుణ్ణముల రహస్యార్థములను వివరించుట వారి విశేష ప్రజ్ఞకు
దృష్టాంతము అందలి శాస్త్రములను, ధర్మ, వ్యాఖ్య,
శిష్టాచార, రాజనీతిములను స్పష్టముగా వివరించుచు
విషయములు వారి సన్నుత శాస్త్రధర్మముల కృపి! యీ
“రాధాకృష్ణ సంగ్రహము” గ్రంథము. శ్రీరామాయణములకు
“ప్రవృత్తము” అనుట అతిశయోక్తి కావరదు “రివి శాస్త్రము
కవిగాంచును” అనుట వారి విషయమున వార్ధకమైనది.
శ్రీరామాయణములు శ్రీమాన్ రాధాకృష్ణులు
వారి! సర్వదా, సర్వథా అయియును, అయితారోగ్యైశ్వర్య
ములకు, పరాచింతముగాక అది “అభిలషింతు” వారి
ప్రేమాభిలాషి.

మహాశివరాత్రి అనంత రామారావు
జ్యోతిషం, M.A. B.L నర్సయ్యం.

శ్రీ శ్రీరామానుజ మః
దశక మంత్రాచార్య

విజయనగరం

అ క ం థ

శ్రీరామ క. వేం. వీరరాఘవాచార్య స్వామి వారి
వజ్రహస్తాచార్యులు దీనిని రచించిన స్మితాక్షర శాస్త్ర
సంగ్రహము ఉద్దివ్యమిది. సామాన్యమున సామాన్యముగా విజ్ఞాన
సంరక్షణకు విశేషముగా ప్రతిపాదింపబడినా ఈ శాస్త్రము
విశ్వమన్నది దీని ద్వారా "సంగ్రహం" అని వాచిరిగం
లేనా "కొంత అద్వైతముందచా" అన్నట్లు విశ్వరూపమునలె
లసాముని విషయమునాన్ని యీ విషయము ప్రతిపాదిస్తుంది.
యీ కోరిక మూలమున చాళుఖ్యులకు ఎంతయో విషయముగం
కాగలదని నా అభిప్రాయము. ఈ గ్రంథము త్వరలో ముద్రా
ణము చేయబడుచోదనికది ఎల్లది శ్రీరామ చరణ సంకీర్తన
సారకాన్ని అభ్యసించి తరించాలని ఆ కాంక్ష. తమ
తక్కుగా పాఠము. శ్రీరామ పరగతలకు మారతి దీని
ప్రార్థనమిదిగానూ నా భావము

అధిక విధేయుడు

దశక మంత్రాచార్య, M.A. M.Ed

M. H. School, Kaapa,
Vizianageram.

విద్యయాంజలి

శ్లో॥ శ్రీరామశైవ మునిపద సరోజపుష్పం
సంపన్నమూరమత సేవేట లబ్ధబోధం
శ్రీరామశీర్ష పత కాశ్య దరంగమామే
కాంతం కరణ్య సుమితేభర మాశ్రయాని॥

శ్లో॥ రామామూర పాద్యజ్ఞం రక్షాకాశ్య వికారదం
అన్యత్పరమసుర్యార్థ్యం అన్యలాచార్య మాశ్రయే॥

నేదనేడునైన పరమాత్మ శ్రీరామునైన అవతరించగా
నేదను క్రియవాసునిగానుగా వాల్మీకి ముఖము తెరిచి
అవిర్యమిచ్చెను. నేదను పూర్వభాగమునందు కర్మాచరణ
మును దెలుపుచు ఉత్తర భాగమునందు ప్రాప్త్యునైన సర్వ
శ్వసేవి నిరూపించుచున్నది క్రియవాసునిగాను రామ్య
ముగ ఒక తర్కవ్యయాప్తునికేభవరే నిలించుచును. అంతర్యముగ
భగవంతుని నిరూపించుచు ఉపనిషత్ సిద్ధాంతమైన వ్యయ
అంతరిమునియొక్క అర్థమును విశదీకరించుచు దీర్ఘ కరణగతి
గ్రంథముగా ప్రతిభావ శ్రేష్ఠుడైన దిక్పాలి నవిత్రియ పాపభక్తుము
ప్రకాశమునైన దెలుపుచున్నది.

ఈ ఇరికాన శ్రేష్ఠమును, అనేకమంది కవులు, ధనులు, కవిరేఖలు ఎన్నో భాషలలో గద్య పద్యాది రూపములలో వెలువడినవి. అట్టి వానిని వాచించి అల్పజ్ఞుడు, కాస్త్రజ్ఞుడు కా త్యం ధు డు తురణ ప్రాయఃబూతుడు హాస్యాస్పదము అయినను అట్లు ప్రాయుటకు కారణము విన్నవము చేయుచున్నాడు.

ఇక్కడ సంకీర్ణమున శ్రీ నేక పుస్తకములు వల్ల భాష ములలో తురగారూఢుడై గద్యాదియందు స్వయంవ్యక్తుడై నేరేపియున్న "తిలకాకా" అను పండితునిది దివ్య క్షేత్రమునందు ముద్రాదు అయిదాదు సంవత్సరములనుండి శ్రీవారి వైదిక శ్రీంఠ్యందేహినిడు భాగ్యము కానుక కలిగించి అనంద్యమున అదటి శ్రీ శ్రీవార భక్త సమాజ కాశ్యకర్మము, శ్రీహనుమదుపాసకులు అయిన శ్రీమాన్ G. V. కవిగారావ్యులుగా శ్రీమదామాయణము పురాణ కాలక్షేపము చేయవలసినదిగా కోరి పరి లక్ష్యనికరము అప్పుడప్పుడు శ్రీమదామాయణ ప్రవచనము అయిదు దండగా వారి ముద్రించి శ్రీహనుమచ్చి ప్రచార సభాసభ్యులను అను శ్రీ కోమిగంటి కృష్ణమూర్తి గారికి వచ్చి పరిపరచుము చేసిరి వారి వన్నింటి గారించి కాము ప్రాసిన "పిమ్మి, కా కాంక్ష వంగవాయు" వామకాచిరి. అది సంక్రమిస్తామై: మా సామాయ్యులెల్ల నును ముద్రాగ వదుప్రకృతిటకుచాలాకాసున్నది ఇంతకు అకాంక్ష నుండలి విశేషాకములను దీనిలో వానిన తెలివల మిగుల శోధించునది మూలం నందర్యములో అనగా వారి అవిశేషాత్మములు ప్రవక్తలుగా మారే ప్రాయశ్చరినది

నమ్మ కోరి. కాని అప్పుడొకడు నా కంటి కిది అయి
అపాశ్యమని చెప్పిరి.

అయినను కానిన, కాని నరానధ్యులును, కీమాన్
Q. V. రమగాచార్యులుగానును మాత్రము ప్రచీనములు
అ కీరామాంజనేయతే దీని వేత ప్రాయుంపగలు. గాన
తెలుసే ప్రారంభించును "అది నానగైదు తేలు కాగిరి.
కాని ప్రోత్సహించు" ఇదియును రామకటాక్షమే, ఇన్ని
మామలు పలికిందినకాదు ప్రాయుంచకపోవునా! అను దైర్య
ముతో ప్రారంభించవలచి వెంటనే మా అచార్యులు
(గురుదేవులు) అయిన కీ. ఉ. వే. కీమాన్ కల్యూపాది
శరత్కార్యవ్యాసి వారిని, మా పరమాచార్యులు,
గామాయూ రహస్యజ్ఞులు అయిన కీ. ఉ. వే. ప్ర కీమాన్
కీరామ్యం అన్నలాచార్యులు వారిని ప్రార్థించి కాని మా
కోరిక కానిన నాయనలీ కాత్పల్యముతో నాకు తగు
పలహితానానికి అకీర్యుడించి ప్రాయుటకు ఇచ్చినానని కాని
అకీర్ములు. కీరామచంద్రుని కటాక్షము, ప్రాయుంపగలును
ధ్యేయముతో ఇందులకు పూనుకొంటిని. గ్రంథ విస్తరణితి
కాతాగమ్యతో, కాట విశేషార్థములు సూత్ర చాల సంక్లిష్ట
ముగ "కాతార్థ సంక్లిష్టము" అను పేరుతో వ్రాసిరిని
కంతత్యము.

ఈ కాంతమునందు "నారాయణుడగు పరమాత్మ
యొక్క స్వామిత్వ, సాధారణ, సాకీల్య కాత్పల్యాది గుణము
లు ప్రకృతములగును. అంతేగాక ద్వయమిందిన సంపది

"శ్రవణ" అను పదముయొక్క అర్థమును సూచనాప్రాయముగా తెలియ చేయబడుచున్నది. అచార్య అనునది యొకప్పుడుగా తెలియచేయబడినది. అందుచే క్రిష్ణన్నారాయణుడగు క్రిష్ణానుకంధుని చరణములకు "శ్రవణ" కోసము ఈ "భావార్థ సంస్కరణమును" క్రియబానినది

భావార్థ సంస్కరణమును అది యన్నియు కానునది గూర్చుకొని యున్నది అది మా అచార్య సంపూర్ణాధ్యయనము అది విన్నవించుచున్నది. ఈ గ్రంథము క్రియమును అభావములు గోచించి రాజయద్యాయము, మా అచార్యుల వివరణము, మా పరమారాధ్యుల ఉపన్యాస పాఠములు అది "వివరములను" కురిపించి విన్నవించుచున్నది.

కీర్తి ముద్రా వివరములు ఈ సంపూర్ణాధ్యయనము కాని మాత్రమే మా రాజగారు క్రి. త. క్రి. మాన్ క్రిష్ణానుగోచించారాధ్యయనము (సంస్కృత భావములు, ప్రభుత్వములను సంస్కృత భావము V. Z. M) కాని నా కృతార్థత

ముద్రా వివరములను గోచరించిన అంగీకరించి తమ స్వంత గ్రంథముగా, గ్రంథ గౌరవముతో ముద్రింపించిన శ్రీ ఎ. పామేశ్వరరావుగారు కృష్ణా పత్రిక, పత్రిక, విజయనగరం కాని నా కృతార్థకానిదనము.

భగవద్భాగవత వివరములు
క. త. క్రి. రాజగారు

ఓం శ్రీ రామాయ నమః
1 మౌనాచారము
ద్యుతం ముక్తార్థ వివరణము
దీక్షా-శిక్షణ, విష్ణుదాశాండము
భావ వివరణము నల్లగూడ తత్వము

శ్లో: తపదామపహారం చాతారం సర్వసంపదాం
 లోకానిరామం శ్రీరామం గౌరవో ధౌరవో మూర్త్యుహం
 శ్లో: శంకామధ్యమృగస్థితో యదమృత నిగహం
 నీతయాఽఽరింగిరం రామం కలయేఽభిష్టసిద్ధయే
 శ్లో: అపాద్యపాదక | వ్యామిన్ | అపాద్యం తపసింపద |
 రామమాత! కృపాసింధో! మత్కర్మం సాధయ ప్రభో!

శ్రీమన్నారాయణుని శివరక్షణ, ముద్దాక్షిణ్య, భక్తి
 సంపాదన చేయుట, అనేకావతారములను చాల్చుచు కావగా
 మధ్య కాలాల్లో దేశభులకు శ్రీరామముగా అవతరించి
 తాటకా మహానామ మధ్యలో ముద్దాక్షిణ్య ప్రారంభించి,
 మారీచుని దక్షిణ సముద్రము పరకు గూలగొట్టి, శివభక్తులకు
 విజయించి నీతకు వివాహమాచి అయోధ్యలో నివసించు
 సంవత్సరములు ముఖముగా చేసినను గడిచెను. "చాలకాండ
 శ్రీమద్వల్మీకి" అను గోవిందనామక బ్యాత్యానముచే
 చాలకాండచేత ద్వయములకొనెదలి శ్రీమద్వల్మీకిని వెప్ప
 రులకు దేశభులకు శ్రీరామమును పూజింపజేయు చేయ నిశ్చ
 యముగా ౧౨క దేశభులకు శివ సమముల ప్రకారము తిండి
 అన్న అను విషయ, చార్యముల నీతా చేయిలోను, సాక్షులకు
 అన్యములలోను చేయియైన సంవత్సరములు అరణ్యకావము

చేయుట. అతని బతుకేదో శ్రామము. దీక్షకు
 వ్యతముపై మందగా భవతుడే గింద శ్రామము అయోధ్యకు
 వచ్చి బట్టారి కేమల చేయి ముక్తార్థించెను. కాని రామకు
 కావ్యమును తృణవాయువుగా వదిలి సర్వకాశ్యలనై
 అరణ్యవాయువు కేగెను. అయోధ్యకు వదిలి రమ్మి
 ప్రార్థించిన భవతుడు పాత కల నొసరి మహర్షులకు
 కావ్యమును ప్రతిష్ఠ యొనర్చి దండికారణ్యమునకు ప్రయాణ
 మయ్యెను. "అయోధ్యాకాండన వాచాయా శత్రుః" కళ్యాణ
 సుగంధా ముచివర్ణవార్త" అని వారాహిణి శత్రుః కళ్యాణ
 సుగంధులనే దివరింపబడెను.

శ్రోవణ రహస్యము విధించెను. శరభయోని దర్శించెను
 అగస్త్యుని మహర్షుల లోకమేలను దర్శించెను పది
 వందొమ్మిది గదిల దండికారణ్యమునకు చేరి మంచవటి
 అను క్షరకేమల అక్షయమును నిర్మి మోది జూయోపుతో
 స్నానముచేయించి నివసించు చుండెను. అతడు రామము
 వలెనే సూర్యుని కావ్యము వారి కామలముగా లక్ష్మణుడు
 అను ముక్తి. వర్ణము కలిసి ముగియెను. వగల్గిన సూర్యుడు
 కామలముతో భవతుల వధయై సీతానందరమ్యుని ను వర్ణించి
 అను మహర్షుని కావ్యమును విధికావ ముచివర్ణమిచ్చెను.
 మూర్ఖుడగు కామలము మోరముని మామూల్యుడనుగాఁ జూచి
 సీతాదర్శించెనేని కామలమృదుల అమృతమునై. వెలచు
 సీత ముచివర్ణమునైన జూయోపు రక్షణ వలన. విద్యుది
 కామలమును విద్యుది సీతను అంజనగణములకు కలప
 యెను. అశ్రీమదేకమును నుంచెను. విద్యుది కామలమృదుల
 వర్ణమునై సీత ముచివర్ణమునై. వెలచు ముచివర్ణమునై.

నకు తొమ్మిది ముగిసి కలుపుచు విడిచి. ద్విద్విరూపమునొడిచి
అరిదివలన ముగివుని సూక్తి తెలిసికొని. కలుచి అరిద్విరూపము
స్వీకరించి అది మూలవకారము పంపించిరమమున నాదమునతో
జేయు. "దివ్యమంగళ విగ్రహ వర్ణనాచ్యుత కర్తవ్య" విష్ణు
మంగళ విగ్రహవర్ణనన "చరిణ" కర్తవ్యము తెలియజేయు
బడెను. ఇదివరకు చాలా మూలభూతకారములు, ఇంత
వరూపానికి వర్ణనతో స్వీకరించాకారము ప్రారంభము.
స్వీకరించ, మందరకాండలలో "కర్తవ్య" కర్తవ్యము యిద్దకాండ
మున "ప్రవర్త్య" కర్తవ్యము వివరింపబడెను. అయినను
రామాయణము ద్వయములలో వివరణగాగ అన్ని కాండలలో
అన్నివదములు వివరింపబడెను.

భావవివరణము-వెంగ్రహ తత్వము

శ్రీరాముడు పరమార్థ, సీతయే చేరిననుడు. (చంద్రార్థ)
ఈ శత్రుడు ఎల్లప్పుడు ఇగవంతుడు అకాళింతుడు అ ప్రియిని
అనుభవించు మంచనయెను అట్లు గాక ఇరికి పరమములమును
అంతిమోపక యెవల ఇగవాడునీకి మూరియొకడు.

సీత (చంద్రుడు) తన దగ్గరనున్న రాముని (పరమార్థ)
కంటె అ మోగవ మృగము (మరీచిక) ఎంతమూరి - తెలిసి
తిన్నట్లు కనామునది, పై అంతిమోపక అందుచే రామునికు
(నిరమార్థ మూర్ఖుని రాముని (రాముడు కోరికలు తీర
వలెనని కోరికలు ముప్పుచే కొనబోయి అంత (కరీంపూర్వ
మందలమున వచ్చెను. అందు రామున స్త్రీ సొంగల. (కాది
(చంద్రాములు) ను మరీచిక తన కోరికలు నెట్టి ఇగవ తుని
అందు చే మునుదిరికి ప్రార్థించుచుండును. ఆ శత్రుడు అనుభవము
ముందును చూచిన ఇగవాడును అరిచి ఎల్ల తిన్నదియెడలు.

పరిమార్చి అచార్యుని (సురుని) ద్వారానే తల్లిని
(చేతనుని) రక్షించును. చేతనుడు (పుత్రుడు) అచార్యుని
(సురుని) ద్వారానే పరిమార్చును చేసినాడు. అచార్యుడు
తేజాశ్వితునివలె చేసి కృష్ణానుల విధ్యునిది పుత్రాని
పరిమార్చినచే భగవదాచార్యులను కలిగిన విద్యుని పరిమార్చి
వర్జుల చేర్చుగల పాత్రులను గొప్పాడై మునిదనలెను. అట్టి
అచార్యుని (సురుని) కిరణ్ణి రామకు (పరిమార్చి) పెదకు
యెడగా ఆ లక్ష్మణులుగల అంబులకు అను అచార్యుడు
(సురుని) లయించుటతో "కన్యీంధ్రా కాండిము" భగవ
దాచార్యు లక్ష్మణులకు కలిగించు తేజును ప్రారంభమగును.

ఈ గాంధీయజ్ఞానము చతురి శిక్షణించు చేయుట. 1. ఆరాధ్యుని కరిందుట ఆరాధ్యుని ద్వారా ఆగవద్వైభవము తెలియజేయుట, కరగాగత రక్షణము, సర్వోత్కృష్ట ప్రకటనము కాస్త్ర, శిష్ట, రాశికారాగములు ఆరాధ్యుని ద్వారా అభివ్రవణము (అనగా కరదీర్ఘమును అంబరీషమును కంఠము) 2) కా న దిక్షణములు అందువలననే శత్రులు ప్రయత్నములై (నిత్ర తప్ప మిది రక్షణలు లేవు అనుట) భూత, కల్ప, అప, ద్యౌర్య, వీర్య, శేషములు అయి 3x3=6 ఆగ,న, బ్రాహ్మ అక్షరములై రెండేసి గణములు తెలియజేయు అనును. ఆ, గ, న, త్త్యుబాధ్యుడైన పరమార్థ వ్యూహము కలిసి, "ఆగవాహినీ కరగా శిరవరము" అనుట చే ముఖ్యముగా వ్యుదయించును అనుచు "నారాయణ, కరగా"

కేరగాం జను విదముల అర్థము ఈ కాండమునందు సూచిత
బడినది అని పెద్దలు చెప్పుదురు. అంబ నేయుడు, అష్టాక్షుడు కార
పరిశిష విలుకులలో నారాణిగార్వము స్పష్టమగును.

శ్లోకాంధా కాండము - 1వ పర్వ - 1వ శ్లోకము

గ్రీః సతాంపుష్పరిణేంగత్వా వద్భోత్పలరుహాకుటాం
రామోర్వావింక్రితినహావోవిజవాపాకుటేంద్రియః॥

శ్రీరాముడు సాన్నిధిలో కూచి కామరలు, కలువలు,
చేపలు మొదలగు వానితో ఆ కుటుముగా మున్న ఆ పంపా
పరస్పరము చేరి ఇంద్రియములు వ్యాకులత చెందగా విచారించు
చుండును.

కావ వివరణము - పర్వగవారీశ్వరుడు

ముదటి పర్వముందు రామము పంపా పరస్పరము, అనీర
మొదటి కనమును వర్ణించుటయు, నీతి గొరల్ విరజాము
చెందుటయు రాహ్యము. అంతర్యముగా అయ్యో! ఎల్లవృత్తి
భగవంతుని సేవించుచు నిర్వహించుట దర్శనముతో కావ
అనుభవమును కామ కుచి వాణిజవలన చుట్ట రాహ్యము
లైన విత్తువులచే అకర్షించబడి భగవంతుని వాందరేమన్నానీ
అను విచారాంతోయియు సూచించబడినది. ఈ పర్వములో జల,
వృష్ట, వృక్ష, కాళా, పర్వతశిఖర, మేఘములు వర్ణించి
బడినది. కాని తద్గుణ సామ్యములచే పరిణాత్య, తద్గుణులు
అకాశ్యులు, దీప్యులు, భగవానుడు, జీవులు, సారూప్యము
చెందుట మొదలగునవి భృని రూపముగా సూచించబడినవి.

**శ్రీ: నామోతే! గోధతేనంపానైకూర్మవివంజితా
పులవద్యోత్పలవతీ గోధితావివిదైద్యువే॥**

నామోతే! ఈ పంపా పరిమితి వై హార్యమువలె నిర్మల
యైన నీకు కలిగియున్నది. వికసించిన తామరలు కలువలు
కలిగి కలమున నానావృక్షములతో ప్రకాశించుచున్నది.

భావ వివరణము - కులగపా తత్త్వము

ఇందు "నీవు" అనగా భక్తి క్రమముల భక్తి వై హార్యము
వలె నిర్మలముగా నుండుట, అనగా నిర్మలమైన అనన్యభక్తి.
(గీతల వాఙ్మయమును పామాత్మకే భక్తియై యుండుట) అని
భావము. వికసించిన తామరలు, కలువలు అనగా భగవద్భక్తి.
అనియు రమయచే భగవద్భక్తనము చేసినది శరణాగతి
చేయుట! విచ్చరిన ముఖములు కలియుండుట (నీటిచే
వికసించిన తామరలచే, కలువలచే హరితిము) నిర్మలమైన
అనన్యభక్తితో చేరినటు భగవానుని శరణాగతి చేయుటకు
విచ్చరిన ముఖములలో ముఖావస్థకు "ధ్యని" హరితిము.
ధ్యనియైతిమియిది "శరణం" (భగవానుడే తీర్చింపువాడు
ఇతరులు కాదు) అను పరిమితినిచ్చి అర్థము హరితగా
ప్రకాశించియుండును.

**శ్రీ: నామోతే! వత్సవంపానానా తాననం కేధదత్తనం
తేనాతరానంతిరేతానాద్యువనాన్పశితరానవి॥**

అట్లుగా ఈ మహా సమూహశిష్యులందరి వృక్షములు పొడవైన కొమ్మలు కలిగియుండుటచే శిఖరములతో నూతన పర్వతములవలె ప్రకాశింతులున్నది.

భావ వివరణము - సంగ్రహ తత్వము

ఇందు భగవద్దయారోపాపత్తులైన ఆచార్యులును వారి వాక్రేయగమనాది యొక్క శిష్యులును సూచింపబడిరి. వేదా సరస్వతి భగవానుడు "హరిసరస్విగాఢ్యాఠీయ తేజోజలఘం" అను అపభ్రంశిత భగవానుడను సరస్వతీ ముదిరి ఆ నీరున్న ఆనీరు జలము ద్రావ్యులు అనగా ఆ సరోజలముచే వృద్ధిపొందింపబడిన వృక్షములు, భగవద్దయారోపముచే జీవింతు ఆచార్యులు, ఆ వృక్షముల నాధారము చేసికొనినవి కొమ్మలు అనగా ఆచార్యులపై ఆధారపడిన శిష్యులును సూచింపబడిరి. అంతయుత్తుగా పెరుగుట, భగవద్దయారోపము వలన, అది భావము. శిఖరములతో నూతన పర్వతములవలె నడుట ఎత్తి గాలికి చలించునటుల పర్వత లక్షణముగానూ, అట్లే మళ్ళీ అలెలకు చలించునటుల ఆచార్య లక్షణము. పర్వతములకు శిఖరము లందము ఆచార్యులకు క్రితకరిగించు శిష్యులే శోభ. కావున పర్వతములు ఆచార్యుల నిర్మలతకు, శిఖరములు కౌత్సర్యమునకు ధ్వనిగా సూచింప బడినది.

గ్లోరియా తుమోకా తి నంతస్తం మాధవోదయోన్మిత
భరతన్యవద్యురేన వైదేహ్యహరజేనమ,

అమ్మనా! ఇరవేతు అయోధ్యావగరమునకు వెలువలసిన
యొంటి ఉదబాసాదులచే కృశించుచుండుటవలనను, నీరక్ష
కాదును పొరింతునని పోవుటచేతను, ఇదివరకే దుఃఖమున
జనుకమ్ము ఈ వసుంతును జురింతి దుఃఖంపచేయుచున్నాడు.

ధావ వివరిగము - సంగ్రహ రివ్యము

కర్మచేతను, వ్రక్కరి చేతను లాగబడి సంపారబద్ధులై
దుఃఖించుచున్న జ్వలను నారి పరిజూర్మయు విచారించి
పూరిరిము ఇరవేతు వరమధిక్తుకు. కాని ఇగవదాక్షా
కర్మయును. అందువలననే అయోధ్య అనగా (ఇగవన్నివంశ
జుగం కుంతము) నకు వెలువల ఇగవద్దర్శనము లేకన్ననే
యొది రివ కర్మను నిందించుకొనుచు విచారించుచున్నాడు.
నీర తునముచే వ్రక్కరి బద్ధురాలై ఇగవదిక్కు వివయమును
(జుగంకము) కోరి ఇగవనువిడి దూరము కరీర (లంకా)
బద్ధురాలై నది. అట్టి వీరిమధురిది రిలంచుకొనిన ఇగవంతునకు
విచారాశీకయము పూరించబడినది వసుంతు = సంతసించ
చేసి జుగంకము అర్పించువాడు. నీవలను అనరానిము
చార్మిక నాగే వ్యాదమోక్షము చేయుచున్న యీ
వసుంతుకు పాతాన్యమృత వాల్మీకియలలో వాల్మీక్యమేమి!
అది వ్రక్కరిచే అర్పితులైన నీర కర్మాక్షితులైన
ఇరవేతు, అను చేతను సూక్ష్మ పరిజూర్మ విచారించుట
చూచితము.

1. జాతికల ప్రతిభాజ్యోతిస్సీ అవతరము కాద్యలం

ద్యమూలం దివిదైః పుష్పైః పరిద్ధిః కైరివాద్వికం

ఈ ప్రశ్నలకు సమాధులకు వచ్చునది గర్భిణి మూలం
మూలం దేవతా, కానినై కలకలం గుల ప్రవృత్తులు కాని
మూలం దేవతా, కత్తుకలంకము పరిచివల్ల నిష్క్రియ
వకాశించుచున్నది.

భా. పం. అచార్యునివలన జ్ఞానము పొంది భగవంతుని
చేరదగిన ప్రతిభకు సూచించబడుచున్నాడు వృక్షములు
భగవద్దేవతావశీకృతైః అచార్యులు ప్రవృత్తులు జ్ఞానము
మకు సూచన "జ్ఞానప్రవృత్తి" అను అర్థోక్తి. కలకలంకము
ప్రవృత్తులు అవగా అనేక విధములై న జ్ఞానములు. అ జ్ఞాన
ప్రవృత్తులకు కాల్పిత భావ అచార్యులనవతీ వృక్షములు.
ఎక్కడ! నిలవీతమైన కాద్యలము పైని. అదియే అక్షి
నారాయణ స్వరూపము. నిలము భగవానుని వర్ణము వీరము
(వచ్చుని అవగాత కలకలం) అక్షి స్వరూపము. అ రోడు
(శ్రీమత్ + నారాయణ) స్వరూపములు. దీనిని అభావముగా
చేసికొని పరచబడినది, కత్తుకలంకము. నిల + వీర అయిన
కాద్యలముపై కత్తుకలంకము పరచబడినది అ కత్తుకలంకము
భగవంతుని చేరదగిన ప్రతిభకు. కత్తుము వ్యర్థత, అభివ్యక్త
కలిగినది. కలంకము అవగాతానిచే గాని మూల్యచేయబడనది.
అచార్యునివలన వీర్యము - అ మూలించితే మూలించబడనది.
అట్లు నిల + వీర, అయిన కాద్యలము (అక్షి నారాయణ
స్వరూపము) కానినై అభావమైన కత్తుకలంకము చేయక

(అరాచ్యాపీనుడై, వ్యవృత్త, అధిక్యత కలిగిన ప్రజలు) అట్టి
 వారికి అరాచ్యులు అనే విధములగు జ్ఞానములను (రంగుల
 ప్రవృత్తులు) ప్రసాదించును. ఈ శ్లోకమున వృక్షములనడి
 అరాచ్యుల ద్వారా రంగురంగుల ప్రవృత్తులనడి అనేక
 జ్ఞానములను పొంది నీల, పీత, కాద్యలము అను లక్ష్మీ
 పారామితి స్వరూపము నాశ్రయించిన రత్నకంఠము అను
 ప్రసిద్ధుడు త్వదించుచున్నాడు

**శ్లో॥ పుష్పభారనమ్పద్యాని నిధానీ నమంతతః
 అజాధిః పుద్మితాగ్యానిరువగూఢాని నర్వకః॥**

రాసుగాపూరి పూవుల బలవ్రతోడన్న కొమ్మలు గల
 వృక్షములు, పూరిత కొమ్మలు గల అలిలచే యట్టుకొనలడి
 అరింగనము చేసికొనుచున్నట్లున్నది.

ఈ కవి వృక్షములు ప్రసిద్ధులను, అలిల శ్రీలకు
 సూరకము. రాసుగా పూరిత వృక్షములు అజాధి నిర్మల
 జ్ఞానవంతులగు అరాచ్యులు. పూరిత కొమ్మలుగల అలిలు -
 సంసారముతోడున్నది జ్ఞానవంతులయిన శ్రీలు. అరింగనము
 చేసికొనుట - గృహస్థ ధర్మముతోడునుట. ప్రవృత్తులు
 జ్ఞానమునకు దూరము. అలి నరిమిథించుట అనగా జ్ఞాన వ్యాప్తి
 జ్ఞానవంతులయిన ప్రసిద్ధులు, సంసారముతోడున్నది, జ్ఞాన
 వ్యాప్తి నుసారము అర్దురాచనియ్య, వారి నవతరిత జ్ఞాన
 తోడ చేయుగలవనియ్య, సుతానినా వ్యాప్తి ను సూచించు
 చదివడి.

|| పశ్యరాచాచీరీనిజే! మనానాం పుష్పకాచీరీం
 వృక్షకాంపుష్పవర్షాణికోటంకోటంమమదామిమ
 పామిరీ! పూవులతో ప్రకాశించు నీవనము
 దూపములు ఆ పూవులను వర్షించుచుండుటలే వర్షించుచున్న
 మేఘములవలె కన్పడుచున్నవి.

|| పం! పశ్యరాచీరీం ప్రకాశం పుష్పకాచీరీం
 ఆచార్యులు నూచించబడిరి. పుష్పములతో ప్రకాశించుట
 యనగా పుష్పవర్షాన్ని కలిగియుండుట మేఘములు వర్షించుట
 యనగా పుష్పార్థముగా వ్యవసాయ భేదము లేకుండ పుష్ప వర్షము
 కురిపించుట. వృక్షములవలె మేఘములును నిష్కర్మ రియో
 వ్యభావము గల ఆచార్య పురుషులుగా నూచన కొండలు,
 అడవులు, గ్రామములు, నకుద్రీములు అను భేదము లేకుండ
 మేఘములు వర్షించుట సహజము కావుననే మేఘములును
 ఆచార్యులే.

|| మమిష ముఖనంస్పర్శకాచీరీం దండనీతలం ||

గంధన. పృథ్వీహన్తుర్వాంకమావసయంవోఽనితాం

అందనములవలె అల్లనిదియు, మగంధము నిచ్చునదియు,
 క్రమముతోగొట్టునదియునగు బాణువు ముఖస్పర్శ కలిగించుచు
 పోయినా నీచురున్నది.

|| పం! మమ ముఖనంస్పర్శకాచీరీం దండనీతలం ||
 అందనములవలె అల్లనిదియు, మగంధము నిచ్చునదియు,
 క్రమముతోగొట్టునదియునగు బాణువు ముఖస్పర్శ కలిగించుచు
 పోయినా నీచురున్నది.

జీవులకు పోగొడు పోయి పరమాత్మ శైత్య మాంశ్య
సారథ్యములతో ఏరుచున్నాడు. చల్లపవాడై పోయి గొల్చి
మల్లపవాడై ఓకార్చి కాదు పరిమళిస్తూ తన యందు ఇత్తి
పరిమళమును కానీ కలిగింపరేసి జీవుల కానందిము గలుగ
లేయరాకను కాదు గూఢ ప్రాగారార పరమాత్మ ఈ
కోకమున పొందితము.

|| వుచ్చివంధన్వః పరామాదంతోవేవచచలాః

అమివామధుక్షరోత్తంసాః పగీతా ఇవపాదపాః ||

ప్రవృత్తులతో నిండియున్న కొరలు గల వృక్షములు
తొమ్మిదలను పోదోదోవిగమములుగా గలిగియుండి గాలించే
కదల్చులకుచున్నవై గానము లేయుచున్నట్లన్నవి

ఈ కంఠ ప్రవృత్తులతో నిండియుండుట అతగా వేద,
కార్త్యిప్యమున జ్ఞానము కలిగియుండుట గాలించే ప్రాయు
దూప పరమాత్మ వర్తించుట ఇగవర్కిటాక్షములే ఇగవ
దకుభవము కలిగి అనంతోత్పరాములలే వృత్తియు లేయుట.
తొమ్మిదల భవమే పాదుగానము. ఇగవాడుకు పాదుగాన
విగముకు పాని కటాక్షములే కలిగిన ఇత్తిపారవశ్యములే
అకుచ్చ పాదురూ, పాదుగానము లేయుచున్న నిత్యరూపము
పొందించుటగిరి.

|| వుచ్చివాగ్యాంత్తవశ్యేనాన్తర్విధారాన్తమంతకు
పాదుతప్రతివంధన్వాన్నన్ వేతాంబరౌనివేన ||

బంగారు రంగులకు బాగానే పూరిత కొమ్మలను
కొంతగోసులకు చూపించి, వీరకాంతములకు భరించి,
బంగారపుటాభరణములకు పట్టుకొనియున్న ముగ్ధులకు
మన్నుచి.

ఈ సరి ఇంటి భగవద్వస్తులు భగవత్ సాయుజ్య
ముకు పండుట చూచింపబడినది. అచార్యుల ద్వారా భగవ
ద్వస్తులకు క్షమించి అవస్థ ఉత్తర భగవద్వస్తులను
(వరకు పదిమం) వకు చేయవలెనని వరకు పదిమం ముగ్ధ నిత్య
చూపుట ఎదుట వచ్చి ఈ చేయవలెనని అధికారులకు అంబ
రిత చేసి భగవద్వస్తులను గొనిపోవుచును. కొంత
గోసులే భగవద్వస్తులు. నియమా పూయటయే సంపూర్ణావస్థ
ఉత్తర రంగు రంగులుగా మండుటయే వీరకాంతములు.
బంగారు అభరణములు ధరించుట సూచితము.

(ఉత్తర వరమాత్యకు చేయవలెనని నిత్యము ఎదుట
వచ్చుట అంబరితచేయట మొదలగునవి అర్చిరాతి మార్గమున
ప్రసక్త విషయములు)

ఇంతవరకు చేయవలెనని అచార్యుల ద్వారా భగవద్వస్తు
లకు వరకాంతమే, భగవద్వస్తులను భగవత్
సాయుజ్యము నొంది, భగవత్సంధి చేయట సూచితము.

ఈ విధముగా వరమాత్యకు పొందవలెనని నిత్యము
అచార్యులకు సంపూర్ణావస్థలను భగవత్సంధి విచారించుట
వరకాంత చూచింపబడినది. ఇంతే విధమున కామం

శేషము విచారించుట పరమాత్మ యొక్క సౌలభ్య సాక్షి
యని యొక్క పరాకాష్ఠ.

శ్లో॥ నహ్యవం రసిజీయేషు శార్దూలేషు తయానమా
రమతోవే. భవేద్ద్విజా నస్పృహన్యేషు బాధవేత్॥

శ్లో॥ పద్మవత్సవికాలాక్షిం నతతం పంతుఃప్రియం
జువ్యతోమేనైదేహిం జీవితం వాధిరోపయే॥

ఇట్టి రమణీయములను పర్చి లయశ్లలో నీరతో
విచారించుచున్న యిదిల నా విచారముండకపోవును ఇతిర
విదయులులలో నూచి లభియించుదు. కామర రేఖవలె
వికాసమైన కేమల గలదియు, ఎల్లప్పుడు పద్మములపై నీరి
కలదియు కాని నీరకు బాధకుండ నాకు జీవితములో కది లేక
యొప్పుది.

శ్లో॥ నహ్యహంజీవితమంత్రః
జాన్మృతేజనజాత్మజాంః

జానమి మహా రైయను నీర లేనిదే నేను జీవించుటకు
నూత శక్తిగల బాధకుకాదు. పగరియున శీత నీర్ము
నీరకు నూర్చి లభికామలదీని నేనని చెప్పుచును! కావున
నేనిదిగి కాజాలను. నీర్మ పోయ్యి. అది పరిగి ముఖించుచును
అన్యమును కామలను కైర్యము చెప్పుకొని యుక్తిగా.

॥ సంస్తంభ, రామ! భద్రంతేవ హనుమత్పురుషోత్తమ! ॥
వేద్యునాం మునిర్మందా భవత్కృతలః పాత్మనాం ॥

రామచంద్రా! ధైర్యమివలంబించుము నీకు ముగ్ధుల
నిరుగాళ! పురుషులకు! శోకింపకుము నీవంటి భీమిని
కాని బుద్ధి మందము గాదు (కుంటువదదు) శోకము ధైర్యమును
నోగొట్టును. ధైర్యము లేకున్న ఉత్సాహము నశించును.
ఉత్సాహము కంటే బలమైనది లేదు. కావున ధైర్యోత్సాహ
ములకు నీదళ నీతిను పెదకుదము. వారిచే కార్యసాధన
మగును.

|| మహాత్మానం, కృతాత్మానం, జ్ఞానం

నాపటుధ్యసే

మహాత్ముడై నీవు నిన్ను తెలిసికొనలేకన్నా అది
తలికొను. ఆ మూలము రాముడు శోకమును విడిచి ధైర్య
మివలంబించెను. పాలకులకు ముక్తమి పెదకుదుంత వారిని
కాది ఋశ్యమూల వర్ణతముపై నున్న ముక్తము, వారి
కాలితే పంపబడిన వారేమోనని భయపడి నవీరములలో
నున్న మతంగా శ్రమమునకు లేన ముందులతో వారి
పోయెను

భా! మహా నానారములో (బడి కొట్టుకొనుచున్న జైలులను
జాతగా పరమాత్ముడు అనిర్వచనీయమైన దయగల్గును.
"కృపా కార్యమూలం తే" (ఏదో ఒక విధమున దయ గల్గును)

అందుచే కాచే రక్షించుటకు మార్గము పెరకును అదియే
 నీకు నేరము కాచితో ! రిసి అనుచుచుంటును, పరిమార్చి
 పొంట్టును, కాచొక్కను అనుచుచుంటును 'మహానీరమే' (అనంతోక్కనే అనుచుచుంటును) అందువలననే పరిమార్చి
 పొంట్టునో నీరేందరి కాచొక్క ! కాచితో (చాటు ముఖమున
 ముఖనో ముదిరి కలుచుచుంటును. అదియే నీకారూపమున
 మున్న నీర అను పేరున ! విరూచించుచుంటును, అమెను పొందగా
 అనుచుచుంటుంటును.

నీతిని లోకమునందు వ్యాపింపజేయునట్లుగా
 “విద్యవశ్యుకాగ్రాహి, సంజగ్మయా” అను లోకవాక్యములనే
 ఉపయోగించి లోకమునందు నానాభాషాభివృద్ధి
 కలుగజేయుటను నూరించుచు నీకా వికాసమును పొందు
 తున్నట్లు రాజ్యాదుగా కలగజేయుచు నుండును.

బాహ్యముగా కేవల మానవత్వము నొందించు
 తత్త్వమును బాహ్యముగా లక్ష్మణము మాత్రము పరిమాత్రము
 నిర్ణయించుటయే. బాహ్యము మహత్ముడు = అంతరింప
 గావచ్చునాడు లేదాను పరిమాత్ర కృతముడు = తిరిగి
 కాదు కల్పించుకొన్న కృతములో కలిసి యున్నవాడు. ఈ
 రెండుమాత్రముల కాలే అయిన విషయమును మరలనా (లేదనినా
 లేదన్నానా) అనునట్లును కేవల లక్ష్మణము భూతము లేదు
 తత్త్వమును అంతరి మాత్రములే భవించుచున్నది.

[illegible]

చారిత్రము నీతి భయములేదు. కాగ్యురో తెలియకను నీతి
 పాటగెవరైన నరియకు బుద్ధితో లోచించి తెలియగా
 దిక్షయియును గ్రహించకలేదు" అని పలుకగా మరొకడు
 "మోక్షానీతి భక్తిగాయలను కాకల దుష్టములు మూలక
 ఎవ్వరి భయము కలుగకుండును! కాకల బ్రహ్మమునా
 అందుచో చారిత్ర చారిత్ర పంపనమో" అని నా అజ్ఞానమున
 కాకల నీతి ప్రాకృత జేషమును భరించి చారి వద్దకనాలోయ
 దక్కని సంకాపనతో చారి మూలలతో శక్తిలతో గల
 అంతర్యమును గ్రహించిరమ్మ

|| మమైచారిముఖం స్థిత్యావృద్ధత్వం పోష్యంగమే

నాకు నీతిలయు కలకునట్లుగా నిలగి మూర్ఖమును
 అని పలుకగా అంతజేయును అట్లే అని తిమ్మయోగమును
 భరించి చారివద్దకేగను. చారి రానిలక్ష్యములను చారి
 పోతును తేజ విషయమున మిరిచివాడు.

|| అబలాపీతదాపీరౌ యథావత్ప్రసంసత

సంపూజ్యవిధివద్వీరోహనుమాన్మూరుతాత్మజుః

చారియ్యెను మూర్ఖునిగా ప్రకండించి పూజించి
 యాత్మ పరిచు

|| తామర్పిదేవత్యతమౌ తావహంసోత్తమౌ

తామయంతౌవ్యుగతౌ నన్యోన్యప్రసదాదితా

|| తైస్యసంతౌనువర్తాభౌయంబాందీరతానీ

క్రిమంతౌరూపనంతన్సౌవ్యపరస్పరదిత్యమౌ

॥१॥ మధ్యమశ్లోకం పీఠామృతం ఛాదితం
అవోన్మనస్కం పీఠాదేవతాదితామరం ॥

శ్రీః శంకరమృత్యుమేవ సంక్రాంతా పంచదశా ర్యావ సంభవతాం
విశాలవక్షస్థాదీరా పశాన్మహాదేవరూపితాః

॥३॥ ఉబోయోగ్యాదహంవంశ్యే రక్షి తుంవృధిపీఠింశశాఠ
అహంబోక్త నంవృత్తాక్తబాహవః పరిమోదమాః॥

ప్రశ్న: సర్వరూపవిరూపార్థాత్మకమర్థం సవిత్కాపిత?

[illegible]

వికార మనమునకులవారై పరిధుల వంటి భవనముల
లవారై, అలంకరించు కొనబడిన వారై మన ఎంతయు
అలంకరించుకొన లేదు! ఈ భూప్రసవమునందును కష్టములు
అనవదించుకొనరాదు. మనలు కొట్టుచున్న సామలవంటి
ప్రసవములో మా అమ్మ! పొదులు నింపియున్నది మా
ప్రసవములు (కేర్తులు) పొరలు నిండిన సామలవంటివైనవి
నాలో ఏమనూర్చినది! కర్మాత్ముడై ముగ్ధుడు నాకడకు
కారికే తనను గొల్తులది యున్నమాక కర్మమును
ముఖముతో చూపుడు. నేనాతిని మించిని 'పామిమంతుడ'మి
మీ గలవాడను. ముగ్ధుని పంపున పచ్చిని అతిత కష్టం
శ్చేపామము కొడుచున్నాడు అని అవార్థమున పర్చెను.

కా! నం! ఈ ముగ్ధుడు అంతునందును ముగ్ధుడై
రాముడు పరమాత్ముడనీ గోకరించెనట్లు అది ముగ్ధుడు
త్వమించుచున్నది. భిక్షురూపముతో పచ్చి వారి యామలు
మాడగనే మెదురది తన అవార్థ విషయమున పర్చెను.
కేవలమహా 'కేవలకంటవారు' అనుటలే వారు వ్యతిరేక
వ్రాహ్మణుని తెలియుచున్నది. 'మహర్షా' అంగారము వంటి
గ్రీక కాంతిగలవాడు అనుటలో శ్రీరాముడు భగవానుడే
గాత్తున ఉపనిషదులలో చెప్పబడిన 'అపివంతరాదిత్య
హిరణ్యము ప్రకాశం' అను (వాక్యము) మాత్రము లేదు
'అంతరాదిత్య విద్యుత్' భగవానుని అంగారు రంగు గలవాడు
అని తెల్పియున్నాడు. 'శృంగుచువా... హిరణ్యమునకై
అనుటలేకను శ్రీరాముడు అంగారు రంగు గలవాడనా
మాకుని ముగ్ధుడై గోకరించుచున్నాడు. ఇక అన్యములే

వ్యవస్థాపక 'మేధావంతులవలన' అది వృద్ధి చెంది
యోగము కంటే కాంతిగలవాడు కాన ముక్త్యాభివృద్ధి విలసిల్లును
లేదు.

'యత్నశ్రేయ' కాదు లేక వలన కష్టాలు గల
కాదు అయితే భగవానుని 'మందిరమునకు' వాత్స
వాదులు కలియలేదు, 'యథాకాల్యం మందిరము
మీద' అని ఉపనిషత్తులలో వర్ణించిన ఆ లక్షణము
విమర్శన 'సమాధి'నుబోధించుగాన లక్ష్యమని స్పష్టమై
య్యగా మిగిలుటకు వచ్చినది.

'కానాదు' అని లోకవచనము చెప్పబడే 'ఇంద్రి
యములు' అని వర్ణించును. అంతర్యముగా శ్రీరాముడు
తపోవ్యవస్థగా దర్శన మొనరించు మార్గము.

శ్రీమంత్ 'శ్రీ' అనగా చిట్ట తమ కేవలము
శ్రీమంతుడు. అతని వారాధనము. 'శ్రీ' అనగా శ్రీకేశవు
చిట్ట అని గలవాడు అయ్యెను 'అయ్యవ' అనెను,
'శ్రీమం' అనియు వానిని గూర్చి రామాయణములో
అనేక మార్లు చెప్పబడెను. కావున వారిని ప్రతిమ
శ్రీమంతులే. అది శ్రీమంతు శ్రీమన్నారాయణానంతర
మార్గము.

'యత్నవ్యయములతో' చంద్ర-ర్యమంతరం
'యత్నవ్యయముగా' ముదిరి పోయెను' అనగా భగవానుని
తపోవలనగా ముదిరిపోయెను భవించుటకు 'వివరం

రోజుమామాన ... దశరథం" అది కానీ దశరథుని తండ్రిగా పరిచి యోగి! దిగివచ్చిన వాడని భావము. అదియుగాక "అజాయమానో బహుధా విజాయతే" పుట్టుకలేనివాడు అనేక విధములుగా తన యిష్టము వచ్చినట్లు పుట్టుటయు చూచితము.

చంద్రనాభ్యు రితుప్రతితో పోలిక మిరులకు చంద్రుని వలె చల్లగను, శత్రువులకు నూన్యనివలె తీక్ష్ణముగను తిందురని భావము. ఆ చంద్రనాభ్యు రితుప్రభును పరమాత్మ మంటి పుట్టినవారే, "చంద్రమామననాచారీ, చక్షోస్సార్యో అజాయత" అను ప్రశంసమాత్ర మాత్రచే చంద్రనార్య రూపములు రెండునూ సర్వేశ్వరుడే.

"రక్షితుం వృధివీరిమాం" యొంది రక్షించుట కొరకై అవతరించిన వాడు 'రక్షించుట' అనగా వృద్ధి, స్థితి సంహారములు మూడునూ రక్షణలోనే యొన్నవి అనగా వృద్ధి, స్థితి, సంహారములు చేయుటకు తగినవారని భావము. పరమాత్మ పూజావకారమును పరవాసుడేవులే సంక్షణ, ప్రద్యుమ్న, అనితద్ధరూపములతో వృద్ధి, స్థితి, సంహారము లొనర్చుట చూచితము.

వక్రాయోధముల వంటి కనకములు, పోరలు దిగిచిన శాములవంటి భిక్షములు, బురలుకొట్టుచున్న సర్పముల వంటి రాములతో దిగిచిన అయ్యల పోతులు ధరించి "శత్రు సంహారము" అన్నట్లున్న వాడు అయ్యలతో సర్వరాక్షస సంహారము చూచితము.

ఈ విధముగా ర, గ, క, చ్చుట్ట వాచ్ఛుడై. వారాయన
వ్యూహాత్మకై, చతుర్ముఖుడై వృద్ధి, క్షితి, అంశకారకుడై,
రాక్షస సంహారకుడై శిఖారిహతుడై అంశనేయుని జనో
త్పత్తి! పరమాత్మయే గోచరించియు అరిది మాటలవలన
ధ్వనించుచున్నది. క్షితినిధికారిలో 'వారాయన' పదము
యొక్క అర్థము కొంతవరకు ఈ మాటలచే నందింపబడినది.

అంశనేయుని మాటలకు శ్రీ గాముడు సంతసించి
అక్కూరితో ఆరిందివా! ఏ ముక్తిప్రదికొరకు ముగ్ధుడు నెదకు
యంటిమో ఆ ముక్తిప్రదిచే సంపాదించి అరిది ముక్తి అయిన
యీతడు ముగ్ధుడే వచ్చెను. అరిదినో మరురముగా,
స్నేహాయుక్తముగా మూర్ఖుడయి.

అంతేగాదు -

గ్లో: నాన్యగ్యేదవిసీతన్య వాయుజర్వేదధారిణః

వాసాపివేదవిదుషిః క్ష్యమేవం వశాపితుం

గ్లో: నూనం బ్యాకరణం కృత్స్నమేవేన బహుధాకృతం

జివిస్తర మనందిగ్ మవయందిత మద్రుతం

గ్లో: ఉచ్ఛారయతి తక్యాణాం కావం హృదయ హరిణీం

జనయో విత్రయోరాదా తిస్థానవ్యంజనన్దయో

గ్లో: తన్యవారాధ్యతే చిత్తసుంద్యతాపేరరేదపి

ఏవంగుణ గజైర్యుక్తా యన్యన్యః కార్యసాధకాః

తన్యనిర్ద్యంతి నర్వారాః దూతవాక్య వసోదితాః

“బుద్ధుడవనియెడ, యజుర్వేదధారి, సామవేదవిదుడు, తప్ప ఇతరు లిట్లు మాట్లాడజాలరు. అవశ్యమేమనగా మేమాత్రిము లేకుండుటచే వ్యాకరణ శాస్త్రజ్ఞునివలె నున్నాడు. మూలలాడు వపుకు కరీర వికారము లేవియును లేవు. అంశము గాని, తొందరగాని లేక చక్కని స్వరముతో మనమున్న వాడించు నట్లు పలుకుచున్నాడు విచిత్రుడు శిరస్సు, తిరిమా. కిరిమా. కిరిమా. అను త్రిస్థానములనుండియు, తిదాతాక్షరా లి స్వరముతో చక్కగా మూలలాడుచున్న యాతినిపై కట్టినట్టి కత్తులైన క్రిమము ద్వేషము పోయి అనురాగము కలుగును. ఇట్లు కార్యరీతివలెనే మూలలాడు ముదిల వారి మూలలను వివే యజుమానుని సర్వకార్యములును సిద్ధించెను” అని పరిమితము

ధా. సం. అంజనేయుని మాటలకు బట్టి తెలియ
 ఆచార్యుడుగను (తగిన) దూరిగను దొడుటకు తగినవానిది
 శ్రీరాముడు సుగ్రీవినిపట్ల పై వాక్యమువలన తెలియు
 చున్నది. వేదవేత్త శాస్త్రసంపన్నుడు, మంత్రజ్ఞుడు, ఋషి
 శాస్త్రుడు, పురాణజ్ఞుడు, దయావంతుడు, సురుభిక్షయులుడు,
 మాత్సర్యము లేనివాడు ఆచార్యుడుగా ముందుటకు తగిన
 వాడు ఈ లక్షణములు అంజనేయునిలో నున్నట్లు శ్రీరాముని
 మాటలలో నగవడుచున్నది.

ఋగ్వేద వివేచనము - వివేచనముగా రాసుగా శిక్షించ
బడినవాడు. ఋగ్వేదమున ప్రతిపర్వమున వ్యవస్థతో కూడి
యొప్పుననున మనమును దానియందుండి ఉండి నానభావముగా
ఉత్పన్నమగునను శిక్షకుడు కావలెను అతివ్యక్త నానభావ

అలాగా మూల్యాదులచే ముగ్ధుల వివేచనకు కావలెను. (తెచ్చి
వివేచనకు నందు నీ మూలకు ఎంత వలుకులనీ కావలెనో
అట్లు శిష్యులతో నలుకుట) అట్లు మూలలాగు మున్నకాడు
గాత్రం అతడు ముగ్ధుల వివేచనకు.

యజుర్వేదచారి - భావన మేరగా తెచ్చిన చాది
భాగ్యముగా మనస్సుకుండుచుండుట యజుర్వేదములో ఒక
కావ్యము అనేక పర్యాయములు చాలచోట్ల వచ్చుచుండును.
ఆ తరువాతి కావ్యములు నూనెను ఆ కావ్యమును మనస్సు
కుండు ధరించి పలుకుటయే భావన. ఇది యజుర్వేదమునకు
విక్రీడి అతిపరము. ఏమూల తరువాతి వది నలుకవలెనో
అట్లే తులకు క్రియము తెచ్చుకుండ నలుకుచున్నాడు. కావున
యూరితు యజుర్వేదచారి.

సామనేదరియకు - "విదుడు" అనిగా నొనల మున్న
చాదిని నూక కాదుగా ఎరిగినవాడు. సామనేదము గాన
(తలనమిది. ఎక్కడ నీ వ్యవస్థ ఎంత వరుకు గానము
తేలువలెనో కాదు ఎరిగినదియు. అట్లు గానము చేయుటయే
విద్యయు ఇది సామనేదమున కతిపరము. గొంతుకలో నీ అవ
స్థలమును లేకుండ మూల్యాదులు. తులకల్లే మున్నకాడుతో
మూలలాగు చుండుటచే సామనేద విడువరి తెలియు చున్నది.
ఇకన్నియు నేదాభ్యయన విధిని లక్షణములు.

అంతేగాక "కషీరం వృధిరీయమాం" ఈ యిది
కషీరము నొక అతి వలుకులచే ముగ్ధుల నుండు
"బ్రహ్మకా ఇదమేక ఏకాగ్ర" అనెత్ నలుకలకు కాది

కొనుగా అవగాహన చేసికొన్న యశ్వద వివేచితునియను,
 “మూలమే నేనయ్యామి” మూలమయము ధరించిన నేనెవఁడు
 అని వేరుకుటలే యశ్వద మందలి “అవగాహన” అవగాహన
 నీవాయితే ఇత్యాదులచే వరమాత్య అనే నిధిమయంగా
 అనిపించుచు అది నెరియలేదు “యశ్వదచారి” అయి
 “పూర్వరూప” కాదువపుత్రులవంటి కమ్మున గలవాడు
 “మహర్షి” అనగా నుండి కాంతిగలవాడు అని వేరుకుటలే
 చాంతో న్యాయవిజ్ఞానం వచ్చుచున్న “యశ్వదవ్యాసవృందాంత
 మేకమక్షిణి” “హరగృహపురుష” మందలకు వరమాత్య
 వ్యయవహితయను చెప్పి తివరవత్తులన్నియును రాసుగా
 ఎరిగినవాడని స్పష్టమగుచున్నది.

మరియు మూలమే అవకల్పము లేకుండుటచే వ్యాకర
 గ్రంథనియతి, అవకల్పము అందు విచారము లేకుండుట, కల్ప
 విస్తృతము లేక పదవిస్తృతములలో సంకేతము లేక, అవ్యయముగా
 గాని, తొందరగాగాని, కాకయుండుటచే క్షయించు క్షయ
 వరియు. మర్యమ స్వరముతో వృద్ధయమను పోలింతునట్లు
 మంగళకరమైన మూలమే అట్టి వేదమే గుణములు గలిగి
 భగవద్వక్తయగుచున్న నిర్వాచ్యవ్యయమే కమ్ములు పాకగల
 కత్తిగలవానియను అందుచే అవ్యాకృతమునకు తగిన
 వాదమును శ్రీరాముని మూలమే వ్యక్తమగుచున్నది.
 అంతయును అవ్యాకృతమైన విశిష్ట శ్రీరామునే ఈ
 కావ్యమునందు పోషకముగా పోషించెను.

శ్రీరాముని మాటలు వినిన అన్యములు పోతుంటుంటే
 “మృగీకృతి గుణములకు మేము వినియున్నాము. అతనితో
 వర్ణము మోచంగికాకమే” అనగా మూలతి విక్కిరి
 నున్నట్లైతే “అయ్యా! కామముల! భూరాకగ్యమునకు
 వచ్చితిరా” అని అడిగెను అంత సామూతి.

|| రాజా చరణోవాసః ద్యుతిమాన్ ధర్మవత్సలాః
 వామోర్వర్చ్యం వ్యధర్మేణ నిత్యమేవాభ్యపాలయతే ||

|| తస్మాద్యంభార్యః పుష్కరామోవాసః సైన్యముః
 కరణ్య వృర్వరూపానాం విశుద్ధిర్ధేకపారగః
 రాజబక్షణనంపన్యః ... గుణవత్తరః ... ||

|| విశుద్ధిమాన్ పరోత్తమా గుణైర్మాన్యమపి గతుః
 త్పితృన్య బహున్య బక్ష్యతోవాసః వామోత్తమః ||

|| రాజ్యాద్యున్యోపనేవన్తం మయోపార్థరింతఃగతుః
 భార్యయోవ మనోజేవాన్పితయోమగతోపః ||

తనకును మరలరాని విక్కిరి తేజస్వంతై
 అయితాభ్యామగరమునకు కృతార్థగా మిది భర్తా మ. క
 అన్తరీక్షానాం నాల్గు చక్రముల కారణ పరింతమునకు
 కాదు. ఈ శ్రీరామునిమాటల వల్ల కృతము. అన్య
 సోక భర్తాను. రాజులనుమించి నూతన రాజు విక్కిరి

నిజమయినది, కన్ను లవ్వగా నుండును. ఈ రామకల్యాణి
నిజమయినది కాదునైనది. చివరకు కృత్యము, అపరాధము,
తండ్రి మోటు నిలువ దురది రాజ్యమును విడిచి అరణ్య
కాశము చేయుచుండ మేములేని మనమునుండు రామకల్యాణి
కాదు నీత వనపారించెను.

ఆ రామగుని పెదకు చుండుగా కలంధువలేకాదు
రామగునిలే కానరామకల్యాణి కాంది "నీతిని పెదకులు
మగ్గివును నుండును" అని చెప్పెను. ఆ మగ్గివుని కొత్త
మేము పెదకు చున్నాము. ఇదిమా అదిదాని కృత్యంబును.

గీ: విషదత్తానువిత్తాని పావ్యదానంత్తమయంశః
లోకనాథః పురాధాత్వా మగ్గివం నాథవిద్యుతిః

గీ: పితామహపురాహితీ కృత్యోదర్శనవత్సరః
తవ్యపుత్ర కృత్యోదర్శన మగ్గివం కలంధు గతం

గీ: వర్షబోధవ్య రత్నాత్మా కలంధు కృత్యం పురా
గరుడేరామకల్యాణియం మగ్గివం కలంధు గతం

గీ: యువ్యవృషాదే నతతం ప్రసీదయంధివరావృత్తా
వరామో వావరేంద్రవ్య వృషావమరికావృత్తం

కావ్యము పురావృత్తము కొంత వారి కలంధు
కృత్యము గాని కృత్యము గాని మనముండు అది

జాతులుగా మంత్రో, ధర్మపర్వము, శరణ్యుడు అయిన
దశరథుని కుమారుడయ్యిందో, ధర్మార్జున, పరిల తోలితము
అను శరణ్యుడయ్యిందో, ఎవని అనుగ్రహము వలన ప్రేమలు
త్పన్నమైతీ, కలహార వారో అట్టి నా అగ్రహదశ రథు
వంశ సంభూతుడన రాముడు కావరి గావలసిన మోక్షుని
అనుగ్రహము కోరుచు శరణు వేడుచున్నాడు" అని పలికినది.

కా. ౩౩ లక్ష్మణుని మాటలలో తిను వంశీయుల
వ్రతము, అట్టి వంశము గణక నే పరమార్థ అంతవరించుట,
పరమార్థ యొక్క అనారాధన లక్షణములు, అందువలననే
జన్మలందరినీ కానికీ కానదుతులగుట ప్రశంసాదీపము
యన్నది. ద్వయ మంత్రీయందలి "శరణం" అనునది గూర్చింపఁ
బడినది.

రథువంశీయులు ధర్మము నందే ఆశ్రయించారు.
నాల్గు వర్ణముల వారిని స్వధర్మములకు ఛంగము కాకుండు
కాపాడువారు. కనుకనే ఛగవామకు దశరథునే తిండిగా
వరించెను సూతంశుడు-సోల్య, సోలత్యాది పరిల గణములు
గలవాడు, కనుకనే తిండి మాట విశిష్టమని రాజ్యమును
త్పరప్రాయముగా విడిచి వచ్చినాడు కృత్తికాడు. చిన్న
వివరమున నది గొప్పగా చెప్పకొనుటకు, త్పత్రి చెప్పు
వాడు "కృత్తికేనైవే తిష్యతి" అని అమోఘాక్షరాంకుడు
నందే చెప్పబడినది అంతేకాదు. "లక్ష్మణుడు" అనే
విషయము (అర్చియ) తెలిసినవాడు 'అమృత్యుః స్వర్గం' అను
పరమార్థ అక్షరములు కలవాడు. అట్టి ఛగవర్ణములలో

లోపడిన నీకు అరవి! దామనిగాజిల్లిని పరవానమ్మి కామత్త
అన్నాడు ఇదివరకే అందులే తేజసులందరినీ పరమాత్మకు
దామలే అనుట నోదిరము.

“పరమాత్మ శరణ్యుడు” నేలయే అన్నాడు శ్రులకే
గామ పంచదూతములను నియమించగలవాడు. “ఛిద్రూపత్
పాతాళవతే. ఛిద్రూపార్థా, ఛిద్రూపాన్ని శ్రేయదర్శి”
ఇత్యాది ఉపనిషద్వాక్యే ప్రసాదాన్నిచ్చెని పరమాత్మయే
గాత్రుల సర్వరూప శరణ్యుడు అరాముడే మునులంతలేగాడు
సర్వలోక శరణ్యుడు - లోకము లన్నింటిని రక్షింపడు. సృష్టి,
స్థితి, లయ కావలయును. సర్వవంశదల నొసగుట అతగా ఛిద్రో
ప్రార్థించిన వారి ప్రసరావృత్తి రహితమైన చరణ పదములు
కలగలగలదు. “గర్వలోకానరుత్తమాన” అన్నాడు
అపాయుక్తుడు.

ఈ శ్రువులు ఒక పరమాత్మకే కలవు. ఇది ఒక్క
పరమాత్మకే సాధ్యములు. అని మోదించెను. “లోకనాథః
ప్రరాజూత్యా” పూర్వ మాతము సమస్త లోకములను
వేరుప్ర మానా! ఈ వస్తువులను ఈవిధి కలగలగల తేజనే
త్పత్తి చెందినవాడు ఈ మాటలన్నిటియందును కామము
పరమాత్మగనే ధ్వనించుటలు అక్కరము పలికినది.

ఆ మాటలను అంతవేయును నంతవేరి “మన్త్రము
కాలితే అతవారింతులవడి రాజ్యమునది, కార్యము నూత
పోతగలవని నర్హయించుకొని కామో! మన్త్రము మాతము

తప్పక పాఠశాలకు వెళ్ళు. రెండు అరేబి వర్క్సు పోజువారు" అని పరిశీలించినందున విడిచి వానరయాత్రపై వారిని భుజింపబడి కూర్చుండ బట్టించి ముగ్ధుని వర్క్సు పెట్టెను.

శా. ౧౦: రామాయ పరిమార్చి ఆ పరిమార్చుకు అంజనేయుడు వహించెను. పరిమార్చుకు వహించునది మంత్రము. ఆ మంత్రము అంజనేయుడు. అరాధ్య స్థానము వండుండుటకు వేదాధ్యయనముగాని అపహ్నాత్మకు కూడ కావలెను. "శ్రోత్రీయం బ్రహ్మవిష్ణుం" ఇది వండు శ్రోత్రీయము. వేదాధ్యయనముకు పరిమార్చుకు వహించుటచే అంజనేయుడు అపహ్నాత్మకు కూడ అయినాడు. అట్టివాడే మంత్రోపదేశాత్ముడు అని అరాధ్యుడు. అయిన ద్వారానే జీవులు పరిమార్చుకు చేరవలెను. అట్లే ఇచ్చడ ఇచ్చట జేసెదై ప ముగ్ధుడు శ్రోత్రీయుడై, అపహ్నాత్మడై, పరిమార్చుకు వహించిన అరాధ్యుడని అంజనేయని ద్వారానే పరిమార్చు యుకు కాముని పొందగలిగెను.

అంజనేయుడు ముగ్ధునితో రామలక్ష్మణుల వృత్తాంతమును చెప్పి "దృఢదిశముడు, సత్వదిశముడు, విశ్వరూపది ధర్మపాలకుడు అయిన రాముడు అరిగ్యముతో వివేచితు యుడగా రావణాపహృత కాన్డపై విన్న జరణు కోరు యన్నాడు. వారిని ఎదుర్కొని పూజించుడు" అని పలికెను.

శా. ౧౧: రాముడు వర్మశ్రుతిచే అయిన ఒక కోరిని జరణు కోరుకు ఏమి అనిగా ఇంకు పరిమార్చి యిక్క

పోతేల్యము వ్యక్తమగుటచే గాని అతని పతత్యమునకు తాము
 వచ్చుటగాదు అతనికి చేరిగాక కానికాదు కావలసింది
 పర్వతా పాల్గొని వారిదుని "సుగంధము" అని ప్రశ్నించెను!
 అది "సుగంధము" అను దాని క్రింది "పోతేల్యము" కాదా
 గావునాదు దిక్కు లి తిక్కు వ కానితో నాధమిన స్పృహము
 కలిగి యుండుటచే "పోతేల్యము" "మహాత్మ్యము"నైన
 నిరంధ్రము సంశ్లేషము" అని కాస్త్రము అదియే పోతేల్యము
 యొక్క భావము.

ఇద్దరు రాముడు భావ, బాధి భక్తి గుణములు గల
 వాడు. ముక్తిప్రభు వానదుడు అట్టివానితో "నీన నేను, నీన
 నీవు" అనునట్టి స్పృహము కలిగియుంచెను. అందువలననే
 కాశీ శరణుకోరి దావరికము లేని పోతేల్యమును సమూహించెను.
 పోతేల్యము లేని పోతేల్యము ప్రకాశించునదా! కడుకనే
 కృష్ణావతారగాన దిక్కు లి తిక్కు వకానై తాత్పర్యము లేని
 పోతేల్యములే కల్పలత, కల్పలత వారి పోతేల్యములు.
 కావున రాముడు ముక్తిప్రభు శరణు కోరుట నేమోము పోతేల్య
 ప్రకటనములే అని ఎఱుగునది ఈ విషయము రాముడుగా
 మున దానితోల్ల ప్రతిపాదించఁబడినది. సుఖము, విషయము
 మునుండును ముదలగు వారి విషయము అట్టి గ్రహించునది.

ఇక అంతవేముడు ముక్తిప్రభుతో రాముని గూర్చి
 పర్వతా పోతేల్యమునాది భగవద్గుణములను అతనికి తెలియ
 చేయుటలే. భయమును, పాపము చేసినవాడు, తిరుగు
 భగవంతుడను క్షిప్రముతో అని భయపడియుండి అచార్య

మొదటగా శ్రగవద్దూమలను దివి శయనము వీడి శరణాగత
వేయను అదియే "ఉపాయము" అని తెలియ వేయవలె
'శరణం' అను ద్వయముల శబ్దార్థము ఇట్ల పూరింకఁబడినది.

ఇది రహస్యముగా పూరిత రాముడు చక్రవర్తి
కుమారుడు. కాటకాది మూలక దుష్టరాక్షస వధ చేసి శివ
ధనుర్ముఖ మొనర్చి విరాధ కలంభాది రాక్షసులను సంహ
రించినవాడు. అయినను ఇది కానరాని సహాయము చేక్షించుట
అతగా లోకములో ఎంత గొప్పవార్తైనను ఇది పది
యింకోకది వాడుకది అన్యోన్యకార్యములు సంపన్నుకొనిన
శివలయ మూలకములే గాక విశువక్ష్యకులకు నూరి దక్ష
మత్తము లుపొందుననియు, దానితో లోకము ముఖ్యంతు
లో ముండుననియు తెలియ వేయవలె తన సోదరుడు
చక్రవర్తియైనది ఎరుసనది.

హామిమింతుని మాటలు వినిన సుగ్రీవుడు దిగుల
నంతటించి మానవ మానవులు ధరించి "సృష్ట్యామానుషం
యానం సుగ్రీవం" రామునితో "రామా! ఏత రశ్మామృతత్ర
సానవనంతుత్ర, పర్వవత్సలావత్ర, కావరీవహినీ నతో
తెలియ వేయవలందె నాచేతిని వట్టుకొని కాటకాది వ్యవస్థను
వీర్చరచుము. (చేతిలో చేయ వేయవలె ఈ నాటిది అరాంధ్ర
యొక్కది) అతగా రాము కాతని హస్తమును వట్టుకొని
వీడించి అతనిని కానినెంచుకొనెను. వెంటనే అంతనమును
శరణాగతులను మిథించి అన్ని క్రమించి పూరించి కావలయు
దుష్ట మంతగా వాకామిన్నికి వ్రతము మొనర్చి స్వీకరించు

గట్టగొని “మన యిరువురినీ ముఖముఃఖములు నమోచుములు. నీ ముఖమే నాముఖము. నీ దుఃఖమే నాదుఃఖము” అని ప్రతిజ్ఞ చేసికొనిరి.

గ్లో: త్వంవయంసోమ్యః సమేచ్ఛాద్యోహ్యేతందూఃఖం

సంఖండమో:

భా: ౧౦౧ అంజనేయుని ద్వారా శ్రీరామ మగ్నిశ్రు అను స్నేహము కలిగెను. అతగా అంజనేయుడను అచాత్యుని కృపలకు “మగ్నిశ్రుడను శీత్రుడు” “శ్రీరామచంద్రుడ”ను ఎవరూత్మకు సమీపవర్తి కాగలిగెను. అను విషయము సూచితము.

ఇట్లు రామ మగ్నిశ్రులకు మైత్రి కలుగగా నీతమ్ముడు, చారి, రామబలకు ఎడమ కన్ను లందిరికవట. ఎడమ కన్ను అమృతట శ్రీలకు (నీతమ్ముడు) కుళనూచకము. శ్రుతిమృలకు (చారి, రామబలకు) అకుళ నూచకము. అంత మగ్నిశ్రుకు రామునిలో “శత్రుభయంశరా! అరాక్షనునిచే అవసారియం: లక్షి నీ భార్యకు అకాశమందున్నది సాకాశమందున్నది నెడ! తీరుకొని వర్చియిక్తుడు. వాకోక చిన్న అనుమానము. ఒక రాక్షసునిచే కొనిపోయియున్న ఒక శ్రీ “రామా! రామా! అనుడు మిమ్ములకు బాది ఉత్తరీయమును, అభరణము లను క్రింద పడవై చితిది. వానిది మేము తీసి రాచితిము. అను నీతమ్ము కావచ్చును. అని పలికి నునా నుండి వానిని తెచ్చి రాములకు చూపెను.

ఆ యాధరగములను చూచిన రాముడు కన్నీడు
కాల్చుచు "ఈ ప్రయులాశా అని ముఖించుచు" అక్కడా
నీతలే నిర్వికలై పడలేదుబడిన ఈ యాధరగములను చూచితివా
అనగా అక్కణుకు కానివి చూచి,

|| నాహంజానామిజీయూరీ నాహంజానామికుండలే
నూపురీ త్వదిజానామి నిత్యం పాదాభివందనాత్ ||

ఈ శ్రీయూరములు, ఈ కుండలములు నేననుగను గాని
వ్రేలిడినటు అ రిల్లి పాదాంబులిండ్లములకు నమస్కరించు
చుండుటలే "ఈ అండ్లు మూర్తియి. మూ ర్తి నీతిత్వం
అని సు ర్తింబగలుగు చున్నాను.

|| పం! ఈ మూలలవలన శ్రీమద్రుదైవ లక్ష్మణుడు
నీకాకాముల నేకానిరతుడేగాని అన్యోవయ అ యిడు
కాచినియు, నీతను నిన్న రియైన చూచి యనుగతనియు
తెలియు చున్నది.

అంత రాముడు "మృతీవా! ఆ రావణు డెక్కడ
ఉన్నాడు! నానీత నవహరించిన ఆ దుష్టుని యివ్విడే పంహ
రించెదను." అని పలుక మృత్యుశిల్పనకు రామా! అరాకంఠ
స్థానముగాని, అతని బల, పాదుర్బల, పరాకృతీములగాని
నేననుగను! అయినను నీతను నీవు పొందునట్లుగా
వ్రేయింపిం చెదను. భుజియును పితువును చూడ ను. నేనును
కాశ్యపు లోగొట్టుకొనియే యున్నాను. అయినను ముఖంబు
లేదు. దీనుకు ముఖంబు. నిన్ను ప్రార్థించుచున్నాను.
నిచానింపనటు అని అనుకయించెను.

భాగముల ఇవల ముగ్ధులు రావణుని సూర్య తనకు
 తెలియనట్లు మాట్లాడెను ఇదియొక రాజకీయము. అట్లుండగ
 ఏ రాజయినను తన కార్యము నరవేరనిదే ఎదుటి వారి
 కార్యము నరవేర్చు సిద్ధపడెను. కాక ముగ్ధులకు మరలయొక
 భయము కూడ కలదేమో అనిచోచును ఏమన! రావణుని
 సూర్య ముందుగానే రామునకు చెప్పినచో అప్పటి పరిస్థితిని
 బట్టి భార్యనట్లుండగ రాముడు వెంటనే సీతానవ్యవగమనమునకు
 పంపదలచిన తన వద్ద తగినంత సైన్యము లేదు. వారి వద్ద
 జనుగనిదే వానర వీరులందఱును తన వశముకాదు. అందుచే
 (వానర వీరులు లేకుండుటచే) సీతానవ్యవగమనము జరిగదు.
 కావున ముందు వారి వద్ద జరిగి వానరులు తన వశము
 కావలెను. అంతేగాక రాను, ముగ్ధులు భార్యనట్లు
 మిక్కిలియినారన్న విషయము వారి. రావణులకు తెలిసిన
 మొదట వారిసృష్టకు ఏకము కావచ్చును. వారిసృష్టకు
 ఏరిసృష్టకు శత్రువులు కదా! శత్రువు లిటువంటి అజ్ఞానము
 తేకమైన కనీసము సైన్యమైన లేక కాదుగవును ఏమిలేయ
 గలరని అనుమానించెను. అందుచే తన యిరువది కార్యములు
 భంగముగాక ప్రకటముగా నరవేరుటకు ముందుగా వారి
 వద్ద జనుగుల ముందరిని రామునితో తనకు కావలసి సూర్య
 తెలియనట్లు మాట్లాడి అరేది భయము చెప్పి ముందుకు
 కాయించగ చూపుట వ్రేలుత్పించి యీ విషయమును
 (రావణుడు తనకు తెలియనట్లు మాట్లాడుట) మునుప జరిగి
 యొకవార్తను చెప్పెను.

(అనగా: ఈ దినమును రాముడు గృహించియుండ వచ్చును) కైకశేనుస్త్రియ మూలలు దినం రాముడు కన్నీటి తుడుచుకొని “మగ్గివా! కూరిముడు కరిగించు వియ్యదట్టు నలుకునో అట్ల పలికెను. వైష్ణవియు నేనను నేయవలెనో తెప్పించు నానలంబు అన్ని పక్షము ముగియునని సర్వముగా తెప్పరున్నాను” అని పలుకగా మగ్గిప్రయ తన కార్యము నెర నేరినట్లే సంతసించెను.

తా. సరి ఇదియ రాముడు అధరణ దర్శనముచే రాముని నింటనే చంపవలయునని సిద్ధపడట “పరిమాత్య ముఖములను చేరినులపైగల వాత్సల్యాతిశయముచే వారిని క్రోధముగా కరిగించవలెనని “త్వర”యు ముప్పకడగ చేయుటలో అర్హతయు నూరించబడినది.” అన్ని పక్షము నానలంబు ముగియును అనుటచే సర్వక ములు గలరాదు గావున ముగ్ధ వారి, రాముల కరిగించుటయు, రద్వారా శిష్టరక్షణము భక్త్యనంత్రాపనయు అయిగ గలదియ నూచనయు చేయబడెను.

తా. మగ్గిప్రయ “రామా! నీదయచే నుర రాజ్యమైకమ పొందగలను. న్వరాజ్యమును పొందుట కాశ్వర్యమేమి! అన్ని సాక్షిగా మనము విశ్రాంతము. వియ్యది బుగాళము మొదలగు వస్తువులు లేక సామ్యుతో నమూనములు. ధనికుడు, వరిద్రుడు, ముఖ, నంతోడి, తోడి, నిర్వోధి అనుకావము లేకయే కాశ్య సాధనములో నాతడునడచుకొనవచ్చును. అట్టి వియ్యదత్తి, ధనము, సుఖము, నేనాము కూడ విడువవచ్చును.” అనివలె చిగుళ్లతో పూలతో నిండిన ఒక సొంపుకత్త కొమ్మును

తెచ్చి వానిని కామిని కూర్చుండచేసి కామిని ఒక ప్రక్క
కూర్చుండెను.

కా! నం! ముగ్ధుడు నిరంతరముగానుండి ఇతడు
చక్కగా వివరించెను. ముగ్ధులు అరాచకాధిపతులగుట అతి
నిత్యమైనది కావున కామిని ఎక్కడ ఒక అరాచకమున
కామి కూడ కూర్చున్నాడు

పిమ్మట కామిని "ముగ్ధా! నీకు వారితోగల వైర
కారణమును తెలియచేయుము. వానిని బట్టి తమివాళి
కార్యమును చేయుదును" అనెను.

కా! నం! ఇతడు కామిని ధర్మమార్గమును గమనించ
వలెను వారి చేసిన అవరాధమిమియో వివరముగా తెలియ
చేసి అతనిని చంపిన అధర్మమును. కా! యింతటి ముగ్ధుని
దోషములును మన్నిచేయరా! ఇతరులతోను దోషము
అన్నది. తేడా వారి అవరాధము సామాన్యమైనదై నను,
ఇతరులకు సమాధాన పడని కాత్తమార్గము కావడం
వారిని కలవకయ్య వారి అవరాధము పెద్దదే అయి ముగ్ధుని
వలన దోషము లేని ముగ్ధుల వారికి చంపవలెను వచ్చును. అది
అబోదింది వారి వైరము సూచి అనిగను.

ముగ్ధుడు తమ వైరము సూచి యిట్లు చెప్పెను.
"ముగ్ధులతో" అను వాతర రాతర వ్యక్త ప్రకటనల వారి
వాతర రాతరముల వారించుటయేగా వివేక సమాచితమున
నీకు అతని ప్రియము చేయుట నేవగునని నుండును.

పూర్వము ఒకప్పుడు “మాయాది” నుచూచునగు “మాయాది”
 ఓ “చారి”ని శ్రీ కారణముగా నైరము గలదట అందుచే
 మాయాది ఒక నాటి రాత్రి మా అన్నపేటి యుద్ధమునకు
 కాగా మా అన్న దుక్కిరి గోపముతో యుద్ధమునకు తిలవడినా
 మిమ్ములనందరకు చారి యయివడి “మాయాది” పాఠివా
 జాగమి. నేనంత నులచని లృతిమాయయన్నను దిక్ష మా
 యన్నయు చారి నెయ్య పయి ర్తివాడు. నేను మా యన్న
 యందలి చేతుల అరిదొంటివాడినునది చారి నెయ్య న
 చెల్లినది.

గొంత చూరము వయి మాయాది ఒక అదిగో
 గడ్డితో కప్పబడిన ఒక యాదివరములో ప్రవేశించెను. నేనంత
 తప్పినది దిక్ష మాయన్నయు నప్పచలన యులదనుని పడి
 మాయాదితో నూచి అభావించుముననే ప్రవేశించెను.

నంకత్తిరిమైనది చారి రాత్రేను. ఒకనాడు అదివరము
 ముందే క క్తము ప్రవహించి చారి అత్తవాడమునీ, మాయాది
 నైక్యము యొక్క అబ్బయను దిశలనెను అందుచే చారి
 అదివయి యుంచునది తలచి మాయాది లయలకు వచ్చు
 నేమోయనది యయివడి అ కన్నమునకు ఒక పెద్ద రాతిలగ
 అడ్డుపెట్టి ముందుకు అన్నకు తిరుక వానము చేసి యుంటి
 కర్చినది. ఈ విషయము ను నేను తెచ్చుకపోయినది ముక్తి
 ప్తి తెలియినది.

గ్లో గోకార్త్యోదకం తృత్యా తిష్ఠింథా మాగతన్వలే
 గూహమానన్యవేదత్వంయత్తుతోవఃంత్యదికృతం
 తతోఽహంతైన్యమాగమ్యనమ్మతై రధిపేదితః

రాక లేది రాజ్యము అవకలరాలగునది ముత్యము
 ప్రియము ఇష్టపడి నాకు పట్టించి కేశముకానిందిరి గొన్నాల్లకు
 పాలి పచ్చి నేనానినీ నమస్కరించి పదములు పట్టికొని
 యదార్థ విషయ మంతయు చెప్పిచున్నాను దినక కన్ను
 పండించుచు నా మంత్రులకు చెబితో మంచి కట్టుబట్టుతో
 దేశము మించి నిదిలగొన్నాను.

గ్లోవిర్యానయమాన తదా వస్త్రేజైతేనదానః
 తేనాహమవవిద్యృ హృతదాపకృరామవం

అంతేగాక నా తాత్యకు సూది అవహరించెను అంత
 అను మిక్కిలి చింతించి పాలి యముచే దేశములన్నియు
 తిరిగి తిరిగి యిక్కడకు పాలి రావది యిందుంటిని. నాయం
 తకురాగముగలపాతి నాతో నున్నాను. నన్నుమగ్గరింపుము.
 అది కన్నీడు కాపురు పలికెను. శ్రీరాముడు మోక్షము
 పొందెనుచుచే కేడిని అల్పదోషమును, పాలి మూర్ఖుని,
 అహంకారము ముఖ్యముగా నుమాహరింపఁగా మొదలగు
 దోషములను గ్రహించి చున్నదన పాలిని సంహరింతునని
 ప్రతిజ్ఞ చేసెను.

కాని దుక్రితము కాలి బలమును తలంపుకొని భక్తి
తమకు "రామా! కాలి దుక్కిరి బలవంతుడు. రాహ్మీ
ముతాకాత్తము (దుక్కు పోదురు ముదలు హార్మోదయము)
తోనే నాల్గు పయద్రయలకు పెళ్లి హార్మోదావన చేయగల
కాదు. పర్యతి భారములను అంతులవలె తడగలవాడు
ఒకప్పుడు "మందురి" అను రాక్షసుడు పోరించి, కమందుని,
హిమకుమారి తనకు యుద్ధమునకు రమ్మల పిలువగా కాని
యుద్ధము చేయలేక కాలి వద్దకు వుండి

నేయ మేనుల బలము కలిగిన మందురి మహిమ
(ఎదురొకరు) రూపము పరించి రాగా కానితో యుద్ధము చేసి
కాలి కానిది తంతును అకే శుభమును కూడా దీరినా! కొంచెవలె
మన్నది. ఈ కేళురమును కాలి మోహము పైకి ఎగుర
నేయగా కాని నోటినుండి కాలికి కేళింతువులు తమతంగా
ప్రతిమూలై బడినది. అది కూరి మితింగ మహర్షి కోపించి
"ఈ కేళురమును తన్నినవాడు ఈ ప్రాంతమునకు వచ్చిన
మొదల తనివోత్రాళ" అని కాలమునకు అందుచేతనే
కాలి యిచ్చుటకు రాక్షసు ధైర్యముతో భక్త మహర్షాడు.
కూరినా! అహంకృతముల నేపించి. కానితో ఒక్కొక్క
కానిది కాలి నాశము చేయగలడు" అని పలికెను.

దుక్రితము తన కత్తిని ముక్కునకు కలుగలేదని
ప్రకాశము గలిగించి అతని ముక్కునకు కలుగలేదని
మందురి కేళురమును కాలి తలకు కలిగి మహిమము
మోరము పైకి విప్పువది. కాని అ కేళురము ఏమి

కుష్మిందరులచే తేలికయినవని సుగ్రీవున కింకను రాముని కత్తిపై నమ్మకము కలుగలేదు. వెంటనే రాముడు ఒక రాముడును తీసి సుగ్రీవుడు కూడిన పాలవృక్షములపై ప్రయోగింపగా ఆ రాముడు ఏడు పాలవృక్షములను ఛేదించి పర్వత ప్రస్థము నుండి కూడిని చీల్చుకొనిపోయి తిరిగి శ్రీరాముని అమ్ముల పాదీశా ప్రవేశించెను. వెంటనే సుగ్రీవుడు మిక్కిలి అశంభాశ్చర్యములతో తాముని పాదములపై బడి నమస్కరించి చేతులు నోడించి "మహాత్మా! నీవు మహాన సుకతోసూడిన జేవేందుని సైతము జయింపగలవాడవు కావలె యోగ లక్ష్మయా! ఒక్క రాముతోనే ఏడు పాలములు, పర్వతము, భూదీప్తియు కూడ ఛేదించఁబడినది. నీవు అశేయుడవు నీ ప్రతిజ్ఞ ప్రకారము వారిని సంహరింపుము అని ప్రార్థించెను.

రావం! జీవులు భగవద్వర్తినిగూడ అహమానింతులు సంహరింప దానిని భగవంతుడే పోగొట్టుకలెను. అట్లే సుగ్రీవుడు శ్రీరాముని కత్తిని అహమానించెను. ఆ కత్తిని ఒకమాన కూడి నమ్మకము కలిగి కరణు కోరి పాదములపై బడితే ఇంక భగవద్వ్యవహారమున చేరినట్లు చేసిన అజ్ఞానము వలన కలిగిన అపరాధమును అరేకితుడు కరణుకోరి భగవంతుని పాదములపై బడి మిర్చియ నేమను కూడినట్లు. "కరణ కరణం" అను ద్వయముతోను వృక్షమునది.

అపరాధము సుగ్రీవాదులు కిక్కుంధ సహించుటకేగగా దిగిలిగతాను వెల్లువలయన ముందగా సుగ్రీవుడు

పారిది యొక్కయనకు కలిగెను. వారి దుష్కరి కోవయితో
వచ్చి ముక్తియి రావొట్టుచున్నది రాముడు వాని
ప్రయోగము చేయలేదు. ముక్తియి వారిచే రావలెనని
భయపడి మరల బాధ్యమూలమునకు వారిపోయెను

కావలె ఇదల ముక్తియి భాగవతావచారి దోషమును
పెట్టలు చెప్పుచును ఇంతవరకు ముక్తియి రామునిగా
మరలభక్తుడు భాగవతోర్తియగు అల లక్ష్మణుని పట్టించు
కొనలేదు. అంతవఱకు రాములక్ష్మణుల నిత్యురకు
మహానయిగా గొరివింది ప్రవర్తించెను. అరిదల్లులేయి
నీతియి వగల రాముడు లక్ష్మణునికు చూచి గ్రహించు
మిన్నుపైకు లక్ష్మణుడు పరిస మాటలు మిగుల అరివి
సూచి కనిపము ఒక్కమాటయిన వలెలేదు. లక్ష్మణుడు
అరాధ్య పోనియెడల వరకుభాగవతోర్తియగు ప్రపన్నుకు
భాగవతోర్తి దుష్కరి క్రియకు అట్టి భాగవతోర్తిని
లేరాధ్యని సుర్తింపక పోవుట ముక్తియి దోషము. అట్టి
అరాధ్యులకు మరల విద్యులగతి యెట్లుంటో యెటల
మూలకము. అట్టి వారి భగవానుడు సూచి కలిగించును.
అరాధ్యుల బ్రాహ్మణుని వరమాత్మ పుంకు అనుగ్రహించి
వలెను నిర్వహించుచును. అంతవఱకునే అరాధ్యుని
బ్రాహ్మ ముక్తియికి పుంకు పావనమాత్మకు చేగలిగెను.
వరమాత్మకు దుష్కరి క్రియతోనైన వరకుభాగవతోర్తి
అను రివర్తించుట అరాధ్యమై భాగవతు పేక్షకు కరగనిగను.
“విద్యులగతి పోవుట పోవుట పోవుట పోవుట పోవుట
విద్యులగతి పోవుట పోవుట పోవుట పోవుట పోవుట

మక్రీపుని వెతుకనే రామాయణము యశ్యమాళ
వర్వతిమనకు రాగా మక్రీపుడు చిక్కిపోయి "రామో!
యోమేగా నీలలనరాక్రమములు చూసి బారిన యుద్ధమునకు
విరాళుడనియు, బాని చంపుచుననియు పెరిగి అరిచి నమ్మి
రాకగొట్ట చుండగా దూచుచు మారకులకు నీడు
వ్యాధుమా!" అని వెలుక రాముడు అదరముతో "మక్రీపా!
బూరింపుదును నేవనినందును యుద్ధగమనాదుఁడనుట ఒక
విధముగా మండుటచే పొరవాటున నారాము నీకే కనిపిం
మూలభారములుయే గాక మితవాక్యపాతకము గూడ
నాకు చుట్టొడుగు గదా! అందుచే నేను రాగ్రవయోగము
చేయలేదు నేమందిరము కేయధీశుఁడు. మరిత బారిన
యుద్ధమునకు పిలుపునా ఈ మాను చిన్నకే చంపెదను. "అని
వ్రేలిట్ట చేసి" లక్ష్మణా! యీ మక్రీపుని గుర్తుపట్టుటకు
రాసుగా పొందిన యీ గజపుచ్చలరిదు ఈతని కంఠమున
వేయుము "గజపుచ్చియిమాం పుల్లం..." అని పోలి మక్రీపుని
లక్ష్మణుని వద్దకు పంపెను "రామాజ్ఞచే లక్ష్మణుడు గజపుచ్చ
లరిదు క్రింది తెచ్చి మక్రీపుని ముఠిలో వైచెను.

రా. ౬:౫: శీత్రము వర్వకన్యకుని పొందుటలోనూ
వర్వకన్యకుని శీత్రని అడుగహించుటలోనూ గూడ త్రుణులకార
యోహెనని అభిప్రాయపడినరెను. అచార్య కుమార్తెయు కలుగ
నిదే శీత్రుడు భగవంతుని పొందలేడు. అచార్యుని వ్యాధి
పరిస్థితులకు బానిన గాని వర్వకన్యకునిదరించెను. "శీత్రుడు
అచార్యుల ముఠ పడకుంటే తక్షణ గదా! స్వర్గానికి
పోవవచ్చును. ఇట్లు మక్రీపుడు భగవంతుని మీద అచార్య

శ్రీనివాసైత ఇత్యునిదే ప్రప్తితలకాభారగా నూనముగా
 సంక్కిరింపబడి భగవత్కృపకు పాత్రుడయ్యెను శ్రీరామ
 దంబుడు ముక్తిప్రసాదంబు ఇత్యుని ద్వారా ప్రప్తితలకా
 భారము నెఱుంగుదుల అనగా "మంత్రోపదేశముచే జ్ఞానము
 కలిగిందుల" అని కావము" ప్రప్తిము జ్ఞాన సూచకము
 కదా! తద్వారా భగవత్కృపాపీఠము కలుగినది సూరింప
 బడినది

గతవృత్తాంతమును వివరించిన ముగ్ధానుభవములు ఇదియే. అందునను బట్టింకా నదియేమియు లేదు. తోడనే ముగ్ధుడు “మత్తవార్తయిమ్ము”ను వారి “రామా! నీవు నేడలయు పరిమార్చివచ్చిన తల్లిదండ్రులు నీటి నజ్జక్కులించిన అశుభములు తొలగి శుభములు చేకూరును” అని వెలసిన రామానుజులందఱును మూరియు మండియే వారికి నజ్జక్కులించి బట్టింకా నదియేమియు లేదు.

మీర్జాకు కాలిని మరల యొద్దమన కాళ్ళనించుచు
నిలబాడమని చెప్పెను. అప్పుడిది కాలి తోడినీ వదిలెను.
అయినను అక్కడను చేయి మిక్కిలి కోపముతో బయలు
తేరితి. కాంచీయగు కాలి కాలిని పారించుచు “నీకుకా!
నీలయ్యా తొందర! కోపమును విడువకు. లేవు మీర్జాతో
యొద్దము చేయవచ్చును. మీర్జా కోపమాని వచ్చి నీచే
దెబ్బలు తినిపించు మరల వచ్చి నీలయింటనే నాకోర్
నంతేదామని కలగించువచ్చును. అదిగి గర్జిత అతిశయ వర్ణనము
గలవాడుగా తోచుచున్నది. అతడు బుద్ధిమంతుడు తనకు

కానితోగాని స్నేహము చేయుట ఇంతకు మించి అంగమును
అక్షత్రతన రాములు చెప్పిన విషయమును చెప్పినాడు.

దశరథుని కనుమరుగున, అరిగినాడును అను కాదు
అక్కములు ఋశ్యమూక వర్ణతమి నకు వచ్చియున్నారట.
ప్రతిరాగ్నివలె శత్రువులను నాశనము చేయు రామును
విశ్రవకు వశాయించుట ఆ రాముడు.

గ్లో: నివాసవృక్షస్సాధూవాం అవన్నావాం వరాగణీ
ఆర్తానాం సంయయ్యైవ యోనన్త్రితలాజనం॥

గ్లో: జ్ఞానవిజ్ఞాన సంవన్త: నిదోనిరతు: పితు:
రాక్షాసామిన్త్రే తేంద్రోగుణానామాకరో మహాన్॥

వాడు శ్రుతిని నివాస వృక్షము అయిన చెందినకాళి
వరాగణి. (తిరుగుతేది అధారము) అత్తిలకు అశ్రయించుదగిన
వాడు. శ్రీతి తగిన స్థానమైనవాడు అతికోర్కే. జ్ఞాన
విజ్ఞానములు గలవాడు. నిత్యవాక్య పాలకుడు. శాశ్వతలకు
హిమివంతుడవలె గుణములకు ఆ రాముడే స్థానమైనవాడు.
అట్టి మహాత్మునితో శైరము వలదు. నాకాతిము విదిచి
నాదనకు ముక్తమి లావించుము. మునరాజగ ఒకప్పుడు.
ఇట్టి అంధువు నీకు ధూమిలో లేకు శాశ్వత అయిన వానాడు
అతే ముక్తింది వ్యేక్తము మాది అయినాడు. శ్రీరామునితో
శైరము వ్యూహములకు అని వదిలెను. కాని ఆ ముక్తిని
కాని అక్క చేయలేకు.

భాగముల రామాయణమున రామచంద్రుని పేరిట
రచియున్నవి. 'మందీతి' మొదటిది. రెండవది
'కాక'. 'మందీదరి' మూడవది అయోధ్యాకాండమున
కానలలోనూ, అక్కపనిలోనూ మందీతి పలికిన మాటల
లోనూ, యుద్ధకాండమున రామ విభావంతరిము మందీతి
విభావమున రాముని సూక్తి పలికిన మందీదరి మాటలలోనూ
రాముడే పరమాత్మయని వ్యవహరించుచున్నది అల్ల ప్రియ భా
గాండమున కాక పాలిలో పలికిన మాటలలోనూ పాడిమిని
వంతరిము రామునిలో పలికిన మాటలలోనూ సూక్తి రాముడే
పరమాత్మయని భక్తి మూలగా చాటబడుచున్నది. చూచు

నివాసవృక్షస్వాధూనాం - పాదులలు నివసించుటకు
తగిన వృక్షము. వృక్షము తనకు అత్యయ్యచిన వాని
ముందుగా నీడనిచ్చి నీడదీర్చి వీడన ఫలముల నొసగి కరివి
యెట్లు తృప్తి పంచుతో అల్ల పరమాత్మయను వృక్షము
సూక్తి పాదులలై తనకు అత్యయ్యించిన జీవులకు ఓపార్చి
కోరింతు దీర్చును. ఆ వృక్షమే "వాసుదేవతమితి"

|| వాసుదేవతరుద్యాయ నామీతానమర్చదా
వరకాంగారకమహి ||

అయితము వాసుదేవుడు ఇట్లు యొక్క పేరి నిర్మిం
చుచు, పేరిగాక వరకమనే అన్నది సూక్తి శ్రవణకరణమున
న వాసుదేవతమనే యా శ్రీరాముని మహి

పాదువులనగా సంసార కాపరివ్రతులు. వారి క్రిమి
నాగొట్టి ద్వికాంతి నానగునది వామదేశతదిత్ర (వృక్షము)
పాదువులనగా జ్ఞానులు. తపాపకులు వారి ద్వికాంతి స్థానము
వరమాత్మ్య ఆ వరమాత్మ్యయే నివాస వృక్షము. ఆ వృక్షమే
రాముడు. కావుననే పాదువై తపను అభ్యయించిన ముగ్ధుని
ఒచ్చా అభయ మునగను.

అపన్నానాం వరాగతిః - అపరిచింపినవారికి 'వరాగతి'
అనగా అంతికంబు కొప్పుది మరకటి లేని ఆధారము.
దుఃఖమునున్న జీవులను నుంపు 'యోగక్షయంపరాన్యహం'
అనుచు వారి తిన్నదానిని కావారు. లేని దానిని కలుగ
లేముచు జేరిని అయిస నీయగలవాడు. అనగా అరిందమృత
భరణు కోంప వారికి తిరిగి రానట్టి ప్రాప్తిసాధనమును (వరమే
వరమును) ఇచ్చువాడు ఈ లోకములో కావలసినవన్నియు
పరుగొచ్చి "సంసారవాగరములో పడితిమి" అని కాధరకు
వారికి ఆ ఆపదకుండి రిచ్చించి, తిరిగి రానిదగు 'వరమపదము'
అను పానమును పొందింపగలవాడు అతిదే యీ రాముడు
దురూహి

అర్తనాం సంశ్రియశ్చైవ - అర్తులు అశ్రయించుటకు
తగినవాడు. అర్తులు = ప్రవర్తులు - వరమాత్మ్యమే పోలెడుట
కొరకై కాధరెంచుచున్నవారు "నీవేతివ్వు యితిమిలు నాకు
రక్షకులువా" అనుటయే ప్రవర్తి. అట్టి ప్రవర్తికలవాడు
అభ్యయంపదగినవాడు కాము మరెవరిక రక్షణ అందొందిన
వెనుక తిరుగ్తునెయింపడు. కావున అవస్థ భరణుకై

వ్రాసెను. చా.రాశ్రియించుటకు తగినవాడు. చా.రల్లములే
అతని మరణములు వాండుచున్న చా.రే అర్థించినవాడు.
అట్లేవాడు అశ్రియించి. చా. మరణములో చా.రే కోర్కెలు
తీర్చకలవాడు అశ్రియించిన ముగ్ధుని కోర్కె తీర్చుటకు
నిర్దయ గానున్న యీ గా.మనే అవసరమార్చి ముదూ!

యశస్విన్ రుద్రాః :- | ర్మి తగినవాడకోర్కె. ద.
మరి తెచ్చుటకు మరొకరే చా.ర్యములు చేయకలవాడారే
కోర్కె. ఇంకొకరు లేరు. కావున అతడొక్కడే చి. ర్మి
తగినవాడు

"తస్యనామనరాద్యః" అను శబ్దార్థి అట్టి అరి
చి. ర్మి. చా.ర్య ప్రకాపములమలన కలగునది
చా.ర్యమునకును చా.ర్యము, త.ల.కాదుల సంహారము లో
నికావము ప్రత్యక్షమగుచు

సాధువులకుగా భగవత్ప్రార్థిని గోతువాడు అయి
తనగా ప్రవర్తించు గోతువాడు అయినచో నెక్కడము
గోతువాడు. చా.రీచా.రీ అయి కోర్కెలు తీర్చుటకు
అతడొక్కడే కాక చి. ర్మి అతడొక్కడే కావలెను.
(ప్రకాశము) అతడే యీ కావలెను ముదూ!

భూకర్షణకు సంబంధము :- భూ. విభాగములో నూ.కి
కాకు భూమికిగా లోక భూమి, చా.రీ అశ్రియించ
భూమి నిచ్చుట. విభాగముగా కా.ర్యము భూమి.
భూమిగా కా.ర్యములు నిర్వహించు. ముదూ!

జ్ఞానం అన్యథా, విజ్ఞానం తిల్పకాస్త్రాదికం అనియు వేదాంతంబు
పాశ్చాత్యులు. జ్ఞానశక్తి. అలైశ్వర్యాదులు గలవాడే యితడు.
తాళ జ్ఞానముతో తాకుల కోర్కెలు తీర్చుచు, విజ్ఞానముతో
ధర్మకాస్త్ర ప్రకారము పితృపాత్య పరిపాలనను, ద్విశేషగాదుల
చేయు వారడే రాజు పరమార్థ్యుడును.

సుఖానామూలరోమహాన :- సుఖము అను గొప్ప
స్థానమైనవాడు. 'సుఖము' అనగా సోకీల్యము. కానంత
గొప్పవాడైతడు తక్కువ వారితో కలిసి యుండుటయే
సోకీల్యము రాముడు కాకు చక్రవర్తి కుమారుడైనను,
అయ్యుడైన వానికుడు, పక్షియైన జూయ్యువు, కోకిలైన
మృగీవుడు కూడ తనవారేయని అత్యంత చూపినవాడు.
వ్యతంగమున కారణమైనవాడు. పరమార్థ్య ప్రకృతి సుఖంబును
తేదిరాడు. తనచే సృష్టించుబడిన ప్రతిదానియందు 'ఇది' 'అది'
అనక యిండువాడు "అనేక వేదన అత్యుచితమునకై నాకు
యూపి వ్యాకరవాని" కాకు సృష్టించిన ప్రతివస్తువు నందును
దానితోనే తాను ప్రసరించి ఒక వాడును, ఒక రూపము
కల్పించువాడు అతడే రాముడు.

రాముడనగా కమించ (అనందించ) చేయు వాడు.
"కమించుతి ఇతి రాముః" అంటే కాకు "తేజోగతు అస్మిన్
కమంతే ఇతి రాముః" తేజోగతు అతని అనుచు కమించుతి
కావుననే రాముడై నాడు. ఆ రాముడే భగవానుడు. కావున
అతనితో నై కమన పెట్టుకొనవలయు. అని తాళ వలసిన వయన
అలో రాముడే పరమార్థ్య అను గుర్తింపు అంతర్యామినిగా
తేజుడు చేయువాడు.

అ మాటలు వినిన వారి అవాంఛారము చే నిర్లక్ష్యముగా
 కన్పించుచు "కాకా! క్షమించును ఎదురు నడిచి యుద్ధము
 వలన నీలుచునుండి క్షకండుల వీణల లక్షగాముగాదు (గీత
 (పరీక్షారం) లక్షగాము. ముక్తిప్రస అవాంఛారము వేడు
 వహించునాఁడు ధర్మశాస్త్రము క్షకండుల కాదును నిరసనాదు
 తంబునట్టి పాపము చేయనా నెయిందు నీకుగల స్పృహయని
 కూటమి. నీమాట ప్రకారము ముక్తిప్రస తంజు. కాని
 కొద్దత్యయము అగుచున్నది" అని నడిచి యుద్ధముగా నదిలక్ష
 కార ముఖంబును అదిని! యెదురు కొనుచు అంతిమముగా
 కేగెను. వివాహకాలము కదిలించి నిష్కల్యత కన్పించు
 వలెను కాని! కార మాటలు వినినవలెను.

కాని ముక్తిప్రస కోపముతో వర్తి అట్టివలె నుండదు
 ముక్తిప్రస కూచి "ను పడిరివాని నీ పాపములకు నీయ
 గలదు" అనగా ముక్తిప్రసను "అట్లే" అనెను. ఇందుకు
 కొంతసేపు ముక్తిప్రస యుద్ధము చేసిరి. అని నడిచి ముక్తిప్రస కూచి
 కాదును వర్తియు కంటి కలగముకు ప్రయోగించెను. అది
 కని విని ఇంద్రునియవలె నెలకొనెను.

అంత రానున్నప్పుడు కాని కూచుటకు కాగా
 అతడు కాదుని అధిక్షేపించుచు "కాకా! ధర్మశాస్త్రము
 కేవల పుణ్యము. నీవు ధర్మశాస్త్రము యుద్ధము చేయవలె
 కానిని అధర్మ యుద్ధము చేసి కుంబుల నున్నా! నీకుగాని
 నీకారణము వేదములు అధర్మము నేయవలె. ధర్మముగాదు
 అట్లీ మాటల కాక అధర్మము చేసి కాని కుంబులను

నాది యిట్లు నిరవరాధులను దరించి తోకేముతో నప్పుడను
 అను వయి తెచ్చుకపు! ముగ్ధులకు నన్ను చంపుట . అను క్రమము
 మృగమునై న నావలన నీ కేల అరిగినది! నీకు అనుచుకొంగము!
 నీవు చేసినది ధర్మమే అయిన నమూనాన మునగుము! అని
 పలుకగా గాముకు వచ్చి అధిక్షేపణ ను పరివారించుచు
 నమూనానముగా ఉట్టినది.

చానరా! నాల్గవ శాసనముచే తోకేకారము,
 కీర్తనారము, ధర్మశాస్త్రము నొకటిగా నన్ని నిండించు
 చున్నావు. నీకు చేసినది ధర్మమే కాదు నీకు చెప్పబోయి
 నూలులను బట్టి అంగచివుము. విద్యము, వర్తక, వణి, వడి,
 వడములకో కూడిన యీ దొరు యంతయు ఇష్టమునకేయు
 తెన రాకంది. చానిం ధరించుచు న్యాయార్థమున చాలించు
 చుండ నీకు రాజధర్మముతో అతివి అవేశమును
 నిర్వర్తించుము. పర్వత వనాదులలో గల కీర్తనార్థములను
 నూత నిగ్రహించుట, అమృగహించుట మూలిధి. నీవు నిరవ
 రాధిధి, మృగమువని యంటివిగదా! విద్యము, విద్యము,
 కీర్తనము కొనుగులతో నమూనాన, అతమును చేసింది
 అయినగా అతివి. కావ్యము బహుత్కారముగా అవిధించు
 చున్నావు.

దీని భక్తిభక్తిచరమావస్థ ముగ్ధులకు విచిత్రము.

మృగములందరినీ కావ్యమునూదామూచింప

జర్మన్యులకో

కూతురు, కోడలు, మనదలు దీతో క్రిందుకారి
ధర్మకాస్త్రము పారముగ మరణమే కిది. తిమ్మకు క్రింద
ముండ్లిగా మరదలతో క్రిందుయ్యని నీకు మరణ కిది ధర్మ
కాస్త్రము పారము తగిన పక్షచా!

ఇక ముగ్ధుడు నాకు అమ్మగారి వంటి పాదరక్ష.
మీకును అరిది! నాకును చార రాజ్యనిని తిమ్మగా స్నేహము
నుడివికది అవిదలందె నకు మిచ్చిది విముక్ష అరిది విదయే
తన వదిగా అది ఎట్టిదై నకు చేయుట ధర్మకాస్త్రము మా
యమిత్రురము అన్నిపాక్షగా స్నేహము కలిగిది అమాయకు న
కానకుల ముందు నేను నిమ్మ "స్నేహితుని విదయమున
అవరాధము చేసితి కానిగా" వధించి ప్రతిష్ఠ చేసితి. నా
ప్రతిష్ఠ నేను నియమింతుట ధర్మమే కా! అట్లు కానియెడల
అవస్థకాదోషము నాకు అయ్యుండును.

అట్లయిన ఎదురుగా నిలిచి వారరాక అందుకదా!
అది కాస్త్ర విజయము శిష్టాచారానుక్రమము ఏమిది? నేను
పాఠ్యకామ ప్రయత్నము కుత్తియునకు. నిత్య క్రూరమృగమిత్ర.
పాఠ్యకామముల క్రూరమృగములతో ఎదురు నిలిచి వారముల
నిండ్లమీది కాస్త్రము శిష్టాచారము తాళరాకము కుత్తి
కామ కాళ నేను రాకలకు విహిత ధర్మము వ్రేలుకుగాని,
కోర్కలకుగాని కాధకరిండు కూరిమృగము అది అని ముట్టు
తిమ్మకు, ఎదురుగాగాని రాటుకుండిగాని, ముత్తొక్కగాని
తిమ్మ పట్టిగాని కానిది తుండినది రాకలకు దోషములును.
"ప్రతికూలత"కాస్త్రము ..... నిర్మించియుండుకాస్త్రము

“నక దోషాశ్రియతే” కాత్ర విశేష భక్త్యనుసూత
అయినన్నిటి నీత్ర కూర ములై న పదాలు. చేయించు
అన్యాయముగ నాకు తాదయినన్నిత మ్మగమిత్ర । గాత
విన్నాడునుగానిర్పి చంపకుండుట కాత్రమాత్యముగాను
అందుచే దానికై నీత్ర మన్ను నిందించకక్కరతేను. నేను
రాజును నీత్ర కూర మ్మగమిత్ర. గాత నీకో ఎదురునిర్పి
చోరాడును అయ్యత్తును.

“నేను నీ కేలు. అపరాధ మొనర్చినంటినిగోన్నీకితువగు
మిస్త్రినకు చేసిన అపరాధము చాలు. నేనును ముస్త్రినకును
“ఏకం కుఃఖం మఖంచనా” అని నిమూనము చేసికున్న
చారము. మిస్త్రినకు చేసిన అపకారము నాకు చేసినట్లేకదా!
గాత గోకయిలో తన ప్రజలలో ఎవరికి అపకారము జరిగినది
రాజులేకదా శిక్షించవలసినదాని అట్లు కానిచో అపకారము
అలాగేజిని రాధించుచు నేయుండెను. నీ ది యు ఇందునలన
నీకేలు ప్రయోజనమిందలి. శిష్ట కమగమ నాకు ప్రయోజ
నము. నీత్ర ఇతరులకు రాజాకరికవగుటచే తాళి రాధలు
తోలొంతులయే మక్రియ అమగముగాన నిది మరగమ
దండనయ మకార్-ప్రకాశి-ఇతి మక్రియ

ఇందులకునుభ్యుమిత మిదియే భక్త్యకాత్రమునందును
మక్రియలను అన్వేషికాంతల అంశములలో త్రవ్వకము.
తాళి మిత్తలను శిక్షించియే తీరవలెను. అట్లు శిక్షించినన్ని
అమిత్తలను చేసినదానియు అ రా మ్మమె అ భక్త్యధానులను
నిర్దోషులయితి. అమిత్తలను శిక్షించినచో తాళి చేసిన

కావము నశించి వారు స్వర్గమునకు పోదురు. రాజునకు సూర
కావమింటదు. ముక్తివుడు ముక్తుల యెత్తిడితే రాజ్యం
పీక్తుడయ్యె నీవు రాగానే రాజ్యస్వర్గస్వము నీదిచ్చి పాదముల
పై పడి "కామ నిరవరాధిప"ని ప్రతిపూరినను వివేక అతివి
ఇంటి ముడి కట్టుబట్టులతో పెదలగొట్టుటయే గాక అరిచి
ప్రతిఘోషించడగనే అతివి భార్యను మనుమల పెంపొంది
లలాక్కారముగా క్రిందించుచున్నావు. అది అధర్మముగాదా!
ఇట్టి అధర్మ ప్రవర్తకుడవగు నిన్ను వధించి నివాసమును
పోగొట్టి నీకు స్వర్గమును ప్రసాదించి నాకు కంటిమించు
పాదమునుసూర పోగొట్టకొడల ధర్మముగనో కాదో చూచగా
నాలోచింపుము. ఇప్పుడు తెలిసినచో ధర్మసాక్షుడు యి
కాశ్రు, కళ, శిష్టాచారములును! "అని పలికెను"

అమోఘము వివిధ కాలి ధర్మస్వరూపమును తెలిసికొని
వక్త్రాత్మకై, రామునితో దోషము లేదనియు, తనయందే
దోషము కలదనియు, అందుచే తనశిక్ష తగినదేయగు
నిర్ణయించుకొని, రామా! ధర్మ స్వరూపుడవగు నీవు పెద్దవిది
ధర్మ వ్యాసు సమ్యక్మైతది. నిన్ను ఆ వ్యాసు ముగా
నిందించితిని. నా అపరాధమును మన్నింపుము. నీవు
ఉత్తములను పాతముచేయువాడవు. నాకు తగిన కండికము
విధించితిని. పట్టి కలిగినది. నా సూర్య విచారములేదు.
ముక్తివునుమను బంధువు ఆ సూర్యుడు విచారములేదు.
కాని అంగదును పీక్తుడై పరితపించువేదూరుని నా విచారము
అతడు గొప్పబలము కలవాడు నీ దీక్షి పాత్రకు కాని

నీవు కంగక్షింపుము. నున్నప్పుడు నీ దూది నీ అంగమనిపై
కూడనుంచుము. నా అపరాధముచే నీకురాలైన కాకము
మీపుడు అగౌరవము చేయకుండచూచుము" అని పర్యేషి.

రాముడును వారిని ఓదార్చి "అధర్మ మార్గమున
ప్రవర్తించుచున్న నిన్ను ననుభవించుటకు మనమునువ్రురమును
సాపమును తొలగించుకొంటిమి. అంగమని విషయమై నీవు
భయపడివలదు అది నీ యందు వలెనే వాముండును
మీప్రసాదించుదును కూడి భక్తితో ఉండగలదు" అని చూచు
చుండగనే రాగావుదెబ్బలకు వారి మూర్ఛపోయెను.

అంతలో కార వారి వధ విని అంతఃపురము నడచి
వచ్చుచుండగా వారి పక్షియురైన కాకములు శ్రీరాముని
కూడి భయపడి కారతో "అమ్మా! రామునిచే వారి
చంపలకెను శత్రువులు తొలి రాకుండగనే అంగమని
ఎట్లానిక్షేపముచేసి రాక్షసులును కాపాడుకొనుము" అని
పలుకగా, కార దుఃఖించుచు

గీ: పుత్రేణ మమవికార్యం తిందాజ్యేన తివూత్మనా ?
తపసింహి మహాభాగే తస్మిన్ భర్తరి న్యతి,
పాదమూలం గవిష్యామి తస్యైవాహం
మహాత్మనః

మహాత్ముడు వారియే మరణించ నాపుడు)నినులకు
రాక్షసులకులకు! కాక రాముడే కొట్టలకు నా భర్త

చాచిమంబద్దే కేను నామమ" అనుచు వారి పడియున్న
కోటి నల్లది. అతడు రామ లక్ష్మణులను చూచెను.
శ్రీరామ దర్శనముతో కార మనము కొంత కాంచించెను.
కాని వక్రమే రామరామలివామృత పడియున్న ధర్మ
మోక్ష మిరల ముఖములో పడిపోయెను.

కారమూరి అంగ మును. వారిదువ్వరిను వారి
మృత్యువును దివారిందుచుండగా శ్రీ రామ న కే ను
మంథము కరిగెనట.

కా! నం! శ్రీరాముని దర్శించగనే కార మనము
కొంత కాంచించెను. అనగా పరమార్థ దర్శనము పార్థివ
కావలసిన కరిగించునని నెరియచున్నది అయినను ఎంత
కాలమునుండి వక్రమే సంబంధము కరిగియున్నందున
అ కావలసినది అయిన అట్టియు వక్రమేను చూడగనే మిరల
వక్రమే లోయము నుపాసించెను. అందుచే వారిని చూడగనే
మిరల ముఖము కరిగెను. ముఖము కప్పులను చూడగనే
వక్ర మార్థ మును చూడ వారికరిగి కృప కలుగును. "కృప
కావ్య విద్యతో" అనునట్లు సురారమున కావ్యకావ్యము
వారిలోని వారై కృపకలుగుటచే కామని విచారించును.

అయోధ్యాకాండలో కామని ప్రహేళికామును
సూక్ష్మ చేర్చుచు వార్చి.

ప్రతి మృత్యువునుచేయవలయునని భక్తలందరచే ముఖము
మార్చి. కేన శత్రువులలో వక్రమే మిరల విద్య

విషయములొస్తే వా ముఖములోకిన మెత్తల కానంతో
ముఖంబేసాగింది. “అయ్యా! నేను అక్రమంగా నదిపొయ్య
లేమంటుంటానేకదా! ఏదీ ముఖము కలిగింది.” అనుకొనే
కాళ్లు కాపుననే యీవాదుకూడ తనకావగు ముగ్ధుని
ముఖము రామునకు గూడ విచారకరమయ్యెనని భావించు.

క్రిందటి మూర్ఖిల్లియున్న వారిని చూచి కాళ
“ఓ మహావీరువా!” హంసకూలికాళయ్యలై పవ్వలించడలనీత
నీవు మరణశక్యపలంకరించితివా! ఏమిరానినగు నన్ను
దిశిది చూచిది ఆలించననుచుకొను చున్నావా! నీవు ముగ్ధుని
లొక్క పవహించి పాపమా చేసితివి చాని ఫలమును అనుభ
వించుచుంటివి. నేనును అంగమమును ఆనాధులమైతిమి. ఇక
వారిదెప్పు కిచ్చ ము అ పాలగుకోకదా! గానా! ఏల నాతో
మూర్ఖువవు ముగ్ధువా! ఇక నీవు నిశ్చయముగా రాజ్యమును
అనుమిసూడ వేయకొనుము” అనుడు వారి కరీకములైచి
మిథామకు ప్రామోదనేకమునకు సిద్ధపడెను.

|| వ్యవస్థాపక ప్రాచీనముల పోషకముల అవిద్యుతము
మరియుచున్నావే

నయినమునున్న అంశ నేనును కానము వారి అయ్యా!
నెరిగిగా, నెరిగింకబోయినా కోవమునానెరిగి పోగి వారి
నెరిగిమును అనుభవించి కిచ్చును నీది అనుగడలది యీ
వేదమునానై నీది విచారించుచు! నేకమునా అన్యమునా-నీ
నీకామునా అనుగడిది కన్పించుకొని కాళోడు నీదిము

నాలోడించుకొనుమా. ఈ అంగదుడు వట్టాభిషిక్తుడై నీవు
బోడించుచుండగా రాజ్యము చేయగలడు. పింతననజుండు
కూర్పున్న నీ కుమారుని కూడుతు కాంతిని పొందగలవు.
“అని పలికినది. కాని కార అందుకోరికరింకడే”
అంటేయో! నూతును అంగదులైనను వారి కుమారు
లగుదురా! కావున నీమను వారితోడనే వాపుదును. అంగదుః
విషయము ముక్తిప్రదే చూచుకొనును. నేను వాగ్దేహవశే
యొనర్తును” అని పలికినది.

ఈ కాలే ఇదట అంజనేయుని మూలము గుర్తింపవలెను
అతని పనులున్నట్టి, కార అభిప్రాయము వెలిసికొనుట.
రాజకార్యములలో పాక్ష్యగాహియగు కార చనిపోకుండు
అనుకు కాంతికోరిగిందుట, అంగదునకు యువరాజు
వట్టాభిషేకమునకై ప్రవారితేయుటయు, గజునింబరగిన విష
యములు. అంతకు ముందు మాయావిచే వారిచాతుర్యమైనది
ముక్తిప్రకటన తిరిగి వచ్చినపుడు అంగదుకున్నది ముక్తిప్రదే
వట్టాభిషేకము చేసిన కావయ, మంత్రము, ఈనాడు
అంగదునకు చేయుదురా! చేయదు. అట్లు చేసిన అంగదును
ముక్తిప్రకటన మూర్ఖుడనుట అంతే గాక వారి విషయమును
సూచకట్టుకొని కార రాజుయై రాకుర్యమనువలెయొసంగు
కొని అంగదును ముక్తిప్రకటన వ్యతిరేకము (తన తండ్రి
తండ్రియెను కోవయితో) యుద్ధమునకు సిద్ధపడునటో,
రాజునైన కక్షకల్పి కాలుమిత్తవేయో! అంగదాదులు
మూలమైన ముక్తిప్రకటన అయితోగ్గి నీకావ్యేకము, రాజునితో
యుద్ధము మొదలయినది రాజు కష్టసాధ్యములగును. అట్లు

గాక అంగదుడు యువరాజుగానున్న యెడల కార్యరతు
 రాజులకు కార యొక యెటు వాపుటకు దీని లేక అంగదునిపై
 గల ప్రేమ, యువరాజునది తృప్తి కలిగి, అంగదుతో రాటు
 ముగ్ధిప్రవిశద్దనే యుండవలసివచ్చును. అట్లు ఈ రాంగడుని
 ప్రేమ ముగ్ధిప్రవి విడువకండుటకపో, కానికాని కేదెము
 రాజుండ శ్రీరామ కార్యము నిర్విఘ్నముగా కొనసాగుటకు
 తలయోగించు అంజనేయని ఈ మాటలు లలిని రాజుని
 రాజుర్యమునకు గీటురాళ్ళవంటివి.

ఇకట ఈ ర వల్కిన మాటలకు సమాధానము లే
 యర్థ విషయము ప్రేమదూపుటయేగాక అంగదుని విషయము
 చక్కని పూర్వ ర చ న తేసిపడి. “ఇకను ముగ్ధిప్రదే
 అంగదుని విషయము చూచుకొనుడు” అనటలో అంగదుని
 పై ముగ్ధిప్రసక్తి అభిమానము కలుగవలెననియేగదా!

**గీ: విశ్వస్యస్తవ్యస్సుగీవన్పర్వ వార్యేష్వనంతరః
 పితౄణాం యద్రు: పుత్రస్యనమాకా హరినత్తనః॥**

లోకములో విశ్వవంశ్యులు వ డిటుమోగించు వానించి
 యెదియైన తరారము. తల్లి ఈ కాకానిక ప్రియ ములోనిం
 దును తండ్రి ముమ్మించు క్షేమములోఁబడును. కావున
 “తండ్రి వలె వాడగు ముగ్ధిప్రదే అన్నిటిని రాధ్యుడు” అని
 ఈ రచయిత ముగ్ధిప్రదంగుని అవలంబితలే అనియు, ఈ
 మాటలు లలిని మూలదృష్టికి కాకాగణములందు గీతించు
 కొనవచ్చును.

అంతలో వారికి కొంతమంది దివికి వెళ్ళారు. వాళ్ళు దివికి వెళ్ళినప్పుడు "మరికొకరిని అన్యాయముగా ఇల్లు నడచి నాటింది నీ భార్య నవహరించి రోషము వర్షియింది. అంతకుముందు నాటికి నా నామమునకు ఇతర నీవు నాపై వరదించి ఈ భార్య రాజ్యమును నా నామమునకు వరిపాదించుము. ఇతర మానవత్వమును నామము కావడం చేయుము. అట్టి ముందుకు పంపించుము. ఇందుకు అంగమి, కనువున పుట్టిన దివ్యవతి చూచుకొనుము. ఈ భార్య ముగించి పుచ్చుకు. మామయ్యయిన ముందు గ్రహించుటలో దిక్కులే నశ్చిలయి. ఈమె పట్టికదర్శియు చేయుము. శ్రీరామ రాజ్యమును తప్పక నీవేల్పుము. శ్రీకృష్ణుడు ఈ పతి భాషించుటకు అంగమి భార్యయగు గ్రహించుము "అనిమూల ముక్తియై యీ భార్య ముగించుట దిక్కులే నశ్చిలయి గ్రహించుము.

|| శ్రీకృష్ణ వరాహా వాచనీ పద్యము ||

ధర్మ మార్గమునకు వచ్చి ప్రాణాన్తము చేయుటకు ||

ఇందుకు వారగలగిన ఆ అంగమి భార్య ముగించుటకు నీయించింది. ఆ మూలమునకు శ్రీకృష్ణుడు ఇంతవరకు వారియొక్క ప్రాణములు చేయు భార్యను దివికి వెళ్ళింది.

|| ౧ || — ఈ మామయ్య నామము ముగించుటకు భార్య చేసేటట్లు అంగమి అంగమియైనది. ఇంతలో

మూలము గాత్రము దానన రాజ్యమునకు రాజగా వారిని
 పూర్తిచేసెను. ఆ సమయమున ఇందుకు ఈ అంగము
 మూలము లేక మూలముగ వారికిచ్చెను అమలమధురమిది
 లోకము అనేయిదగునది ఇందుకు వరమునగును. అమల
 మధుర కల్పవంతమైన మూల మిదియెనట యిన్నవే గాని
 మూల ధరించిన వారిని అయిదుట కల్పము. అందువలననే
 మూలయొక్క కల్పిని పీడింప చేయుటకు మరొక
 ప్రవృత్తిని శ్రీరామచంద్రుడు మగ్నిత్రయము లక్ష్యమని
 వ్యాసా ధరింపచేసెను. అగ్ని ప్రవృత్తి కల్పి ఇందుని వలె
 మోక్షిత కాండవమాలాకల్పిని, పీడింపచేసెను. కృష్ణ పీఠి,
 ముగ్ధ కామరతగు పరిమళాత్మ కల్పముందు ఇందుని కల్పి ఏమూ
 గియు, ఇందునే వృష్టిందినవాడు వికమూర్ఖు. ఏ పరిమళాత్మ
 మే రాముడు. ఆ రాముడిప్పిందినదే గజప్రవృత్తి వారిని
 పిలిచి పెల్లవంతులననే మగ్నిత్రయము వారిని అయిదుగలెగెను.
 ఇందుని వికమూర్ఖు నప్పము గాకుండు ఆ మూలయొక్క కల్పి
 వారిని చాలసేవకావాలెను. వారిని మగ్నిత్రయము ఇచ్చిన
 లంటనే వారియందలి తేజస్సు మొదలగునది పీడింపెను.

వారి మొదటిమూల యొద్దము నకు వచ్చినపుడు
 మూలము పీఠమున గనే యుండవచ్చును. మూలధరించిన
 యిన్నవే వారిని పోల్చుకొనుటలో రామునకు కల్పము
 గాకుండా! కాని అత్యుచు మగ్నిత్రయము చేసిన తాగవతావతా
 మునకు అదిని చిన్న తేజ నేరయింపవచ్చును. రామునకు
 మగ్నిత్రయము వారిని యొద్దమునకు పిలిచిన మగ్నిత్రయము కల్పి

కలహానై యోధమునకు వర్ధియుండుననియు మరలధరించి
కాలి యోధమునకు రాగలదనియు "అశ్విరూత్" శ్రీరాముడు
కాలి ధరించితిని బలగానిమూల వక్రభూషితిని
యొనగా, కాకు శేవలము గజపుష్పలతో పోల్చుకొనటకు
నిలుగా ధరింపజేసెను." అని పెద్దలు చెప్పుచును.

కాలియు అంగదునకు రాకల విషయమై యెల్లయ
వరసో బోధించెను. కాక ఇరైపెటది దుఖించుచుండిగన
కాలి పోగము అనంతకాయపులలో లీనమైపోయెను. కాక
తిరగము అతని మూటలు, కాకాంగమల దుఖము
చూచిన సుగ్రీవునకు మిక్కిలి మిథిమిలరిగి మిక్కిలి
మూరిపోయెనది. అతడు రాముని చూచి "రామా! నానాదరుని
య్యుతిచే నాకు మిక్కిలి దుఖము కలుగుచున్నది. శేవలము
రోషమునకు వక్కువనై అన్నది క్రతువుగా భావించి నీచ
వధింపజేసిన నాకు నిష్కృతిలేదు. నేను పాపాత్ముడను. అగ్ని
ప్రళేశముచేసినగాని యీ పాపము ఇవ్వముకాదు. ఈ
పాపమునెంగదాని కాకర ఏయిలందరినీ మిక్కిలి బలవంతుల
లిచి నీ కార్యము నరవేరగలదు నాకు అవశ్యమిమ్ము" అని
వలసకా శ్రీరాముడు కలటకటి పెట్టుకొనెను మోకాలము
నిర్విణ్ణుడయ్యెను.

|| నందనాత భాష్యః పదమీర మాంతా

రామోమువచార్తం విమనా బధూమః

ఇత్యు) ఏనలను నా ఇ న ము లే యు గ ల హానై నకు

శ్రీరామచంద్రుడు కన్నీడు కార్చుచు మోకాలము నిర్విఘ్నముగా
అడుగు మనసులో లేవట్లొందెను.

రామ! శత్రుల దీక్షసిరియి, కావలియాడులచే రాధవకుటయు
చూచిన వరమాత్యుడు కా రి పై కాలికిరిగి కాలిలోకాటు
కాడును ముఖంతుడిగునట. శత్రులొరకై ముఖములేదికాదు
ముఖంచును. కాదును ముక్త్రునితో స్వహతులు చేసికొనున
చ్చుడే "ఏఖంచుఖం ముఖంచనా" నీ ముఖమే నా ముఖము
నీ ముఖమే నాముఖము" అని అడుగొంది. కాత్రుననే ముక్త్రుని
ముఖము తన ముఖముగా భావించి కాదును ముక్త్రునితల
ముఖంచును. శ్రీరామ చంద్రుని నోటిల్లమునకు ఇది మరి
యొక వక్రపు యోగము —

అతంతరము వానర శ్రీలు తారకు లేవనర్చి కిమిగిది
నోవుమండగా అది కాదునిమూచెను మొదటిమూడు చూచి
నత్రుడే అదిలో నత్వేనుగతుడయించెను. ఇత్రుడు కాదుని
యొక్క వరముఖ ముఖత్వము చూచుటలో కాదును
రామావ్య వ్యక్తిగాక అతనితోని వరమాత్యు స్వయావమే
కారకు గోచరించెను.

గీ॥ "కాంచారు నేతాం"

కాక అందమైన నేత్రములుగలవట. నేత్రముల
కందము తగవచ్చునను అదర్శములు చేయగలిగినాడు ఆ నేత్ర
ములు కేవలము రంధ్రములే, అదేవిధములు" శ్రీమద్భగవద్

భాగవతమున భాగవతోత్తమమును ప్రశ్నమును —

“మరక్షమని వాడు మామృతము మామృతము” అంటూ
యింకా తృప్తిలేక

“కనులేకు మామని కన్నులు కన్నులే తమకన్న కాల రంధ్ర
ములుగాక! అన్నాడు కనులే కన్నుల సాంఘికత భాగవద్దర్శనమే
ఆ కన్నులే అందమైన కన్నులు అంత అందమైన కన్నులు
గలదిగనుకనే తాన రామునితోనున్న పరమాత్మకు దర్శించి
గరిగడు.

శ్లో॥ దర్శరామం శరణాపరాగం
స్వతఃసా సార్యమిత భృలంకిం

శ్లో॥ సుపంపుతం పార్థివ అక్షగైశ్చ
తంచామి నత్రం మృగకాలినేనా
అర్చ్యస్తే పూర్వం కృత్వా ప్రభావం
అయం పరామర్శో నీ యతి ప్రజ్ఞతే!

శ్లో॥ పాతం సమాపాద్య విశుద్ధ సత్వా
శోభిత సులక్ష్మితీ శరీరతాపా
మితస్త్విది కాశ్యపా వాచ తానా
రామం రణోత్కర్షణ అర్థ అక్షం

భవిష్యామితి భవించి మామృతమితి నిరకాశించుచు
అర్చ్యస్తే పూర్వం కృత్వా ప్రభావములయి రామునిగూడ
తోడూచి కాలినేత్రుని కృపాపూర్వమున రాముని మృగ

కాని వేదమున కాక వికలమైన వేదములతో (కన్నులు
పట్టించి) ఆ మానవునిచూచి "అతడే చాలిది కంటికి
రావలెను అని నిశ్చయించుకొని ప్రవృత్తిలో పడుచు అంతియ
యైన పరమాత్మ వర్ణనములే విశుద్ధమైన నవ్యవ్యభాషణ
లేదనియే తిలకమొంది కావలెనని వాదంబులు పోత యున్నవి.

భాషలో కార రా ము ని లో భగవానున వర్ణించెను.
భగవానునియే దెలిసెను భరించికదాను అని మనోద్వేగి
తయ క్రమములు భరించికదానుగాఁబోవెను. నూ ర్జ్యనిత ల
ప్రకాశించువాడు పరమాత్మ కేవలమందియే సూక్ష్మము
వినిపించెను. "అక్షోహ్యోగ్యో లభావత" కా వ్రత కాది
పరమాత్మ సూక్ష్మనితల ప్రకాశించుట వింతగాను "అర్చ్య
సూక్ష్మము" అది పర మ మాత్రమేనకదా సామాన్యము
కాదుగదా! దొంగులనుగూడ, కా క్కు నకు మనమునకు
గూడ, అందరినకాదు "యితో" కాచోనితంత్రంలే, అభ్యాస
మనసా భూ" అను తిలకింపదావ్యక్త ప్రకారము దొంగుల
మనములే అందరినకాదు సామాన్యము, పరమ మాత్రము
గోచరించునా! కావున అర్చ్య ప్రాప్తము కార మనోద్వేగి
గోచరించినకాదు.

అర్చన ప్రకారము, పరమాత్మ విశ్వవే ప్రభువును
(ప్రభు + మనోల అ సమత్వమునగా, అర్చనము) అతడే
అందముగఁబ్రకటింపకాదు. మిగిలిన శక్తి లు అతడు ప్రభు
అనగా భరించునకాదు అని భావము. "కావలెననియే"

అందమైన నేత్రములుగలవాడు. అతగా వుండరికావడు-
 భగవానుడును మాత్రమే వుండరికావడు నామమే
 1. వుండరిక నామమే వుండరికమే! అను ప్రాత్రములో
 చెప్పబడుదున్న ఆ రెండు లక్షణములను తార యీ రాముని
 యుండే చూచినది. ఎట్లు చూడగలిగినది? కారణమేమి? ఇది
 వరకే కారకు "రామనేత్ర" అన్నాడు. ఇప్పుడు "మృగకల
 నేత్ర" అన్నాడు అతగా రేడికూడ కన్నులవలె వికలమైన
 కేమలావలుగల కన్నులుగలది కార కన్నులయొ పావయి
 (నల్లనూర్పు) అంటే కల్యాణ అందము కలిగియున్నందుననే
 అను రామునిలో పరమాత్మను అంటే దృష్టితోనూ, రాముని
 రాజ్య దృష్టితోను చూడగలిగినది. నేత్రములలో అందము
 వై కల్యాణము. దిగిరి దృష్టి ఏకాగతి కలిగి యుండుటవలననే
 కార రామునిలోగల పర మాత్మ దర్శనము చేసుకొన్నది.
 కేమలే (భగవద్దర్శనము కలిగినది) మాలి న్యము (రాజ
 వకావనములు) తొలగి నాత్మక భవముకలిగి రాముని
 దివ్యమగు నర్చియు వ్యాపిని సృజించుటయు ముండు
 వాక్యములలో భాసించును. చూడుము.

శ్లో॥ త్వమప్రవేయః కృదంతదత్త
 జీవేంద్రియోక్తమందార్మిక
 అక్షయో జీర్ణో విభక్షయ
 క్షుతిక్షనావాన్ క్షుతకోవనాత్మః

భావము: కార వరకే అంతా మాటలతో శ్రీరాముని
 భగవంతుడని నిరూపించబడుతున్నది త్వమప్రవేయః =

నీవు అప్రమేయమునకు ప్రమాదమునకు కొలత—“ఇంత” అని కొలతలేని మహామహిమ కలవాడవు. ఎవరికి న ఏదైనా ఒక కత్తి లేక మహిమ కలిగియున్నయెడల దానికొక పరిమితి “ఇంత” అని యున్నది. కాని పరమాత్మ మహిమ కొలత లేనిది (దానిని నేదములునూడ తెలిసికొనజాలవు “నేనానా మితం పురుషం మహాంతం..... ఇత్యాదులచే” ఇంత మహిమ కలవాడు “అని నేదములచేతనూడ తెలిసికొన లదిరివాడు. ఎదురగా కనవచ్చుచున్నది మనస్సుచేతనూడ అందరింపకల్యణముగాని మహిమగలవాడు, కురిచాపములు ధరించియున్నది శంఖ, చక్రములు ధరించినట్లున్నవాడు “నాలక్ష్మణు” కూడ “ఇంత” అని చెప్పటకు నీలుకానివాడు ఏ పరికరములు లేకున్నది ప్రకాశాతికయముచే అంతలేని పరికరములు కలవాని నే అనగావానకానివాడు. అట్టి పరమాత్మ స్వరూపుడవు నీవే సుమా!

దురానందశ్చ — నీవు దురానందుడవు “సమీపింప కల్యణము కానివాడు. పాండకల్యణము కానివాడు తేనిలేద! మనస్సుచేత నూడ ఎవరికి అపమార్గమున నడుచుచు వారికి, అనగా అన్యాయమున, నడుచుచువారి మూర్ఖుడు పాండగరిగిన వాడు అని అర్థము “పరమాత్మ నిర్ముఖ కావుననే తేనిగ (అతిమ తేనుడగ) విభాగింపతిగలవాడు. అతడు నిత్యానందుడు. తేనుడనే మనము దుష్టములు కలిగించి సాధ్యమనిచాడు. అనగా తనంత కానే కలిగించుకొనుట. కల్యణింపకువాడు అనుటచే అనదుడు తేనివాడు. అట్టివానిని ఎవ్వరు సమీపింప

గలము బాటిని నిధింతుటచే జారి బాధులందరితో
 కోపించి కాని బాధింపరిని దరిచేసి నిలుకాని బాధింపజేయును.
 అంతేగాదు, రాష్ట్రమున బహువర్షముల మరణాదియాలచేసూచి
 కలిగించి వైభవములకాదు. కనుకనే ఎన్ని మరణములు
 తొలగింపబడు కట్టికొని వ్రేలున్నించినను, వేదములము
 మాత్రము మూలము. అందుచేతనే నిత్య మురానముచేత

విశేషముగ — నిత్య భాద్రాశ్రమములకు జయించి బాధిత
 పురి చెప్పక, అంబుమేయత్వ, మరణమత్వ, మరణమేయమత్వ
 రాష్ట్రము. కాంతలు లేక భాద్రాశ్రమములకు జయించి
 బాధి. కాని పాంచవలసిన రాష్ట్రములకును నిర్బంధాత్
 విడిచి తన కైతే మరణించిన ముగ్ధుల రాష్ట్రములను
 కోపించినబాదు. అయితేకానికొన్నింటిని,

గీ: సప్తాశ్వాని ధనం విందిక మృతం రామేన
 తన్మృతం

నరానా: పరదారావై వత్తుర్యామేని మృతా:

ఈమును, రాష్ట్రములకు భవములను పొలిచి, ఈ
 స్త్రీలను కన్నులములు చూడకు "అని శ్రీరామునిసూక్తి
 వ్రాయించినది. భగవానుడు

గీ: మత్సర్యమత్సర్య: మత్సర్యోన్మత్సర్య
 అపరాధిపాదో అపరాధో నృపాచారా:

తెన్నా తేనెట్లుండియు, విరువాకు కేజులు తేనెట్లుండియు
 మాకువాకు తేనెలు తేనెట్లున్నను తీసుకొనువాడు, కావున
 తేనెట్లున్నను పకుచువాడు అనిగా ఇందియములు లేకయే
 కేజులు తేనువాడు ఇందియములను తన స్వాధీనములో
 దుఃఖించుకొనువాడని అర్థము అందులకే సమాప్తవాడు
 ములగా వ్యాపక + మళ = ఇందియములకు ప్రభుత్వ
 లేదనియును మాకు లేక ఇందియములకు గోచరము
 కాదనివాడు అని చెప్పిరి

గ్లో దుర్గమం వఃనసావ్యన్వైరిందియైరపి దుర్గయైః

ఇందియములు చేరిగాని మనముచేరిగాని నూత
 గ్రహాంబోధియు కాదనివాడు కావుననే నీవు ఇందియములకు
 సాక్షాదుని వారప్పురవరిః..... ఇత్యాదులచే ఇంద్రాకులు
 కొప్పకొప్ప అధికారములలోనున్నను ఇందియలోలురైరి.
 కాని నీవుచూచితివి ఇందియములకు ఉత్తమ కార్యకర్త -
 ఉత్తమమైన ధర్మబుద్ధి అలవాడకు తమను అక్షయించిన
 వారినైనను ధర్మబుద్ధులను బట్టియే రక్షించువాడ నీవని
 మునుకు తిట్టించిన చూచితివి చేసికొనినవాడు అధముడు.
 వివేచనా ఇతరులకునూత చేసినవాడు మధ్యమును
 కేవలము ఇతరులకొకటే చేసినవాడు ఉత్తముడు అట్లు ఇతరుల
 కొకటే చేసిన వాడత్రగాన నీవే ఉత్తమ కార్యకర్త "కర్ణా
 క్రమ ధర్మములను పక్షముగా వదిలించినవాడు ఉత్తమ
 కార్యమును కరణగతి కక్షమను ఉత్తమ కార్యమును

తరమాత్మకు పొందుటకు అరాధ్యుడే (గురువు) మూర్తమని చెప్పిన వాడే ఉత్తముడు "అపృథక్త్యం పరోధిత్వం" అని అట్టి కరుణ కలిగినవాడే ఉత్తముడు అపరదలయించు విశ్వోక్తి నేరువైనది ఇయ్యనులేదని చెప్పినాడే ఉత్తమ ఛార్మకుడు. దోషులకు శిక్షవిధించి వారి పాపములను పోగొట్టి స్వర్గము నకు పంపుటయే ఉత్తమ ధర్మము. ఈ లక్షణములన్నియు సీతా గలవు. కావున నీవే ఉత్తమ ఛార్మకుడవు.

అక్షయ్య ట్టిళ్ళ - నింపింపదగని, వాతనములేని ట్టి గల వాడవు. "తస్య వాచి మహద్భక్తః" అని పేరే గొప్పట్టి. వారి వధకులట్టి దూషింపదగని ట్టి గలవాడవుగుడు! ఇదిగా క్షారములై ధరించుట బాధించు మృగములను వేటచూపించు నా తండ్రినను, వేటయందు పరాక్రమ వధ దోషము కాకుండటచేతను, వ్యాధిములు తిన్నప్పులలో ఎదురుదిల్చి పోరాడగూడదను నియమముంచుటచేతను, దోషులను శిక్షింపకుండన అదోషి పాపము లేనయ్యెనుననుకూల కాత్తము చేసిన వారి వధ దూష్యముకాదు. అందుచే అది ట్టి గలను గాని అపట్టిగాదు, "యశ్చివత్సేక భావం" ట్టి గి నే భావమైతరవాడవు. గాన అక్షయ్య ట్టి పంతుడవు నీవే -

వివక్షులృ - మూరద్భుష్టిలో కార్యములు నెరవేర్చువాడు - తరమాత్మ పది ఎట్లు పరమావస్థయిందో చేయవలయునో అలాంటిది మిట్టే శిక్షగా! అయీ అనకారములనుబాల్చి కార్యము నెరవేర్చును. ఈ తస్మద్భక్తకారములన్నియు

నిత్యకాచకతకు ప్రతిరూపములేగదా! మహాశక్తి
 తాను గలదుగాన రాజుని చంపుటకు మాత్రమే నీది
 కాని, ముక్తియల ముడిటియట్లను లోపగా ప్రతిరూపములే
 ముక్తియే చనిపోవునేమోయని అలోచించి అతిది
 సుత్తించుట! ప్రవృత్తాలధరింపలేయుట అచార్యకటాక్షిణ
 శేషోపరమాత్మ కటాక్షణు కలుసుననకాశము తేము
 ముక్తియను లక్ష్యమని అర్థమందునట్లు చేసి అచార్యకటాక్షిణ
 కరిగించుటయు వ్యక్తికము, కావున నీవే విచక్షిణు.

క్షితి క్షమావాన్ — నీవే ధూరియంత ఓర్పుగఁవాడవు.
 తన ఆశ్రయ విషయమనగాని, ఇతర విషయమునగాని
 అచార్యము చేసిన పాపిని సంపదముగా నాశనము
 చేయవలసియున్నది, కారని కమించుటయు, కలహిష్ట
 యోజనములు విస్తృతముగల ధూరికయున్న ఓర్పునీ
 యుండుట విశేషము కారణమే! అధూరిన దక్షగర్భమునందే
 ధరించివాడవుగదా! హిరణ్యకేషునందీ పాపి బంధువులను
 కారని తండ్రి పాపి అర్థమయిన కారాదుల నిక్షేప
 స్థానములు అట్టి క్షమావంతుడవు నీవేగదా!

క్షతకోపమానుః :- ఎర్రని కమ్మలు గలవాడు "శ్రీకృష్ణు"
 మాకు ప్రదేశములందెరువుగలనుట సాధ్యమని అక్షణము
 "కర్తవ్య వేదోపాస" ము ఇది, కేవల, అచార్యము
 ఎరువుగానుండవలెను. అది మహాత్మునికర్తవ్య మాత్రమే

“రామో రక్తాంతలోదయః! అను చాదిని ఇట్టి పుండరీకాక్ష త్వ దాదవచే నీవే ఆ పుండరీకాక్షుడవు.

దురువ్యసాము నిడిచి దివ్యదేవానుతో మండువాడు: “అదులచే తిలకింపరాదు ప్రకాశింపదీయి దేవానుతో అనేక విధములుగా అవతరింపగలదని భావము.

గ్లో: మనుష్యదేహోద్యుదయం వివోయం
దివ్యేన దేహోద్యుదయేన యుతః

తాత పరికిత యా సి వాక్యములలో సరిమాత్యయే: శ్రీరాముడని స్వప్నియగుచున్నది.

ఓ రామా! నీవు అప్రమేయుడవు దురాసదుడవు జలేంద్రియుడవు. తిర్తియ భాగ్యుడవు. అపియ్య క్రితల వాడవు నిరవగముడవు. క్షితిక్షిమానయేడవు క్షితికోప మూకుడవు భర్మకు, క్రి, ఓర్పు గలవాడవు మహాలల వారికి శరణాపయుల ధరించివచ్చాడవు “ఇట్లు ముతించుచునే మహా ప్రకృతికాండ” రా మా! ఏరాముతో వారిని చింపితివో అట్టి రాముతోనే నన్ను కూడా పరింపుము. నేనును అతని వద్దనే వాడుదను. నీకు లేనిదే వారి ముఖ మనలేదు భార్య వియోగమువలన కలుగుచాధ నీవెవగనది కాదు.

రామా! తార్యకు భర్తతో చేర్చుటవలన నీకు శ్రీ హర్షాదోషమురాదు “అర్హో వాచిష అశ్మయ యోగ వర్హి”

అవగా తన అర్థా తాత్య నంగోరు కాగము. "అక్కా
హిదారా" అర్థయే తాత్య" ఇట్లు వేదకాస్త్రములలో
అర్థయొందుటవలన వ్రువచ్చిరి తాత్య తిన్నముగాక అర్థయే
కాము యొన్నందున. నేను వారికి అర్థయే గావున. నన్ను
దరివకు నీకు శ్రీ నా త్యాదోషమురాదు. తాత్యములో
తాత్యకు తర్తకు చెప్పుటకంటె గొప్పదానము లేదని జ్ఞాను
లందు. అంగేగాదు. ఈ తాత్యాదానములేనీ నన్ను నా
వీమువివర్తకు చేర్చిచివో నా తర్తకు దరివకు రావమునూడ
నగలదు" అని విడిచి.

కాగము. ఇదల తాత్యముక్క కాస్త్రజ్ఞానమునూడ సుర్తియ
వలెను "తనకుదరివ వారి వర్తకు చెప్పుటలో రామునకు
రావముగాని, దోషముగాని, అంటవు" అను కాస్త్రాస్త్ర
విషయములు చెప్పుట, అను కాస్త్రజ్ఞానమునకు నిదర్శనము
"అర్థోవా ఏవ అర్థయే యత్ విత్తి" అక్కాహిదారా"
ఇక్కడ తర్తకుగతియులు చెప్పుటలే తర్తయే, రావనీతి,
కాస్త్రయే, మొదల అనది కాగగా ఎరిగినదని తెలియు
చున్నది.

కాగ మూలమునది రామునామిలో "నికవర్తికనుగో
కారా! జాతి నికవర్తికనుగో నికవర్తికనుగో, తోయిని తాత్య
నికవర్తికనుగో మూల! మూలములములు బ్రహ్మలే మూలములు
నీకని. కానినవర్తికను అర్థమునకని. నీయే మూలములే
అనుభవించుకోవుచున్నావు. ఏ మూలము యువకాక కాగ

లకు" అనినది. ఆమూలములకు కార శుభక్షిల్లి కంత్ వయిన
మూరించు ముఖములందై ముఖములు ఏదెను.

అంతే రాముడు అంగమనితో "మీను ఇట్లు ఎం
యేడ్చినకు ప్రమోదములేకు కేవల ఆయా కర్మముల
అనుభవించుటకు నిర్వేద్యుడే కారణము. వారినా రాగాము
జ్ఞుడునై ద్వైయుడని గోయెను ఇందు లేయవలసి
కార్యములేయెను" అని పలికినది. లక్ష్మణుడు ముక్తిప్రసాద
"మక్తివా! కారాంగదాదులతోనూ వారికి యుక్తిరక్తియ
లేనదనియు. అంగమని సమాధానపరచి కందనము వల్ల
యెందు ముదలగువారిని కప్పంపును" అని పలుకగా మక్తిప్రసాద
పల్లవ కప్పించి వారిని అంజురి మహారాజులనువలె కృత
మునకులేమిగొనిపోయి వాస్తవ ప్రకాశమువారిని కపానపరచి
తక్కుగానులకు గావించెను. తమ శ్రీరాముడు మక్తివాడు
లతో సమానమైన ముఖముతోడనే వారికి సంతోషములన్ని
యు యుదాదిధిగా చేయుచుండును.

కర్మలన్నియు పూరి, కాగా మక్తిప్రసాద రాముని
యొద్దకువచ్చెను. అపురాంతవేముడు, "రామా! నీరయవలన
మక్తిప్రసాద రాజ్యమును పొందగలెను నీవు క్షిప్రంధికివచ్చి
అతనిని రాజుగాచేయుము. నీకాళ్ళారించిన మొదల పల
రాజకార్యములును చేయగలకు "అని పలుకగా రాముడు
అంతవేము! కర్మవాన్య పరిపూర్ణ ప్రకాశము నేమి నకు
నాల్గు సందర్భములు గాగియునునగునది తక్కుగానులకుగాని
రాముని మీద కన్పిస్తానని మక్తిప్రసాద అభిప్రాయము

గారించును. ముగ్ధివా! అంగదునకు యువరాజు పట్టాభిషేకము గారించును. తుదికి పరాక్రమమున నీకో నమానుడు. ఈ కర్మకాలము నాలుగు నెలలు నీతియ ననుకరణకామునదియ. కాత్మికము కాగానే అదిని చేయవచ్చును. ద్విపదగీగి పట్టాభిషేకము చేసికొనుము." అని ముగిసిగా నాడు తెల్లని ముగ్ధిప్రభుకు నమస్కరించిరి. ముగ్ధిప్రభు క నడిచి కేరడిని గౌరవించెను.

అనంతరము ముగ్ధిప్రభు చక్కగా అంగదానందాది అమ్మగారి అంతఃపురియాలలో ప్రవేశించెను.

(కారము గౌరవిండుటకది పెద్దల అరిచాడయిదు.)

గీ|| భ్రాతృరంతఃపురం దామ్యం ప్రపివే వహః||
ప్రవిశ్యత్వదివిస్త్రాంతం ముగ్ధివంత్సవగేశ్వరం

“ముగ్ధిప్రభు అమ్మగారి అంతఃపురియాలలో ప్రవేశించి రిరిగి వచ్చినాడు” అని ముగ్ధిప్రభు యాజ్ఞుది. కాని అదిట ఏమిటికదా. ఎందుకు ఇట్లనిది. “దివరగారేను కాలి దివరగాయనే విచారించుచున్న కాలము దివ్యా అని అజ్ఞుతి యుగోది అంగదునకు యువరాజు పట్టాభిషేకము చేయుదునని యు అదిను కర్మమునకవచ్చునది పెద్దల అరిచాడయిదు అంగదుకు శ్లోమము. కాన నీకో నమానుడు ముగ్ధివా! కలిపి గోనమున నీకాలిని ఏ నడిచిని దివ్యకాలై న కారమునది నీశ్ర మునకునుయేగాక అనంతరము ముగ్ధి (దివ్య) నీశ్రమమును ముగ్ధి అంగురే అంగదునకు యువరాజు

వట్టారిక్షము గానివనలెనని శ్రీరాముడు, తార, ముగ్ధి
జాగరదలతో వేసకామండగామండుట! ఏర్పరియెను.

ఆ విషయము తారకు చెప్పుట అవసరము. ఆమెతో
ప్రసన్నురాలిని చేమోడులయొకరియే కావున అరివెరియె
రములో తారతో మాట్లాడుట! ఇట్లయిండునని అర్చివాయ
వదనవచ్చును.

ముగ్ధివ్రతు తిరిగి అస్థానమండవకు వెళ్ళు
రాగా వామలూరిని సింహాసనముపై కూర్చుండ చేసి,
శిల్లని గొతులపెట్టి, శిల్లని రామరములలో ఏదయి, కల
టదగులతో సూచివ సముద్ర, వదీ, వదలలులులు అంగాదు
కలకములలో దెచ్చి హామమంచుడు జాంబవంతకు ముదలగు
జాతి అద్దవమవులు ఇంచుగిది అరిగిందినట్లు అరిగిగము
చేసిరి. వారలెల్లలను సారించిరి శ్రీరాముని అర్చ
వ్రాతము ముగ్ధివ్రతు అంగదుని కాగిరియగిది యుగరాజ
వట్టారిక్షముగానించెను. అందులకు వారలెల్లరు
దుగ్ధివ్రం పోగడి రామలక్ష్మణులు వ్రాతియులేసిరి ముగ్ధివ్రతు
తారకును "గుడు"తో నుచు, వాక్యములనడఁగించుచు
తారక రాక్యమును పాలించుచుండెను. శ్రీరాముడు
తమ్మునితో సూచి వ్రాతిగా వర్వతముపై నిలిపించెను.

వర్వకాలము ప్రారంభమయ్యెను. అర్కామంతయు
మేఘావృతమయ్యెను. మేఘములు నమనగ్రామమున
అర్పించుగిది కాగిగముకుండి అయిగము వరికు తిరుమండు
కుంచుగిది ముగ్ధిలి అయిగై "గర్వముధరించి ప్రవదించుచున్న

శ్రీలవలే" వర్తమాన కురియుచున్నది. వేధుములు
వ్యాపించుటచే దిక్కులు సరియుటలేదు. ఇదియులకు
వదులు వాల్చుములేయుచున్నది. ప్రియరాజి) నవరాజు
ప్రభులు విచారించుచున్నాడు. కదంబాది వృక్షములు
పూరినవి. వచ్చగద్దీతోడున్న నేలయందయు ఎల్లవి అర్చి
ప్రభులచే నిండి వచ్చుచి వట్టుచీరపై ఎల్లవి జరిపూలు కట్టి
వట్లున్నది. వర్తివారిలు నెల్లగనుండి సంభాగానకురాంజి)
గున వచ్చి శ్రీల నుడటనుండి వారిక నుత్కలల వారములచేరే
నున్నది "సంభా" అనకు "శ్రీ" చందుకు "అనకు
ప్రియవి కరిప్పిరే వులించి" వచ్చియు" నెడుకేలు
నిచ్చి గాగవచ్చి పు య ము గ న అంబరమును
పెరుచున్నది

రామం ఇతల నితముగా శ్రీవ్రాహ్మణులులేరు. కాని నూతన
ప్రియా సమాగమమును చక్కగా వర్తించినాడు. సామంతా
లము చంద్రోయమగుటయు వచ్చియులు దిరుగు దిరుగు
మిది కవలకుమందులయు, సంభాకాలముపోయి రా త్రి
యలకును సాధారణము - ఈ "సంభా"యే ఒక నూతన
విధువు చందుకు వచ్చు చంద్ర కిరణములు వ్యాపించెను.
"సంభా" రాగవతి అనగా ఎరువు గలదియు, అనురాగము
గలదియు, అది అర్థము. చంద్రకిరణములు అనగా కిరణములు
ప్రియుని చేయు అంబరము, అనగా రాకము-వచ్చుము-
సంభాకాలము విధి పోవుచుండగా వచ్చుచువలెదనియు
వచ్చియులు పోవనూపదనియు కా న ము ప్రియుని కరి

వృక్కలే, కేతులు స్థిరీకముగా చేసింది అనురాగవశియను
సంధ్యావధువు స్వయముగనే వస్త్రమును జారవిడుచుచున్నది.
అదివ్వని సంధ్యాకాలము చాలుచుండగా చంద్రోదయమును
వక్షత్రికాంతినిచూచి చార్మికి వర్ణించిన యీ విధము ఇది
వీశాచ్యుతుందునకు తేజమే.

వర్షఋతువున సంధ్యాకాలమున మార్కెని ఆకరించి
యున్న మేఘముల చివరిరొగములు ఎరువు, మధ్యభాగములు
వలుపుగలిగి యునుటచే ఆకాశమునకు వగైరము కాగా
కక్షము కావచుండ నెల్లని సుద్దులతో పుట్టెట్లేట్లన్నది.
శస్త్రురిత్త చేపవలకు కట్టెట్లకు చల్లదు ఎడవి, మధ్య
వలుపు తింతుల సహజమేదా! వర్షముచే దుమ్ముఁగిరి
వోయినది. గాలి చల్లగ వీచుచున్నది. కావము కాంతిఁగిరి.
వంతమాత్రము నిలచింది. దేశాంతరమున గల వగైరలు
వృక్షమునకు చేరి.

కావము - ఈ వర్షమున ఇగవల్ కటాక్షమును వర్షమువలన
జీవునకు రజస్తమోగుణములు వశించుట, దయ్యోహ్వాద
యుగగుట, సంహరిగమిన్నకు కావత్రికములు వశించుట
వగైరలు వలంబును వీక్షుయు వాచితిము

రజస్తమోగుణములు - రజస్సు ఎరువు, తిజస్సు
వలుపు, వర్షము - ఆకాశము - నేలుపు నెల్లని ఆకాశమున
(వర్ష గుణమున) రజస్సు - రజోగుణము - పరాగము -
వ్యాపించినది. వగైరలు చుట్టునున్న యెరువు - ఇంతవలె

మిథ్యలనుపు తిమోసుకొనుట. ఈ రెండు సర్వమున ప్రవేశించి
(అకాళమున భగవత్కటాక్ష వస్త్రము విడిచి తిమోచాతి)
తెల్లని అకాళము (సర్వము) స్థితిమిగులు - అర్చితముచే
(శత్రుచే) పరమపదమునకు పొందగలడు.

అంతే ఇరక్కలయినాగా అకాళమంతయు నిర్మల
మయ్యును. నడులలో నీరు తగ్గి నిల్చిదిగిదియోడి ఇయ్య
దిబ్బలు కనవకులచే నవకుంగను నిజాద్వితీ యధికభూతముల
నిత కనిపట్టుచుండెను. కన్నెచ్చెడిమల విప్పరానన. చే
వరుసులకు నువము విక్రమించెను. సరిస్సులు సర్వముగ
కుండుటచే పాంతులు స్వేచ్ఛగా ప్రదించుచుండు యుద్ధ
మాత్రము నమమునూపన్నమయ్యును.

ఆ పదములను గాంకలోయచే రాజకార్యములను
కూడ తురదిమున్న ముక్తిప్రవిగాంది అంతయును "కానర
రాన" శ్రీరానాది ప్రతిష్ఠా నిర్వహణముచే నీవు రాజ్యశ్రీని
తార్కకు కూడ పొందినావు నీ మాట విశ్రాంతి మిక్కిలి
కార్యమునరగేర్పుల వ్యాపకము ఇరక్కలయిన నిర్వికది.
అలవించుకుము. ఎవడు కాలము నరిగి అనేకమంది మిక్కిలి
మరణించుచుండి పాశుర్యగమంతునో కాని రాజ్యము, స్త్రీ
ప్రకాశముకూడ వృద్ధిపొందును. కాను ముఖతమను. మిక్కిలి
కార్యము నరగేర్పనికాదు అనెదలు పొందును. కాకాతి
కేయకము అతిగరాదు. నీకులయిన నిలిపివ కాను శ్రీరాముడు
అతిదు అప్రమేయ ప్రకాశము గలవాడు అతిదు చెప్పుకొనుండే

అది పరిచయం ధర్మము తివరము చేసినచో నోరొక్క
వికారము చేయుచు నీకు నీకు చెప్పవలయునా! కావున
వానరులకు పోలింది నీకా న్యేషగము గాదింపుము. "అని
పలికిరి.

౯౧. అంతేమును శ్రీరామ ధర్మము ధర్మమునకు
రామునివలన నీ ఆచార్య స్థానమును పొందినవాడు శ్రీరామ
ధర్మపరిమళములుగా చేయు నున్నాడు. వాదానిగముగాళవులు
ధర్మపరిమళములు చే పొందిన ధర్మార్థములచే నుపాదించు
చు ధర్మముని మరదియుండి వాటి భావనచేయు చేసి
మరల ధర్మపరిమళములుగా చేయు ఆచార్య కృత్యము.
ఇతల అంతేమును ముక్తి పునకు శ్రీరామగారి
"అవిమల పరిశ్రమ" (ఇంతయుని కొలతలేని, పరాకాష్ఠ
గలవాడు) అని తోధించుచు రామార్థములుగా చేయు
ఆచార్యకృత్యము. అంతేగాక పురుషుల ధర్మముల
వికారింపవలయు మున్నగు వానిని పరిచియు, రామ నీతి
ధర్మము అందుకు లాభియింపవలయు రామము. అందులకే
రామార్థముల కృత్యమును కాళవులకు తన పరిచయము
ముక్తిపరకు కామ ముంగిగా చెప్పవలసింది చెప్పి పరిచయము
మార్గముల మునుపకు వియత్నించెను. రామధర్మ రామనీతి
అంతేముని మునుపకు రత్నపు లభికలు.

రామార్థముని మునుపకు వియత్నింపు "అంతేముని!
నీవే మునుప నీనానకులకు నున్నాని ఎక్కడెక్కడున్నా

కావలసివచ్చినది. దీనిని దీనివలననే కన్యకాని నాయకానిగా
చెప్పుట అట్లు రానిచాది. మరలనే దంపతు అనిచెప్పుట
అది పది మరల అంతఃపురమునకు వెనగిపోయెను.

ప్రతిదినం పర్యవేక్షించుచున్న రాజుకు భరత్కృతము
కర్పించు ముగ్ధుడు నీకాన్యముగా ప్రయత్నించు చేసికట్లు
కవచమునందుక అచ్చును విడిచి "నానినీ" రాజ్యమునందులలో
మొదటిక ముగ్ధుడు వర్తకమును చాచుట ఇంత నీకాన్య
ముగా ప్రయత్నించు చేయలేదు.

౧. అర్థివామువనన్నానాం పూర్వించాత్మవకారిగాం
అకాంబళ్యత్యయోనాంతి నలోక్తమిదాభవతి॥

౨. కుభం బాంబుదిచాచావం యోగిచాక్య ముగ్ధిరం
నత్యేక పరిగ్మన్తాంతి పవిత్రమిదాత్మ మ॥

౩. కృతార్థావ్యాకృతార్థానాం ద్వికాగాం నభవంతియే
కాన్యకానగ్నిరవ్యాచా కృతఘ్నోన్నవకుంఠతే॥

ఒక పనికొరకై యొకరిని అక్షయించి పూర్వము
ఉపకారము చేయుగా అతడు చాచి ప్రయత్నకారము చేయు
మీదని చెప్పి ఎవడు చేయిలో కాదు అధమును మించియొనగ
యొనగను, ఎవడు కాదు అన్నమాటను నింకొకరినో
అట్టి పనిచే ప్రయత్నించును. ఒకరి వలన ఉపకారముచేసి
తెలిసి చాచి ఉపకారము చేయని కృతఘ్నుడు అనిపోయినను
చాచి భవమును మాంబును నిమగ్నముచేచి ముగ్ధులొనగ.
ముగ్ధుడు రాజ్యమును, భార్యను కూడబోయి నుభవించు

అనభిందించు పూర్వోక్త కార్యములకు మరచినాడు, నా
తత్కాక దురిగినవాడు నాభయశృంగము దివదలచినాడేమో,
కావున నీవేని నాదూటగా నిట్లు చెప్పుము.

శ్లో॥ కథనంకురితః పంథాయేన వారిహతోగతిః
సమయేత్తిష్య ముగ్ధివ! మావాలిపథ మన్యగాః ।

శ్లో॥ ఏకవనర సేవారి ॥ కేన నివాతోమయా,
త్వాంతు పత్యాదితి కాంతిం హృదయేన సహంధవః ।

ముగ్ధివా! వారి హతుడై నోయిన మూర్ఖము, ఇంకను
మూలపక్షితో లేడు. నీవా మూర్ఖమునకునుండి ముగ్ధునితోతిము
ను విడిచివేయుము. ఒక పంథముచే వారియుక్తరే చింతలము
సత్యము దీక్షిత నిన్ను సహంధవము గా చంపెదను."

భాగవత శ్రీరాముడు జరిగోధుడుగదా! యిట్లు చెప్పి
తననా అనవసరము లేదు అతివిరోధము లేదు
కృతఘ్నులైన ననేగాని యితియలనై అనవసరము గా చూపడు
కాక "కోధము" ఇచ్చిన అభివములో ముప్పదిగాని, అయిన
క్రోధమునకు పక్షముగాదు. అదియు అలవంతముగా కొన్ని
పక్షితులలో తెచ్చుకొనునట్ల "క్రోధమా వాతయత్ క్షిణం
"కోపమును తెచ్చుకొనను" అని వార్తించి కాదుని సూక్తి
పలికినది. ముగ్ధిప్రభు కృతఘ్నుడు కానాదను దృష్టితో పలికిన
మాటలేగాని అన్యములుగావు ముగ్ధుల దా విషయము
లేదనియును.

భావముగిట్లు వ్రాసినగా ఇప్పుడు మళ్ళీ కోపములేదు

“అర్చనానామ అపారంభేన” అని వయస్
 రామకాశినిని సమాధానపరచి “మిత్రుని చంద్రుల మిత్ర
 రావము. విరచితాశ్చనముతో అరితు కృతిఘ్నము కావించి
 వత్తుకు మిత్ర కాశ్యము నరి వేదివత్తుకు చేయవలెను” పూర్వ
 స్మరణముల అరిచిని ముందరములతో నీ వయస్కిరించుము.
 అని నిరూపించుము” అని వయస్ అక్షరమును నిర్వచి
 తోవమున కీర్తుముగ ప్రియతమమును. అరిచిని ముందర
 కావించు యెడల వయస్కిరించునని పూర్వమును చెప్పిరి.
 కాని అరిచు మిత్రుగా నిరూపించు విధినిచూపవలెను.
 అంగమును పీచుకై అక్షరముని నమింపించుగా వానిని
 “అంగరా! అక్షరముని వ్యవహారములే తిరిగిపోవుచున్న
 అక్షరము చూచిమువర్తకున్నాడు. అరిచి ముందు విరచిత
 చంద్రుని విరచిత అరిచిని తొలికి పిలిచించుననిము. “అని
 నామములుగా ముక్తిప్రసాదము” అని వయస్గా అంగ
 మును యెడల పక్ష అంగరా ముక్తిప్రసాదము వర్తకము అరిచి
 రావములు పట్టునని అక్షరముని ముందు విరచించెను.

అంగరా “వత్తుకు” “వర్తకు” అంగరావత్తుకు”
 అను నుంతులు వర్తి అంగరావత్తుకు అనిన మిత్రుల
 వర్తిగా ముక్తిప్రసాదము “అక్షరముతో” అని చెప్పు
 “వత్తుకు కావించును” వారికి నేరములు అవకాశము
 చేయవలెను నా విరచితములైన నా విరచిత వారి కోరికలు
 తప్పించునని! స్మరణము సంపాదించును ముందుగా
 వారిని నిరూపించును కష్టము. ముందరముగా కావించు

లేనిది కాదు! ప్రత్యుపకారము లేకుండుటచే భయపడుచున్నాడు". అట్లుగా అంతనోయిడిట్లు వెనుక.

రాజు! రాముడు లేనిది ఉపకారము మరిచిపోయితి అక్షులుగిట్లు (వచ్చు) లేకుండుట అశ్వర్యములేదు. రాముడే పంపియింపవచ్చును. అతడు నీకొక్క! కాలినిచంపి! ఏమి! కా రాజ్యము నీలేర్చును కాని నీవు మేకముచే కార్యమును మరిచితిది. అందుచే కోపము కలిగియుండును. కరికక్కఁము వచ్చినది కాని నీవు నీకాన్యముగ ప్రయత్నము చేయలేదు ఇది అపరాధం! చేయులు జోడించుకొని యుండు అక్షులుని వ్రేలముని లేసికొనుము. రాజులు అడిగితెలుసు ముందు నిర్భయముగా మీ తమ నీ విలువకలయును గాత్రవ చెల్లుచున్నాడు. శ్రీరాముడు తలంచుకొనిన సురామరగంధర్వాది జోకముల వన్నిటిని స్వాధీనము చేసికొనిగఁడు కాత్రవ శిరస్సువంచి రామునకు నమిచ్చు రింది నీనిర్భయమూటలు నిలబెట్టుకొని అతని అధీనములోనుండుము, వారాయుని కాంతివంటి కాంతిగల రామునిలోనున్న మానవలయమును మూత్రము చూచితిది. తిక్కాన, క్రియమును చూడలేదు "అంతవరకు రాముండుగ నే తొందరగా రాముని కరణు లేకుము" అనిపర్చెను.

కావనం. శత్రులు భయములో పరమాత్మనట్లు చేసికొనెను ఎరిగితే సంజేహించుచున్నపుడు కాలి లేకుమునీర్చికాని పరమాత్మనట్లు చేసకలెనో! అ పరమాత్మ ముద్దెకాలో తెలుపుట అపారశ్చర్యము ఇతరు, ముగ్ధులు కాదుని నవన

ఇంతవఱకునుండగా, అంత నేయనాభయమును పోగా శ్రీ
 శ్రీరాముని కృష్ణి, క్షీరి, అనుకార కర్తవ్యమును నూరించెను.
 "అతడు నారాయణునిపించి కాంతిగలవాడు" అనగా నారా
 యణుడు పరుస్తచేత నాచేతనములకు సోపమములు, కాని
 మునుండి వానిని వాదించుట. అంతవాతమున తేదలో
 యమునచేమకొనుట మొదలగు సుగుణులన్నియు కలవాడని
 నిరూపింతురు. అంతేగాక "దివ్యాస్త్ర లలనంబువచ్చును" అను
 లోకా లలన స్త్రములచే మరామరాదులను అలంకరింపడు, వాని
 తోడనే నిన్ను రక్షింపగలదుమహా! కావున ఇంతవఱకును
 నివా నమిప్పురింపుము అనగా అనన్య రక్షకునిగా భక్తగా
 గతిచేయుము. అది గూర్చివలయును. కావ్యముగా అంతవేయి
 ని మంత్రోక్తలక్షణము రావలె, నిర్మలత్వము, స్వచ్ఛమున
 ఉన్నది.

వెంటనే ముగ్ధుడు అంగముని పంపిడు అతడు వెళ్లి
 అక్కలుని తోడ్కొని వచ్చుచుండగా శ్రోతలో అక్కలును
 అందరినీ గృహములకు, పూజలోలందు కూర్చెను. శ్రీ
 పాదలకు, అందెలరవళియునిది స్మరణే మరల కోవముతో
 రితువ్వంకావలెనని. శ్రీలకు మూరముగా నిలచెను.
 రవ్వది నిది ముగ్ధుడు ఇంతవఱకు కారతో "కారా అక్కలు
 ని కూర్చుటకు నాకు నిష్క్రింది ఇంతవఱకుగానున్నది. మరల
 ఈ శ్రీల మొదల కోవముకూర్చెను. కావున ముందు నిర్మలత్వ
 అతని కోవమును కాంతింపరేయము. నిరస నకు కూర్చున్న
 అని. కారము సైకములే అయినను తమమునుండగా

అధోగతియైన వానియందేగా అవ్వగూని వద్దకు వచ్చెను. అది
వానినకు చూచి, అచానీయవయ్యెను. అంత వాని

శ్లో॥ కోపమూలం మమ శంతిప్రతిః
కస్తేన సంతిప్తతి వాచ్యతే
కస్యైవ వత్సం వనమావరంతం
దవాస్మి మానీవతి నిర్విశంకః

రాజకుమారి! నీ కోపమనలేదు కారణము! నీ అజ్ఞ
మీ ఎవడు అరిక్రమించగలడు! ఎంతవ రజ్జుగల అడవి
వహించుచున్న కార్పియ్యకు. ఎవడు వదొడివిగఁడు! అది
మృదువుగా పరిణమింపదు. యెవడు అది యావదాదు చూచుట
అతడు స్థిరమగునట్లుండెను. “మదవిహ్వలాహీ, సంక్షణ్ణః,
నమి తాంగణిష్ఠీ, అమి యావదు మద్యరానమతే ఎవరిది
తెప్పలు ప్రాచీనోక్తయన్న కనులగలదు. శరీర ము వింధ
సంభోగ విహ్వలం కనపడుచున్నది. వలెని శరీరములో
మన్నుదు. “అయినది అందమైనది. వానిరక్త్రీయసూది
కానియొకటియగుటలే అమెను (కోరిని) అందమైనది
తెప్పలులో అక్షమా యొందదని తెద్దల అభిప్రాయము. ఇ
వేదములోనున్న కారణములది క్రియయొకటియగుటలే స్థిరమని
కోపమును మర్చించుకొని మహాత్మునిగు అవ్వగూడు అచానీయ
మై తలవంచుకొనియే అది చూచుటకు అచానీయ తెచ్చెను.

శ్లో॥ వినియోగం కామి మృత్యురేవైవ ధర్మార్థ మన్యగతా
ఇత్య ఇత్తహి తే యత్రే, మరైవమివమభ్యసే

ధర్మక పాతకము చేయుటతో అపక్తి గలవాడని నీ
ధర్మ ధర్మార్థములను విడిచి వేయకు. కాదుకలంకముగై
యున్నాడు. ఆ విషయమును నిత్య గ్రహించియుండలేవా?

కాదు! ఇదట కారణాతి) చాలా బాగ్మిగా ముగియ
వలెను. అట్లుగాను కారకు సంబంధించును “ధర్మకాంత”
లేకర్త” అన్నాడు. అదిగా ముగియును కారకు ధర్మకాంత
వృష్టమగుచున్నది. పాలి ముగియును కారకు అవివారించియును
దోషము అయినదిగా! ముగియును పాలికారకు నీవేరించి
న దోషము కాదా!” అను విన్న వచ్చుచున్నది. కాదును
పాలిని చంపియును ఆ పాలి వేరిన విన్నవను సమాధాన
ముగియును కాస్త్ర, శిష్ట, దోష కా చా ర ము ల ను
దవారించును అట్లే యిక్కడనున ఆ మూడిటిని గుర్తించ
వలెను.

శ్లో: అన్యత్వంధరమూగవ్య ను నీవన్య ముకార్మిని
విమూఢాంధర్త సకామాలమ్ముమాయాం చావికర్మకం
విద్యదంబో వచి: స్మృతి:.....

ముగియును అన్యత్వంధరమూగవ్య ను నీవన్య ముకార్మిని
రముగా నీవేరించికాదు పాలి అందులను మిరిగను చంపిన
ము. ఇది కాస్త్రము - ఇవ్వకు పాలి అనిపోయినాను. అంతే
గాక పాలియే వ్యయముగా” ముగియును కారకు అవివార
నించుకుండ చూచును అంగముని వృత్త మూలముగా చూచ
వలెను నీవేరికాను. కాక కారకు కాస్త్ర శోగానుండు

మిక్కిలి అభగా నన్నిట్లు ఆరు మాటలవల్ల నెరియించునది. కాశ్రురీత్యా ఛర్త చదివెయిన తదితర అనుజ్ఞానాండినీ లతో అనుబంధములలో ఎత్తవలె స్వీకరింపబడెదవ్వు. కేవల న్యామకములూడ జనాదు అనునాలో నుండియుండదు. కాక యానాటి మనుష్యులలోనూడ కొన్ని చోల్ల కొన్ని కాలేలగా మాత్రమిది ప్రసాదగలదు. అది ఆయా కాలేలవారి ఆచారమే యున్నది. ఆయా కాలేలకది దోషముగాదు. అదియు శ్రీ ప్రభువలీన ప్రసాద ఇచ్చిపడెనవ్యతిరేక, కులతప్ప ఆయా పంచాయితీలు విధించినప్రకారము జరుగుచుండవచ్చును. ఇందుకు కాశ్రుమొసూత.

శ్లో॥ త్వులేత అంగనైకత్యే రోగగ్రస్తేత ఛర్తరి
ఛర్తార్యక్తచయవతి ప్రసంపన్నాకర్తృతి॥

“అని చెప్పియుండుటచే ఛర్త చదివెయినగాని, అంగ నైకత్యము (నత్రుండుడు) కలవాడుగాని, రోగముతో నుండినవాడుగాని, అయినచో ఛర్తచే విడుదలకలదు, అ యొకటి మరల విచారము చేసికొనవచ్చును.)

ఈ వ్రాతలకు కార మ్మిప్రసాద కార్యముగలదో దోషములేదని పెద్దల నిర్ణయము.

(శ్రీరామచంద్ర)కు చేసిన యావకారమును మరల కావల రాదునీ ఛర్త సీతా స్వయం కార్యమునెదిగ్మనీయమే ఛర్తా ఛర్మములు విచారించవలసిన వాటి మధురములకు తగిన.

1. పాపాదర్శక భక్త్యు కామియ పరిచయత
భక్త్యులోలో మహాన ద్రివత్కత వ్యాచరి కుర్వతి.

పాపము నలు భక్త్యా కామియలు మూడు మ
...యను. తివికారి ప్రయ్యవకారము చేయకున్నచో
భక్తియే కలుగును. నత్య భక్త్యు కలిగిన ముక్తుడు అర్థ
కామియలకు మూలము అట్టియిచ్చుని వివరిత అర్థకామియ
యను ననిందుడు భక్త్యా కామియలకు లోపముగలుగునట్లు
విర్రకార్యముచేయక విడిచినచానిని సూక్ష్మ వీనిచేయవలె
కార్యశిత్వజ్ఞులైన ప కారా! నీచే చెప్పము." ఇట్లు పరికిన
లక్ష్మణుని మూలము కార "నరొత్తమా! ముక్తియను కామా
నునది శ్రీరామ కార్యమును మరయుట వివరిత కామి
యని కామియిచ్చించిన యువకారమునకు నీకాన్వేషణము
ప్రయ్యవకారము కాని ముక్తియను ముక్తి అయినందు వివరి
తయ్యును నీయను శ్రోత వివరితమునైతిని.

2. కోపం కథం నామియ వశ్యుద్వి
కుమార! కుర్యాదర్శక భక్త్య
కర్తవ్యుధా కోపకథంగర్వ
కుర్యాదర్శక భక్త్యు ప్రమాది

3. అనాది కోపం నామియ అర్థా
అనాది కార్యుద్వి కామియ
కర్తవ్యు అనాది అర్థాదర్శకభక్త్యు
అనాది కార్యుద్వి కామియ

౧౬ న కామశంకే తమబద్ధిరసి
 త్వందై యకామిమ్యవశల పవన్ము
 న దేశకారోహినరార్థ ధర్మా
 వ పేక్ష తే కామంతియమ్యుట

౧౭ తం కామకృత్తం మతి నమ్మిక్ష్మత్తం
 కామోలియోగాచ్చుని మృత అజ్ఞం
 మతిర్య కామక్ నకరీహంః
 త్వద్యాపిరం కామం శంకనాధం

మమారా! దత్తిసుగమ కలిగి కాంతి! అరమి గొప్ప
 దిక్కుమగల నీవంటి రాజప్రసిద్ధి! రాహిమిమిమిక వలించు
 కొనకప్పుకా! రామునియెక్క కోవయి నెగురుదును. అతిమ
 వేదక కాది ప్రత్యేకకారము చేయవలెననియు ఎదుగుదును,
 మరొక్కమా! మి న్మధు ని యొక్క యుము నై చుటకు
 (అగుచుటకు) సాధ్యము కాదనియు నేనిగునుమిది. నీవు
 కోవమునకు స్వాధీకుడవగుటచే కామంతియలో నీ బుద్ధి
 చారతను (అదిగా కామి కోధములు ధికును ఒక క్షేమమా!
 అతడు కామవరవకుమయి కే నీవు కోధవరవకుడనై నావు.
 మా యిదిప్రకటన భద్రమయి! నీవు కోధవరవకుడై తిన్
 అరచును అట్లే కామంశంకమయ్యును కామము
 నంబావర్తిగలవాడు దేశకామలయి ధర్మాధర్మములయి
 అమ్యులయ్యును గదా! (అట్లే కోధవకుమకు మమ) నా
 నమిరమునకుండి కామకృత్తుని నిర్గుణులక విడిచి
 కామక రామగు ముక్తియిది నీ నభిమతియేనామ అధికారిని
 మమందుము. ఈ గొప్ప ముక్తికోశ శ్రవణముగదా! దేవ

వర్జ్యసత్త్వం మహర్షులుగూడ అనుభవించినట్లుగానే
శ్రీ వ్యాసమహర్షిగారు.

గీ: శ్రవణశ్రవణం మహా విద్యాలంబ
శ్రవణశ్రవణం వ్యాసమహర్షిగారు.

అర్థమిదిగల మాటలు నిజమిదిగో తాళ మరల నిలవ
మొగడు, మదిలించే మధురమొగడు, రిక్తిత మేలు కలిగించు
వ్యాసమహర్షిగారు పలికిన “మృత్యువం దూరమొకటి! మే
లోట్లొకటి వ్యాసమహర్షిగారు రిక్తితమవుతున్నాడు. అంతామృత శ్రీ
అది చూడరాదను మహర్షిగారు వ్యాస మహర్షిగారు అనుభవించిన
అనుభవమే మృత్యుమృత్యున మృత్యు అంతామృత శ్రీ
చూడరాదను మృత్యుమృత్యున మృత్యు.

గీ: అమృతం మృత్యున మృత్యున మృత్యున
అది అమృతం మృత్యున మృత్యున మృత్యున

అమృత శ్రీమృత మృత్యున మృత్యున మృత్యున
మృత్యున మృత్యున మృత్యున మృత్యున మృత్యున
మృత్యున మృత్యున మృత్యున మృత్యున మృత్యున
మృత్యున మృత్యున మృత్యున మృత్యున మృత్యున
మృత్యున మృత్యున మృత్యున మృత్యున మృత్యున
మృత్యున మృత్యున మృత్యున మృత్యున మృత్యున

శ్లో॥ శతమశ్వాశ్చ తేహంతి సహజంయగశాశ్చ తే
అశ్వాశం వ్యజశం హంతి పురుషంపురుషాశ్చ తే॥

శ్లో॥ పూర్వం కృతార్థోమిత్రాగ్రం వత్సరేణ కరోతియః
కృతఘ్నః పూర్వయాశానాం సవధ్యః పునఃకృతః॥

శ్లో॥ బ్రహ్మఘ్నోద మగాపేద తోరేణగ్నవ్రతే తథా
నిష్కర్తరివహితా మద్భిః కృతఘ్నవాప్తి నిష్కర్తరి॥

ఈ సుబ్దము ని త్తు న ని చె ద్వి ఈయనివాడు మాడు
సుబ్దములకు చెందిన కావములు ఈ గోవు నిర్ముఖని చెప్పి
యాయనివాడు వేయిగోవులకు చెందిన కావములు. ఈ
మిది నిషయమి అబద్ధమూచినవాడు వ్యజనమునుచేసి అత్య
మాత్య చేసికొనిన కానివాడును పాంచము మిశ్రుని వలన
తనకారమునుపొంది, తిరిగి అయిదుగోవుల తనకారముచేయని
కృతఘ్ననకు మరగామే త్తి. బ్రహ్మమాత్య మద్యపానము,
దొంగతనము, వ్రతభంగము, చేసినవాని పర్వతములు
ప్రాణశ్రీతము చెప్పినాడు. కాని కృతఘ్ననకు మాత్రము
నిష్కర్తరి తేడు. నీ కార్యము నరవేద్యుని మిశ్రుడన
శ్రీరాముని కార్యము నరవేద్యులనుండియు గానినర
తంబుననే కానిది మరచినావు. కాని వేయిన మాత్రము
ఇంతకు మూతనకలేదు. అ మార్గము న నిత్ర పోవలను".
అని పలికినది.

తరువాత కాకలేతి "ఓ మహాపురుషా! నీ హామముని
యజ్ఞిమాటలు నెఱవేరకనుక! శ్రీరాముడు చేసిన యజ్ఞా
రమును ఈతడు మరచలేదు. అతని పయికిరగే, కావ్యమును,

అయితే అప్పుడు కూడా అంతఃకరిగినాడు.

గీ. తావన్నసాదాన్ తీర్చిచ తపిరాజ్యంబు కాశ్యపం
ప్రాప్తవామిహస్యగ్రీవోరంజనం బి వరంజనం

గీ. సుదూతం కయోతువూర్వం ప్రాప్యేదం
మనకుంత్తమం
ప్రాప్తకాలం మూషితే విశ్వామిత్రో యోగామయిః

గీ. పృథ్వాద్యాంజిల సంసక్తోదృ వర్షాణి జ్యేష్ఠా
విశ్వామిత్రోమహాతేజాః శింశువర్యః శృంగేషువః

మగ్నీశ్వరు యంతకు ముఖమి తాలాకాంజు ముఖమిలో
రంభకొరియూడి యా ముఖమినిపోయి విశ్వామిత్రోమహర్షి
మరి కాలముమీగూత మిరచిపోయి, ది వ్యం ని శ్రు మ
శ్చుకాతి (మొకయారి తోకమున్నది) అంతానన్న
మరి నంబత్సరములు తోకమునే మునుగజ్జులయెను. పాతా
మ్యుడు, అంతానమి తనలయొద్దగల మిక్కిలములు అయిన
యో మగ్నీశ్వరా తో అయ్యి కాలి నంబత్సరే అంతానమి
మరయుల పోయి కాలాంతములయెనా ప్రియ కాశ్యప
మి, మిమమ, అయ్యుమి, నూత తాలాకామి, అంతానమి
వ్యంశుమి, సిద్ధమి తోకములన నభివర్ణనము. తోకకొయి
కాశ్యపాశర్మ ప్రకాశ కాశ్యపానా మిద్ధుని కాశ్యపమిలో
అయ్యుమి.

ధర్మధ్వంకారమునకు పర్యవేక్షకులై నున్నారనియు, రాముని
 ఒక లెక్కయో! నేను నిమిరమాయుడననె న్నకర్తవలెననె
 రాముని నీరను పొందగలను. కాదునను నను తనకు
 అనరాధమును మునింపుము" అనెను. ఆ మూలముల లక్ష్యము
 ను పంపించిరి. "మగ్గిరా! నీకుంటి నిమిరమాయుని రాముని
 దొంగులవలననె అతడు ననాధుడయ్యెను. నీవంతో
 నమాయునువలె నీకులననె ఈ పది కావలెను. నీవు నాతో
 బయలుదేరివచ్చి రాముని నకు నమాయానము చేయిము.
 దుఃఖములను రాముని కూర్చి వేసెట్లు చరితించి మునింపుము"
 అనెను.

భాగవం. మగ్గివునకు వెనుదట పోతుమింపుమును తమకాంత
 లక్ష్యమును మూడే శ్రీరామునిసూర్యు లనిరి శక్తివానిర్థి
 ములు చేర్చిరి. వీరిమధ్యమును అచార్య స్థానియై యగని
 త్కటాక్షములై పొందిన విశ్వరూపులనై నరమాత్యున
 తులననె వీవును అచార్య కృపాభోధలననె కాకులెనె
 దోషములను వక్రవక్తనై నరమాత్యును నేదిగొనెన
 మగ్గివుని మూలముల కానవక్తరునిది యగనివాచార్య
 కటాక్షములనై వీవును నరమాత్యు నాయావక్తమును పొందుట
 నీవంతనితో నమాయువక్త" అని లక్ష్యముని మూలములన
 గ్రహించెననును. అందుచేతనే అగనివక్తమాయునలెనె
 లక్ష్యమును మగ్గివుని మునింపిగోయెను. అందుకలై లక్ష్యముని
 కావలెమునుగోగోవలెనునునును.

అంత మగ్గివును అంజనేయునితో "నరమాత్యు లయింతు
 గల కావలెను నరమాత్యు కలుగులెనెను" అనిగా

అంతఃకలహము అచార్య మూర్ఖమున నేతరులకు కలెను. అదివారే చార్మలవందిమున్ను బాసము అక్షులులానే బాసకలు గోనిరాగా ముక్తిప్రభు బాసకలనుగోని శ్చుద్ధివది బాసక సెలవిచ్చి వదిలి కార ముదలగు అంతఃపుర శ్రీలకు బోది వదిలి నేతరులచే లుగాన పల్లకి పెట్టింది అక్షులని అచుకూర్చువదిలి కాకుట ఇందు కూర్చుండి వ్యవహార వ్యవహారములను శ్రీరామని వద్దకు బోయి శిరస్సు తూని తిరులకలుగా నమస్కరింపగా రాము బా త ని ని తేనవది అదిగవములేనిది కూర్చుండి నియమించెను.

కానం. ముక్తిప్రభు అక్షుల పురస్కరముగా రామునివద్దకు వెళ్లుట, అచార్య పురస్కరముగా భగవద్దర్శనమునకు వెళ్లుట గూడెనుచున్నది. లేకున్న ఇదివరకు అచార్యుడని అక్షులని అక్షయంబున న్యాయముగనే భగవద్భాషణములు చేయుటలే బాలికలకు చాత్రదేవులు తిరవలసినదైనది న్యాయముగా నెరిగి యిప్పుడుకూడ వీరి మువ్వరాగందో అందుననే అచార్య పురస్కరముగా నెల్లకు. అంతేకాదు భగవదని నెరూపించి శిరస్సు తూని తిరులకలు వదిలి నమస్కరించుట "నర్వదా. నర్వదా" నీకు బాసకనోని తెలియరేయటలే. అచుకలకు వరమూర్ఖుల గూడెనని తనయందు వ్యతిరేకము లేదు కానీ న్యాయముగ దగ్గరకు వెళ్లుకొని తన నెరూపమున కూర్చుంటేమిగోనది ఇతలు "భరణం" అను న్యాయ ముంద) వదాళముతోడకును.

ఇదివరకు ముక్తిప్రభుగా బాసకల ముగిసె.

గ్లోః తర్కమర్థంబ కామంబ యన్తుకాతేవిషేషతే
విలంబ్య నతక్షుచీర! నరాణా హరినత్తునం!

గ్లోః హిత్యాధర్మంతదాఽర్థంబకామంబయన్తువిషేషతే
నన్పుక్షాగ్రేయథానుప్తః నతక్షు ప్రతిబుధ్యతే

గ్లోః ఆవిష్కాశాఽనధేయంక్షు మిత్రాశాఽం
నంగ్రహేతక్షు
ప్రతివర్గపలభోక్తాతురాణా ధర్మేణయంబ్యతే

ధర్మార్థకామములకు అయోకాశములలో నిభేదము
కొని యెవరు అనుభవించునో కాకు నిలబడినారాజు. ధర్మార్థ
ములకు నితర కారులుగ అనుభవించుకాకు. ఇట్లు నితర
కూర్చొని వివరించకానినంటికాకు. కాక క్షేత్రధుని
తంకి నిర్మలము చేకూర్చుకొని, తాకి కాఁకములకు నూత
కూతకలెను నీకాన్యవిగాముఁ కును, రాజునితో యుక్త
ముతకము నయమునునర్చికది ముఁకుతో అంకింపుము
“అనగా ముక్తియు చేసెయితడించి” రామా! మీ నానయ
యత్కగహముచేతనే రాజ్యమును పొందగలిగితిని. ఉత్తరా
మునుపొంది ప్రత్యుపకారముచేయికాకు అధిమును. నన్ను
క్షయింపుము ఈ పాపములందలము చేసగంధర్వాంశులతో
ప్రార్థనకాకు. మహాబలవంతులు మీ ముత కార్యమును నెడ
చేర్చగలరు” అనకు అంతలో ఎక్కు భూభక్తి కలుగుతుండ
కొట్టుకొంటి నానయమునర్చి అంకించి నిలచితి. ముక్తియు
కాకి కాకి నే నా ధ్యము అను కాకి పైకముతో ముత
నిలముంది నుతి “రామా! ఉత్తేజములము నీయకము

నివల్లుకట్టిన అల్లెకడనుక. అట్లాకెత్తును" అని మరలా
రాముడు పంపించి "మగ్గిరా! మొదల నీతి ఎత్తులున్నదో
బ్రతికియుండనో లేదో అనుచుది గడుగొని రావలెను. నీతి
వేడియు, గాఢముని విచార ప్రదేశము ఎరిగిరిదిని కాలాదు
మూలముగా లేయదము" అనెను.

అంత మగ్గివుడు కెరదిను బానిసఃలిది "బాని
శోర్తమా! నీవు నీ వివ్యుతతో తలపు, దిక్కు, ము పొమ్ము
గంగా, నంయూ, కాళి మొదల ను నదీప్రాంతములును,
విదేవా మాళవ, కాళి మొదలను దేశములందును, యవ
నువర్ణ దూప్యక మొదలను ద్వీపములందున్ను, ఛక్షుషభు,
క్షీర, శుద్ధ మొదలను నమిద, ప్రాంతము లందును పెదకుడు
అ శుద్ధ లెదముద్రమునకెరిల బంగారి కొండ, ప్రాంతమును
చివరికదయు పర్వతము వాని పెదకుడు అపైని సూర్య
కాంతి యుండును గావున దూర వారేగా కల వెలదినములతో
మూరికన్నియు పెదకరావలెను. నీల కాటెన మురిగిమేళిం
అని పలికిరి

అదివారి అంగదుడు, పాక్షుడు నేడు, నీలుడు, బాలకు
నంబుడు మొదలను వారినిచూచి దూకు దక్షిణ దిక్కునకు
పోవలయును. గోదావరి కృష్ణ నేర్గి మొదలను నదీప్రాంతము
లను, విదర్భ, యావీక, మహాన మొదలను దేశములను,
నల్మ, నులయ మొదలను పర్వత ప్రాంతములను, అంబక
ద్వీపమును, మహేంద్ర పర్వతమునందును దూకుడు. అ
కొండ పరిమలమునీయే దక్షిణ నుదుద్రును లందు మూల
మూలముల దూర ములతో నొద్దినముగలను. అది

రాజులు నిరసన, అందునెదరుకు నమోద్రమున భాయ
గ్రాహికలను. బాగ్రితి, అది చాలిన ప్రవృత్తికను. రుద్ర
వంతము మొదలగు పరిశ్రమలను. అపైని భాగవతి కట్టిన
మును కలవు. అది యిట్లు యు వెదకి నలరొకలలో తిరిగి
రావలెను" అని పోలెను

తదవ ముఖ్యమునూరి "శ్రీపు మిరిది ప్రవృత్తిలగు
మూరీచాది వాఙ్మయము వోవృత్తి, పదమటిదిక్కు నకపోయి
మరాద్ధ్య, పోల్ల, శూనపన మొదలగు దేశములను, పోల్ల
వకుళ మొదలగు వృక్షములతో నిండిన విజయమును నిధి,
హేమ మొదలగు నదీ ప్రాంతములను పెరిగెను. హరియోత్తి
పర్వతమునందు గంధర్వులున్నాడు. హరివంశకు వోవృత్తి అ
నొండచాలి వక్రపర్వతమునందు పెరిగెను అచటలకుగలది
మున తిరిగివెంటిమను పర్వతమున, విశ్వకర్మచే కేయలించుల
గల చక్రము బొంతబడినది. చానిది రక్షించు రాక్షసులను
పురుషోత్తమును తంజియా చక్రమును. వందలదిదిను రాక్షసుని
తంజి హంసవర్మమును శంఖమును స్వీకరించెను. అచటనుండి
వరాహ పర్వతము మీదుగా మేను పర్వతమును తిరిగి అచట
"మేనువాష్ట్ర" అను మహర్షి కి నమస్కరించి నీటి వృత్తాంతము
తెచ్చి అచట వెదకి నిండినములలో తిరిగి తంజి" అని పోలెను.

అనంతరము "శ్రీవతి" అను వా న క నిమిది పిరిది
శ్రీవతి దిక్కునకు వెంపుడు" నీవులే వక్రత మునాదిలో
కలిసి వానలదేరి. మేర్పు ప్రసంగ, మొదలగు దేశములను,
రాక్షసు, దేవతల మొదలగు పర్వత ప్రాంతములను వెదకి
ప్రభువునకు తెల్లెను అపైని క్రొత్త పర్వతమునుకాది,

నిష్కాళమును అతిక్రింది, "కైలాస" వదిలివారి అహం
 గా మిస్స పోయితిమిండు వెదకుడు. అపరి పోతకు
 మూలము లేదు గావున సెలవివములలో తిరిగి కలదు. ఎవరు
 వీరియారి శ్రీరామునకు పంకోషము కలిగియురో కాదు
 నావయిల పోయితి నాతో మరూకముగ లోగములను
 అనుధరింపగలకు" అని పలికెను. కా న రు లా వీరములు
 వలకుదు బయలుదేరిరి.

అనారకము ను గ్రుడు అంజనేయుని కిది ప్రత్యేక
 ముగా" కావర వీరా!

|| నరూనా నాంతరిక్షే నానాబరే నానారాయే
 నాపుకాగతి నంగంతే వశ్యామి హరిపుంగవ!

|| విదితాన్పర్యలోకాస్తే సహగరథరాదరాః
 గతిర్వేగస్య తేజస్య బాహువంతువంహాకపిః

|| ఏతః స్తే సర్వం వీర మారుతన్య మహాజనః
 తద్యథాబధ్యతే సీతాతత్త్వమే వోపపాదయః

|| త్వయ్యేతే పానువంన్నస్తి జ్ఞానం బంధిః పరాక్రమః
 దేవతాదానం వృత్తిక్ష్మ నయోక్య నయం పరిహిత!

మౌమ్యుకా శ్వేతబాహులును సీ గతియందుకు
 అర్హులు. సీత మరూకమును కేను. పురుష లోకములను,
 లోగత వర్షకాదులను, సీతకునున్న మరూకమునెల్లకను

నీకు తెలిసినవారే గణనము, బంధు, లాభనము మొదలగు
వారిలో నీకుద్యోగము వాయువుతో నమూనాదత్త బుద్ధి, బా
ధు, వాక్యములు దేశకాలాదవారముగను వయోగింతము
నీ నీ నీతను ముగించి రాగల కుంతకత్త" అని పలికినది.

కానినం- మగ్గివుడు అంజనేయుని సూర్య పరికిత మాటలు
అంజనేయునికల్పి పా మూర్ఖ్యములు అంజనేయుని మాటలు
శ్రీరాముని దర్శించినది ముదిలు అంజనేయుని మాటలు,
శ్రీరాముడు అంజనేయునిసూర్య పలుకుల అతని కావనీతి,
రాజధర్మ, ధర్మమీత పలుకులది నమయగూర్చి కృత్యమును
చున్నది. ఈ మగ్గివుని గూటలతో అతనితో ఉన్నతోడ
కృత్యముచున్నది. ఇప్పుడు మగ్గివుడు పరికిత మాటలతోగల
పాశముంతయు ఈ కాంతమున ఇప్పుటి కుండి కుంతకు
మందర, యుద్ధ కాంతములతో అతని విశ్వరూపము
కుందర్శించవగును.

శ్రీరాముడు అదివరకే అంజనేయుని బుద్ధిబలాదులు
కాగుగా ఎరిగిన వాతగులచేతనే వేరియుంగరము వారిని
కల్పి "నీ రాగ్రగేతరా" ఈ అంజనేయుని నీతి నిన్ను
గుర్తించగలదు. బంధురాశ్రమాదులతో నాటిరేని వాతగు
నీ నీ నీతను పెదకిరాగలవు

గీ: అదియిది! అదివారాశ్రమవారా

హరివర! విక్రమం విక్రమై రవచ్చైః

వేదవసుతి! అదాది గమ్యతే నా

అనకమతా హనమనాన్! దైరా కురుచ్చైః

ఓ విచారా! నీకు నీలలకు ను అక్కయిందియున్నాను
 పారికరా! అర్థిధి మైన విక్రమాదులతో వరాగ్రిమింపుము.
 కాముపుత్రా! అంకమరియగు నీతి ఏదిధముగా కడుగొన
 బడిగలదో హామమా! అవిధముగా ప్రయత్నింపుము" అని
 వలికినది. అంతనయును అంగరమించుకొని కన్నులకెద్దుకొని
 రామ ముక్తిపులకు వదిల్చు రింది తనవారిలో బయలుదేరినది.

తానెం- అంతనయును తనవద్దనుండి వచ్చిన వాడని నీతి
 సుబ్రహ్మణ్యులకొరకై రాముని తన చేతివ్రేలియంగరిమకు ను
 అతినిగొనగను. ఇందలి వానరులు యువరాజు అంగదుడు
 ఉండిగా అతినిగొన యువసుబయేమి! అనగా ముట్టముదల
 రామాంజనేయుల కలయికలోనే అంతనయును వాగొప్ప
 వాడని రామును గ్రహించి దూరికు తినిన లక్షగానములు
 కలవాడని లక్ష్మణునితో వలికినది అనంతరము అంతనయును
 రామ ముక్తిపులకు ముక్తికలిగించుట, వాని తనివోగా
 తానను ఓహోస విధము ముక్తిపుడు రామ పరమేశ్వరై
 రామకార్యము తనవలగా అతినిగొన వివేచనమును కలిగింది,
 దైర్యముతో నీతి వప్పుల ముదలగు వానివలననే గాక,
 ముక్తిపుడు అంతనయుని హస్త వలికిన మూలలవలన కూడ
 అతిని కలిహామిగ్నములు, బుద్ధి హాస్యక, కార్యవిర్యహ
 వాడైకడ గ్రహించి అతిదే తప్పక విచేసికొని రాగలడని
 నిర్ణయించుకొని అతినిగొన ఉంగర ముదగను. ఇది వివరము.

అంతర్యముగా పెద్దలు తిరగ విషయము చెప్పుచును.
 రామును పరిమాతృ నీతి వేదాత్మ పరిమాతృను వదిలి
 అన్యదృష్టికలిగి సంహారబద్ధుడై ముఖము వచ్చి ప్రవహింపబడినది

టకు ప ర మూ త్క యే. పర్యవక్షిగతులుగల అరాధ్యుని
వరించును. ఆ అరాధ్యుడే వానిను అతినిద్యారా పరమూర్తి
జీవులకందించునదేమి! అభయ మునగుట పరమూర్తి

||: పర్యధర్మాన్ పరిత్యజ్య మామేకం కరణంవృణ
జహంత్యా పర్యపాపే భోమోక్షయిష్యామి
మాశుదు||

అది అభయ మొనగుచు అభయ వాని నును మామేక
కదా! ఆ వాస్తవమునందలి తింగరము రాముడు అంజనేయుని
ద్వారావంపెను పొందెనునట యోవగము శేషము
తింగరము కాదు. అ భ య మొనగుటయే వాస్తవమునకు
యోవగము “పొందెయోవగము ఇచ్చుట” అనిగా “అభయ
మొనగుట “అని అర్థము” నిన్ను నేను విన్నవించెను” అని
ఓచాదులయే అ భ య ని ద్వి తి న ని కటాక్షణముల. ఇది
అరాధ్యునిద్వారానే జరిగినదెను. అంజనేయుడు అతినిదే
అరాధ్యుడగా సుర్వింపబడినవాడు గావున అతినిద్యారానే
తింగరము (పొందెయొనకు యోవగము) అయిన అభయ
ప్రదానమునకార్త రాముడను పరమూర్తి ఏదీ అను జీవులకు
పాపెను. అది చెప్పెనును.

ను దర కాంతలో ఏకమృ అంజనేయుడిద్విత రామా
వామానేతి పిత తింగరము కూచి నిక్కిలి నంతింగరదట.

||: గృహాత్వాపేక్షమాతానాభర్త్యః తరవిధరావణా
ధర్తారమివనంప్రప్తానానతీమందితా, యతః

ఇక్కట కూడ కరియోజగముగా “వ ర మా త్మ
యోగిం అయి వ్రాసామని పెద్దలు చెప్పడకు వాది
అనుకుంటున్న నీతి సుర్దుగా “కోమలిని” ఒకసారి కాదు
శివనా అంగీకరించినట్లు తెలియజేయుటయేవలన

గాముడు అంతనేముదిలో పడిన చివరి మాటలతో
మరియు భయమున్నదని పెద్దలు చెప్పడకు. సర్వేశ్వరము
కులోకమున వీడమియు నశించివచ్చుచుండగా వానిని ఉద్ధ
రించు! శేషు న ను సర్వేశ్వరుని నొకరి, భాగ్య, చార్మక,
చాపందాది, మతములను పంపించి కర్మచరణ వ్రాసామని
వేదమతములకు ఉద్ధించుమని చెప్పినది అదియే ఇందులో
ద్యోతకమును.

అతిథి - దుక్కిరి బలము కలచాచ! అలాగా, శేషుడు
నామని భరించుటనే దుక్కిరి బలముకలచాచ సామూహము)
ఇక సర్వేశ్వరులు అలాగా ఉభయవిధానములు (నిత్య నిరూతి,
నిరూతిని “అలాగా” నిత్యము - ఎల్లప్పుడు ముందు నరము
పరైశ్వర్యము నిల-తన నిరూపముకొరై నృప్తించుకొన్న
ఈ కులోకముందలి వ్రాసామని నంపద, కలిగిన ముఖములదిత్ర -
అని భావము - బలమా శివస్త వాహం - ఈ రెండుబలములు
కలిగిన నీవు నేనాధర పడియుంటిని వరమాత్మ నలుగవలెనన్న
వరమాత్మరే నొకగలగిన వేదమతముధరింపలచినదెను గదా!
అందుచే నామిర! దోషములొలికులేన సర్వమతములకు
నారించువాచా! “విక్రమ, విక్రమింపరై” అధికవరాగము
ములో” అలాగా అమితములైన వేదానులలోగల అధిక

శాంతిశ్రీమతాః పరాక్రమింపుణుః. కర + అక్రమించు =
పరమాత్మకు గ్రహించుట, ఇతరములను భ్రంశముచేసి
“అక్రమించుట” చేయుము అనిగా నేర్పడఁగతి ఇయ్యదిభూతి
శక్తులు, నేదను, ఏదితో ఇతరములతో ఏర్పడుగా నుండు
చేతులగులగునో అట్లు ఇతరులను అక్రమింపుము.

“జపకమిత” అనిగా నేలకర్మచర్యములై యున్నది
నాదరించు జపకములచే నుమార్చెడిది అదరింపబడినది.
జపకములు కర్మచరణమున పడియున్నా, తేజ
(జపకములచే అదరింపబడినది) “అది నేదనిరి ఓర్థాంతము”
దానిని ఏ విధముగా పోషింపగలవో అందుగా (నవర్తిం
పును అది పరమాత్మ నేది బాహ్యము (కర్మ కరణములగు)
కార్యక సామంజాది మరియొకటి బాటింది చక్ కర్మాక్షణ
న ప్రాప్తమైన నేదనిరియును, అదరింపుచును, అలా కర్మ
స్థానియుడై న అంజనేయునకు చెప్పుట. పాపారణ్యము -
విక్కిరియము కలకాదిపు. కిక్కిమేడపు. కాలువైచిశ్శు,
అగు అంజనేయ! నీ పరాక్రమమును చూచి నీని అపారగతి
యున్న మా కార్యమును నీతియును నెడలబ్బి విక్రమింపుము.

తిరునాఠి నెలదినియంతో నే కూర్చు. పడమర, ఉత్తర
దిక్కులకు కలిపి పాదములు విరిగివచ్చి నీతియు బాటవెడియ
లేదనియు. దక్షిణ దిక్కు కు కలిపి అంజనేయడై చెప్పకూరి
రాగలదినియు పలికిరి. శ్రీరామానుజెల్లెనను అదే అర్చి పా
యముతో జూచిరి

అంజనేయును తనకాల్లెటితో కలిపి పట్టుకొనుట,
కల్లెలు, కొండలు, అడవులు నెడమర వింశ్య పర్వత ప్రాంత

ములకు పోవుచున్న నెలదినములు గడిచిపోయెను. కాకి
నిట్టిది చాచాముననినది. ఆ వర్షాది విలమునుండి తడిన
రెక్కలుగల పొంతలు వచ్చుచుండుట చూచి అంతయును
అందు తప్పక నీనుండునని శుభించి తనవారందరితో ఆ
కష్టముతో ఆ విలములో వ్రేవేళించెను. అచట బంగారు
భవనములు, తిన్నెమయములైన విమూలములు, కాంతలు
వెడకల్లు పూలతో నూడిన వృక్షములు గలవు. కాకిని
చూచుచుండిగా అచట ఒక కావలి కనపడెను. ఆమెనుచూచి
అంతయును “నీవెవరివు! ఈ నువా యెవరిది?” అని అడుగ
అని “ఆనువా పేను అను అప్పుకాంతిది” అనియు,
చావలి శిల్పమును మెయును నేయి సంవత్సరములు తనమొన
రించి బ్రహ్మచే వరములను పొంది, దీనిని విన్నించి ఇందు
“పేను”తో నూడి నివరించి తిండిగా ఇందుదాతిని
తీసెననియు కాకు మేనానన్ద కుమార్తె వ్యూహంబ్రేణని
యు, పేను తనకు స్నేహితురాలగుటచే ఆమె మాట
వ్రేకారము కానందుండి, ఆ ప్రశ్నద్వారమును కావలి
చుట్టినదియు పరి! “దీని వ్యూహం ఇందులకేల వచ్చితి? ఇంక
ఈ వండ్లు తిని నీనుకాని నేను నివసించి అయినచో దీని
వృత్తాంతమును చెప్పును” అని పలికెను.

చావలి వ్యూహంబ్రేణి యిచ్చిన వండ్లని, నీనుకాని,
అవలిదత్తులకు తిచ్చుకొని సేవకరి జరిగిన కాకు మేనానదుల
వృత్తాంతములను చెప్పి “అమ్మా! నీతివ్యాకు వెడకుచుండగా
గడువుచాటినది అయినను ఈనువా చావలి ప్రాణముకట్టు
కొనును. ఇంతకు గురకవలెను”. అని వజ్రకావలి తన

తమవలె విముఖులన కాదివి సుఖ విలాసమున దేర్చును. కానిను
వింధ్యపర్వతమండలి చుట్టూ ౧౧ వృక్షములైన వేరిరి.

అంత అంగమును కాన నది అనుచు చూచి "మనము
లములుడనీ నెలకాటి గడువు తీరినది ఇప్పుడు ముక్తిప్రసాదము
తల్లి "నీతి కె. దిలేదు" అని చెప్పిన అతిమ మనసును అప్పుడ
చంపును. కానినే చంపెదమటకంటె ఇంక చలన ప్రాణముననే
మురేసి చివి నొప్పుట తల్లిమయు. నూ అంకితమునుగల
దేవములే అతిమ మన్ను తిప్పు చంపును. కాముడే నా
టాద దములో యువరాజు పట్టాభిషేకము గ్రాహించలేనను.
కాని ముక్తిప్రసాదము లేకుంటే నీతిని నిరసించే అంతుకావలయు
వృక్షము. ఇవలనే ప్రాణములు దిడిచెనను" అనిగా కాన్పు
దీని కావలయు "ఈ యాత్మ దిలము క రంకారమునందే
మనలనెప్పుడు ఏమయు చేయకాలదు" అనిగా కానది చెల్లదను
కుంతించి నులనే అదిరి.

కాని అంతయును కార్య పాధమును కాన అంతయును
ఇచ్చినదే "అంగమును అష్టాంగ యధ్యుగలవాడనియు, అరుర్థు
అంగములు గలవాడనియు విరుద్ధములతో కూడిన
వాడనియు, వామర్థ్యముగలవాడనియు ఎవరికాదనియులే
వామాచ్యుతములతో కాటి వచ్చుచు కార్యపాధన
దీయవలెనని అనింది, భద్రోపాయములే భద్రముకల్పించి,
భద్రం భద్రోపాయమునలన తయము కలిగించుచును.
"అంగవా! తనలదిక్తులను వాడదని తార్యా ప్రయోగము
దీని ఎల్లప్పుడును నీ లక్ష్యము తోలనే యుండునునుందేవా!

కాళ ముక్తివుడు బలవంతుడు కానితో విరోధాలు కల్పించుకొ
నుట మిందిరికాదు ఈ విల ము నం మన్నను అత్యుచి
తములు ఈ వర్త త ము మే లేదించుకొని కానదియను
నెంచుకొనును అందుకు ఇయవడి యీ కావలను మరిల
ముక్తివే లేకును ఒంటరి కాదనై నీగలు చేయగలవు
సిద్ధింధకు పోయినకుడల సిరిరిగల పోయిరే ముక్తివుడు
నిన్నేదియు చేయకు అప పరికరగా అంగదుడిట్లనెను.

కామవుకాగ్రి ముక్తివుడు తిర్తిను బుద్ధిలవాడుకాద
తన అన్న సహా ఇది ప్రలకు చి. యాదగా కాల
మూతనకు యింతి వచ్చెను. అన్నకొద్దని తనకు తార్కగా
స్వీకరించెను తనకు ముగిసిన గానునే మరిచెను. అత్యుచి
తములు ఈ ఇయవడి నీతిను నడకుట్టి కానదులను పంపిన
గాది. గాముదికోగల ప్నేహమువలన గాదు. అట్టివాడు
ఇశుగమూలతనకు వచ్చు కాపాడువా! కొనుకల మమాలు
నకు కాజ్యదిచ్చుట న్నాయకు గాది వచ్చి చేరినీయుడు
కావున నేడు ప్రాయోగ వేళయిచేసి తురగించెడిను. కాని
అత్యుచుడు, ముక్తివుని, మాతల్లిని, తల్లివంటి "దాని"ను
నకుష్కార పూర్వకముగా అడిగివని చెప్పును. అది పలికి
తర్ఫులని కామోపవేశము చేసెను.

కానదియను ముఖించుచు కామసుఖం చేరిపోవుటకే
నిశ్చయించుకొని తిరిగి కథ అంతయు చెప్పుకొనుచుండగా
"నంపాతి" అను పక్షికారిని ఇక్షుంజులకు వచ్చుచు వారి
మాటలతో తన పాతనకు "కామమువుడు సుఖిని"

[illegible]

ఆ మోటులు విన్న మంత్రాళి "వానకలారా! ఆ యీ
యోధు నా సోదరుడు. అతనిని తరిగి రావలెను నాకును
శత్రువే అనిచోక శ్రీని అకాశమూర్తమునగొని పోవుదునగా
చూచితిని. రా ము ని శ్రీయందునుండుటచే అది నీతియే
కావచ్చును. ఇ చ టి ! మాకుమోక్షముల దూరములొ
నమచ) విధ్యమున అంకాకగరమునందు. అక్కడి రాక్షస
శ్రీలచే నీతి మృ కాశాచలమునున్నది. మూర్ఖులశ్చి నా
య్యెలా కలిపించుచుది వేదమునలేదు. నన్ను నముచ)ము
వద్దకు గొనిపోయె. మా సోదరుడగు చిదక వానమువేయునును"
అని ముగిసగా వాకు మంత్రాళిని నముచ)ము వద్దకుగొనిపోయిరి

వంశాధిపతి జటామూర్తకను శివశాసనములేసెను. పెంటనే అతని
రెక్కలు వచ్చెను. అతడు మరల వారితో "వానజిలారా!
నికాశమనకు ముహూర్త వాళి" "నీవు వానజులకు నీతివృత్తాంత
ము చెప్పిన తరువాత నీకు రెక్కలు వచ్చును" అని చెప్పినాడు
అట్లే యిద్దరూ రెక్కలు వచ్చినది. ఇది శుభసూచకము
మీది నీతియ కనుకొనగలదు. కర్మరంజు." అని చదివీ ఎరి
దోయెను.

వానజులు నీతివృత్తాంతము తెలిసిన దులకు
దురుల నుండినందుకు గంతులు పెరిగి. పెంటనే కనుద్రా
బ్రాహ్మకు చేరిరి. శాశ్వతమునకు ఎక్కిరి లయించెను అకాశము
వలె అంతులేదనియును, ధయంతరి కల గంతులవలె నిండెడి
యును ఉత్తుంగ తిరుంగములదే మహాధయంతరిమైనదియు అగు
వస్తువుయగుచు చూచిరి. నాడుయోజనములు (800 నైట్లు
1200 K. M.) వస్తువుయగు చాటగలవాడెవడు! అని మరల
విచారమునకులసిరి. అంగముకు వారిందిరిని కైర్యముచెప్పి
విమాదపడవలకనియు, అది మిక్కిలి దోవమనియు, అ
విమాదము గోపించిన వామువలె పెళునుననియు చది! "ఈ
వస్తువుయగు చాటి నీతివృత్తి చూచి రాగలవాడెవడు!
మీర్తరి మాట నిలబెట్టి మరల మనము శాశ్వతమృత్యులతో
మధురగా ముందుకట్లచేయగలవామనిచి" అని విప్రీందరు
మరల ఎవరెవరెంత మూలము వాగలరో వారి వారి ఘనముల
వకుగగా వదియోజనములు మొదలయిన మాదియోజనము
లు వరకు వాక్యచాళి కాని తిరిగి వచ్చువాడు లేవలసి.
వారిమనమును "వృద్ధులకలకే ఇట్లు వాని"ని ముగిసె

అంగదుకు "నేడు మూడు రోజులుగా నెక్కువ. కాని
 తిరిగి గాగలవో లేదో అని నా అనుమానము" అని పలుకుచు
 బాంబులను "నామమా! నీవు యువరాజువు కాక శృంగుల
 చే వలచుచుందు" నవలెన గాని, శృంగులచే అరిచి నిలు
 దువలెనలకను నీవు మా స్వాయిని. నిన్ను కట్టించు
 కొడుకు మా కర్తవ్యము. కావున నీవు వెళ్లివచ్చు" అని
 పలుకగా అంగదుకు "అట్లయిన యీ కార్యమున నాధిపతి
 లకును" అని అగోచించుచుండిగా బాంబులను "యెవ
 గానా! నీవు విచారింపకము ఈ కార్యము నాధిపతిల
 బానిని నేను ప్రార్థనావలె వచ్చు" అని తిరిగి పలుకుచు గా
 దూరముగా నుండు గా కున్నది యున్నచోడు. అంధ నా
 దులగా మిక్కిలి శ్రేష్ఠుడను ప్రసిద్ధుడును అను అంధ
 నేయుని పరీక్షించి యిట్లుపలికిన

తానం ఇవటి రాజులును బలవంతులు గనుచుండెను. అందు
 అంతయుని బుద్ధి ఎక్కువ, కార్యరక్షకు, రాజధర్మ
 ప్రోత్సహకు. అంగదుని మూలము అతనికి ముక్తిప్రసంగం
 అనుభూయ. క్రోధము, పుష్టమగుచున్నది. అది పరమాత్మ.
 రక్ష తుండి) ధా వివరములో రాక్షసులకు చిక్కి యుండిగా
 ముక్తిప్రసంగం రాతిలంక అ వివరము (కర్మము)ను అట్లుగా
 పుట్టవచ్చును. అందులకు వారి కోరిక శ్రీరాముని శరణు
 కోరి వారిని చంపించెను. కాకను కార్యగా న్వివరించెను.
 ఈ వివరములు అతనిచేతనును కోరియుండు అర్చకము
 లేను కాని ఆ కోరికను అంగదుని ముక్తిప్రసంగం
 పూర్తిగా మూలపదవి పరీక్షించు గ్రహించెడి అవకాశము

తేను ఇది సహజము కాక అతిపరి ఉనుటకలెను. కాన
 కోడలు సహజము అందుచే గడవు దానుటవలన కోరిక
 తేయు సుగ్రీవుడు దంపునది భయము నీరికొనడకడలచే
 రామకార్యము విరివేరలేదని విచారించు. రామశ్రీమల
 సాక్షిర్థ్యము ఎరియునుట. ఈ మొదలగునది యన్నియు
 అతిని మనస్సుకు పూర్తిగాదొరిదివేసి సుగ్రీవుని నింకెంతటకు
 వారిరియించినది

కాల సమర్థతయగుల "బుద్ధికుళాంవేష్యకు" అయిన
 అంతరేయుడు సుగ్రీవాంగ ములకు పరితయ ఏలుకాని బంధ
 ముని దిక్కుకొనునట్లు చేసెను. అక్కడ సుగ్రీవుడు అంగడు
 నిల్చి పూర్తి మదికాకము కలుగునట్లు చేసెను. సుగ్రీవుడు
 సంకాపమున్నట్లు విశ్లేషణగా ఎక్కడమా వానియటలేదు
 అంగడుకు మోక్షము "ఓర సుప్రశుభముగనుండువానిః"
 రాజ్యముగా స్థాపించుటయితము" అని పలికిన కాల
 సుగ్రీవుని ఓరమంగుల్లు లేదు. కాలి చావోపుయ
 అంగడుని "తుతకు నిల వుత్తర మామక" అని సుగ్రీవుడు
 కప్పించెను కాలదినమాలకు ఇచ్చెను. కాలకు గారడముగా
 చూపనినకు. నింకన్నిటికి ముగ్ధుడైన సుగ్రీవుడు కాలివధకు
 దిక్కులి విచారింపి అగ్నిదనుమనగుడునది ఏద్యును. కాల
 రామాదుల మూలలకు తేలికొని వానక రాజ్యకట్టారి వక్తుడై
 అంగడుని కొగలించుకొని యువరాజు వట్టారికొడుమలేసి
 కాడకు కాళ్ళుగా వీక్షించెను. కాల తనవచ్చుకు కాళ్ళ
 అంబుకడ అంగడుకు తన కుమారుడే అగునట్లు చూచుట
 వ్యాధుమంగళా! "అంగ కం కం కరి వ్యత్యయోవ

రాశ్వరీపీఠం - ప్రతిగాత్ర పరివృంక్షణములే ముక్తిప్రసాదానికి సహాయకములు లేకుండుటయు, అంగముల విషయములలో సహాయకములు లేకుండుటయు నిర్వివాదము.

ఈ ముక్తిప్రసాదము రాశ్వరీపీఠం "మీ" ప్రకారము రాశ్వరీ ముక్తిపీఠము, అమల ముక్తిపీఠము గానియుండుటయు, అమలరాశ్వరీ తనరాజ్యములన్నియు సకలవిద్య గానమున్నట్లుకు కనపడుచున్నది. ఇంత ముక్తిప్రసాదము వారికి ప్రసాదించుట లేనట్లు వస్తున్నది.

వారి భూమిపరములలో పరిపాకములయే ముక్తిప్రసాదములగుటవారి బలవంతములే వస్తున్నట్లుగాని గానియుండుటయు వస్తున్నట్లుగా! అదే దృష్టితో వారి పరిపాకములయే వారి ముక్తిప్రసాద గ్రహించియుండుటయు. వారి వారి విధివిధానములతో అతిమ బలవంతముగా వారి ముక్తిప్రసాద గ్రహించుటయు అంగముల ప్రసాదము "మీ" ముక్తిప్రసాదము" అంటూను వారి బలవంతము ముక్తిప్రసాదము లేకుండుటగాన అతిమ బలవంతముగా అధిపతియే అంగములకు యుద్ధవిక్రమము చేసి ముక్తిప్రసాదములను పరచును.

ఈ విషయాలన్నియు యుద్ధవిక్రమము అంగములకు గ్రహించుట లేకుండుట, అంగములకు గ్రహించుట అంగములకు ప్రయోజనమునకు నిర్భయముగా ఎన్నియో విధముల అంగములకు వస్తున్నట్లుగా. "ముక్తిప్రసాదము రాశ్వరీపీఠం పీఠముల విద్య విద్య" అని పరచుటగా వస్తున్నది. "ముక్తిప్రసాదము

యొకరాజును చేసెను. అది రాజమువయోగించెను." ఈ రాజులు భార్య క్రమమై అళితో నిమ్మ నిజము. అది భేదముగా పలికెను. చివరకు "నీవక్కనున్నది రాజు అన్యముల పొగుములు నీ పొగుములు వీయక మానవు" అని దండో పాయమువయోగించెను.

అంజనేయుడు ఇంతశ్రమిపడవలసిన అవసరమేమి! అనగా" సుగ్రీవాంగములు వేరుకాకుండుటయే" అని కృత్తి మగుచున్నది పారితిక్రమి మేలయిన రాజ్యము చీలుట, పారిలో అంతఃసహాయములు, ప్రేమిత కార్యవిఘ్నము ఆగుట తథ్యము. అంతేకాదు. అంగముడు పాలికగె మిక్కిలి బలవంతుడు. రాజ్యపాలనకు తగు సామర్థ్యము. గలవాడు- అందుకే అంగముని సూర్య

||: బుద్ధ్యాహ్వస్తాంగయో యంత్రం వతుర్వల
నమవ్వితుం
వతుర్వలగుణంమేవే హనుమాన్ జాలినన్పుతం.

||: అపూర్వమాణం కృద్వ వేదోబల వరాత్రయో
బృహస్పతి నమంబుద్ధ్యా విత్రమే నర్వకం పితూః
భర్తృరభీ వర్షికాంతం నర్వనాస్త్రవికారిదం॥

అంటాడు అంజనేయుడు "గ్రహణ భారవాది అష్టాంగ బలములతో" గూడినవాడు. కాశు, మిసో, చిరాము, బంధు బలములతోనున్నవాడు. వేళకాలాదుల సేవగనీ వదువాల్లు గుణములతో నొళ్ళు కాదు. వేళ బలవరాకమోములు

మూలే మూలము వృద్ధిపొందుచున్నదాదు. బుద్ధిలో బృహత్పరి
వంటిదాదు, అందులో తిండితో నమూనము. అన్ని కాత్ర
మూలము నెరిగినదాదు యెడమది కొరకై విక్సిరి క్రమము
దాదు" ఇట్టి గుణములుగల అంగమును ముక్తియని నొంది
మూలమైనయెడల ముక్తియనికొరకైనను ప్రమాదము సంభవించు
టయేగాక ఏకత్వములో విన్నత్యమేర్పడి రామకార్యములు
అవిగనో అని అలోచించి తన కావలెను చతురతనంతయు
జాపయోగించి అంగముని మూర్ఖుడౌచును. తిరిగి అంగముని
విశిష్టత తెలియుటయు, అంతయుని బుద్ధి కుశలత, కావ్య
కార్యకమత, పుష్టమగుచున్నది.

ఇది యంతయు కావ్యాదు. అంతర్విషయము అంత
యేను అరాధ్యము. ఆ కావ్యము చర్చకాత్ర వంటిదే
శిష్యులకు భగవత్కార్యములను చేయవలెను. అంగ
దాదులు శిష్యులు భగవదాచి ముఖ్యమును, తమిషగల
పాంసాదక కష్టములచే (అంగ విహారములలోగల అభ్యుదయి)
“ఇక యీవని చేయవలెను” అని విశ్లేషము నొందగా
అని శ్లేషమును తొలగించుటకు అరాధ్యము చేయవలసిన కృషి
యంతయు ఇందు చూపబడినది. శిష్యులకు భగవదాచియున్న
మును కల్గించుటకు ఎన్నివిధములుగా వెళ్ళవలెనో ప్రాచీనము
చదివినది. అరాధ్యమింత ప్రతిపదించును, భగవత్కార్యములేని
శిష్యులకు భగవదాచి ముఖ్యముకలంగదు (అంతయులే అంతయు
యని మూలమును ప్రోదియై అంగమును ప్రాయోగికము
కల్పెను. అరాధ్యమును తిని చేయుటకు తోలకన్న
నమోదమున భగవంతుడే మహావిద్యాయమున భగవదాచి

మంజుషు కలుగునట్లును, వీరైన వారివారి కార్యములలో ప్రవర్తించునట్లును చేసెను. ఇటులే వీరైన కార్యాభిముఖులైరి. కాని కామ మృతంత్రాంతికావేద మిరల అచార్యుని (అంతయున) అశ్రయించి తమ కార్యమును మర వేర్చుకొని తత్కారా భగవంతుని (శ్రీరాముని) దుష్కరి అనందముతో చేకరించి, చేతమలను తరింప చేయుటకు అచార్యుడే సాధనము అతడంతదేసినను అది మిగిలినాను మృతముగా వర్తేశ్వరుడే అకార్యము నరి వేర్చును. భగవత్ప్రేరణ చేతనే చేతమల మిరల అచార్యునిద్వారానే భగవదాభిముఖ్యులు కలిగి భగవంతుని చేసెదము! అని వ్యనించునని పెద్దలు చెప్పుదురే.

మృద్ధుడగు బాలవంశుజాంత నేయునితో "వానరావీరా! నీవు బలవరాశ్రయానులతో రాతి, అక్కణ, మోస్త్రులతో వదూనునవు, గరుడమిదంటి వేగము కలదాదవు. బుద్ధి, బలము, వేయ్య" దీక్షయు, అన్ని యాముఖ్యంబు నీకే యొక్క"త్వంబకగుల" అను అపరస కావకమును "అంత" అను పేరుతో "మంజు"నకు వానరానుకు ప్రత్యేకగా జన్మించి "నీవు" అను వానరానుకు తాత్య అయ్యెను. అను కామరూపిణి గాత్రున ఒక వర్ణాకాలమున అందమైన యువతిగా ఒక కొంత చరితముని నందరించుచుంటే అను అందము చూచి అను అపరస గాత్రున వామనపు మోహించి ఆమెను అనుభవించగా మోహము నందమ్మినవగు నీవు మర్మోగమమున జన్మించితివి. ప్రత్యేక ఇటులే మార్మలించును చూచి భంజముకొని వారిని చూచుకొనకంచి నీవు మోహమునకు మో బాటులు (2400) జన్మ - (2400 K. M) చూచున ఎరుగా భంజము మో

యోధుడును నీపై విదరణ. కాని దీనిని నిత్య క్రిందివరకగా నీ
యోధుడు చెప్పకు దెబ్బతీసెను. అందుచే "వాణిజ్యమును"
అను పేరు కలిగెను. అందులకు నీ తండ్రి అయినట్లచే బ్రహ్మ
నీని శస్త్రాస్త్రములచే మురిగియు లేకుండునట్లును. ఇందుకు
వ్యవసాయమును వరియులుగా నొనరి. నీవు కాదు
దేవులంతటివాడవు అందుచే నున్నదియును కాదుగలవు.
నీవు నముద్రయును కాదు లోకము కలిగి నీతమ్ముడు వారికిచ్చి
మాకు ముఖమును నొనర్చుము శ్రీరాముడు నీయునును
నూర్చుము" అని శిక్షాపాపరచెను.

దెంటి నీ చాచినయునునును శస్త్రాస్త్రములతో శరీరమును
పెంచి ముప్పేంద్రి వర్జితమునట్టి "వాణిజ్యము" నేను
కాదుదేవుని కొరమవుతున్నట్లుచే ఎంత మూలమైనను
ఎగిరిపోగలను. మాత్రాది గ్రహములను కాదు నందిరింద
గలను. కొంతయు నందిరియగలను. ఇదివిది చిన్నకొని
పోగలను. లోకములోని నీతమ్ముడు మూడి రాగలను. దీని
తండ్రియును నంతయుగానుండును. "అని నుండు వాణిజ్యమును
దీనిను అతనిని అనుశ్చానకమును" నీయు! నీవు తప్పుక
ను కార్యము పాఠించగలవు. నీవు నచ్చుకరకు నేను నుండి
కాల్చిపై నిలవగలమును. మా శస్త్రములు నీయధిగతులు
అని నుండుగా అంతయును మున్ను నీకరకులొని శరీరము
దీనినుపెంచి నముద్ర) అంతయునును నీయునెను.

కాదు. "శ్రుతిశ్లోకము" అను నాని అప్పుడనులో నీకరకులు
కాదు అందమునది. నీయు నీ) మున్నునునును అప్పుడను
అందము. నీయు నీకరకులు నీకరకులుగాను నీయుగాను

వర్తిగహించిరి. ఈ మి కావములే వాసరీ రూపముపొందినది. కాని కామరూపిణియగుటచే తన అందమైన మూలకరూపము లో నందరిందుచుండగా అప్పు ర న భావముతో వానిని వానిని అనుభవించుటచే సద్యోగర్భమున అంజనేయుడు జన్మించెను

శ్లో॥ అప్పు నిర్మ - వాదేన..... తస్మాదవ్వరసోఽభవన్
నతాన్మవరిగృహంతి నర్వేతేదేవదానవా,
అపరిగ్రహణాత్తాత్పనర్వాస్పాదాః కాన్మృతాః

మహాలలదిగు వ యువునకు నది ద్విజలో ద్యూ త యిం పుంజోగ్ధుకు జన్మించుటచాడగుట అంజనేయుడు మహాలలవంశంను లంఘన నెడియెను కామరూపియుఅయ్యెను.

శ్రీ మహావిష్ణువు శ్రీ గా ము దు కా అవతరించిగా బ్రహ్మదేవతలనందరహ. "అవ్వరినః యుదుమీ గం థ ర్వ శ్రీలయించును, వారిరూపులను పురుగు మ గృణంపవలపిసిగిగా ల్లాపించెను. త త్త్వ కా ర ము ఇంచాదులందని వ లి నెందలను వారిని నృపించిరి.

(వానిని నరూపిను అంజనేయుడు)

శ్లో॥ మూలకరూపాత్మజక్రీషమాన్ మానుషావ్మానం
వీర్యదాన్
వజ్రానః మానవోపీతః వైవశేయం నమోజయే

వీర్యశంతును వజ్రమునలె అభేద్యులు గు శ రీ ర యా కలవాడు, గదిమనినంటి వేగముకలవాడు. అగు అంజనేయుడు వానియై మహాలలు.

శ్లో॥ క్షిప్తపింధ్రేణ తేనకం బ్రోధానిష్ఠేన ధీమతాః
తత్త్వైలాగ్గరిభరే దామోహమః కథంక
తతోహి నామధేయంహి మానసాని తీర్తిర్వతే॥

తత్త్వము యొక్క చెప్పుకునూత అవ్యక్తమురేయికంటెటి
అలవరాక్రమములు గల ల కాదు. అందుచేతనే అరాధ్య
తయ్యెను. ఎట్టి ప్రోథములకుగాని ఎట్టి తాదాత్మ్యము గాంగక
తీర కాశ్యమును నిర్వృత్తము చేయగలిగినకాదే అరాధ్యము.
అందులకే శ్రీరాముడు అంజనేయుని అచార్యార్చనమునిగా
చేసెను.

శ్లో॥ నవేగతాన్ వేగవనాహితాత్మా
హర్షివసిః పరవీరి హంతా ।
మనన్వనాధాయ మహానుభావో
జగామ అంజాం మనసా మనస్వి ॥

తా॥ : శత్రుల అక్రందకమునిని ఇలింపలేని తీర మా త్మ
(రాముడు) మలమూముల గల అ రాధ్యుని అ శత్రులను
ఓరావ్వుటై మంతగా ఆ ఇగవత్కాక్షణముండే బుద్ధినిలిపి
రావ్యాములు. అంశ్యములు అముల ఇర్వేత్తులను నాశనము
చేయు అరాధ్యుడు, అను అంజనేయుడు అంజలను ఇరికములొ
(మగ్గుచున్న నీతిను) శత్రుని ఇగవత్కరావలంబము (అంజు
భవము నిచ్చి) ఓరావ్వుటై ముగియ్యుకొనకతయకొని తోవ్వుటకు
అనుక్రించెను.

శ్లో॥ తిమ్మిందాఖ్యమిందం కృత్వాన్ వరేన్ బాపి
 విధానతః
 తహ సంపూజిత స్మరైః తంతే బ్రహ్మణి
 రీయతే ॥

ఇతి తిమ్మిందా కాండము

భావార్థ సంక్షరహము.

॥ మండర, యుద్ధ వాండవంబు

॥ రామ వృద్ధిపేదము

అంజనేయుడు నూరురొజనముల ననువ్రేలుచాక
అంతో వ్రేవేలింది అంగిది చంపెను. అంతయు నానగి
మూర్తి పెరిగి నీతియ్యను గావెను. రామము నీతియ్యను
వలెనుగా మూలరామల, నీతియ్య నమూలానము రాక్ష
స్త్రీల వలెనాకృత్యముగా, త్రిజూ వృత్తువృత్తాంతమునినను,
అంతరిరము నీతియ్యతో రామాయల వృత్తాంతము రాక్ష
స్త్రీరాముని అతయ వ్రేవాన మూలము కరిభాషగమి
యగరమునిర్వి అమెను నంజనేయు సూర్య అంజ రామాయ
శోభార్యముగా గ్రహించిన సుర్రుగా శోభాపగము నీతి
గ్రహించెను. మూలతి అమెను ధర్మములెన్ని జనభంగము
చేసెను. రాక్షసుని చంపున వచ్చిన ఎదులదనముంది రాక్షసు
లను, అంజమూలిది, వింతనీనా నాయకులను, ఎవమింతులను
మం, తి వ్రులులను, అవయకుమూలని నంజనేంది ఇంకవలె
వ్రేయోగించిన బ్రహ్మత్తమునకు వ్యయముగా క్షులతి
రాక్షసుని వరకు కొనివోలెను. రాక్షసునకు, నా మూల్య
రాములంతో ధర్మముకై మన నీతి శోభచేసెను. రాక్షసు
అంజనేయుని చంపునది అర్థ కుయగా "దేవము" మూ
లను చంపున నీతిగావన రాక్షసుల వాయువును శోభ
నిచ్చి పెట్టిం నీతియ్య వ్రేభానకు వలన అయ్యి మూలతి
వ్రేభానానిం నీతియ్యయ్యను. రాక్షసుల పెట్టిన దుర్మతోన
అంజనేయుడు అంత (నంజ)ను రాక్షసు. అంజ నీతియ్య నీతి

మరిగి నమోదము తిరిగి నమోదమును పాటివచ్చి కానరులకా
వృత్తాంతము చెప్పి తమ సంతోషము తెలియజేయుటకై
అనునట్లు, మధువనమున తేనెలు త్రాగి స్వేచ్ఛగా విహ
రించిన కానరులతో కలసి అంజనేయుడు రాముని సమీపించి
నీతమ్మి క్షేమపార్త నడింగించెను. రాముడానందించి అంజ
నేయుని కలిగించుకొనెను

దెలసె యుద్ధభరి మోగించి కైరాముడు కోటన
కోట కానర నివ్వయితో దక్షిణ సముద్రతీరమునకు వేరి
నముద్రుని కరణుకోరినెను. ఇటు లంతలో అంజనేయుడు తిరిగి
వెళ్లిన తరువాత పరిష్రామము రావలసిన పరిశోధనయేగా
అతడు విషయము యిట్లు వివరించెను. విషయము వచ్చి
కైరాముని కరణుకోరిగా కైరాముడాతనికి అభయమునగి
“కరణాగత వచ్చిబడ”ను విజయముగాంచెను. నముద్రుని
సంతోషతో నలునకు కానరునిచే మామయోజనముల దూరము
నముద్రములో నేర్పుచు నిర్మించెనేని కర్వ కానర ఏనులతో
సూత లంకానగరమునకు చేరినెను.

కానర రాక్షసవీరులకు అగ్రోద్దమైన యుద్ధము
తిరిగిను చాలామంది రాక్షసవీరులు మరణించగా ఇంద్రుడు
నాగరాక్షసులు రాతి లక్ష్మణులకు లంఘించెను. గతిస్మృతి కు
వచ్చి వారిని విడిచించెను రాక్షసుడు యుద్ధమునకు రాగా
రాముడాతని సజ్జమును, పారధిని తండ్రి, కథమునిరది,
భయరూపులను ధ్వంసముచేసి మహాపథంగముచేసి అతనికి
అర్ధవచ్చునమోయిని తండ్రి విడిచెను. కాని అమోఘవతు
యుద్ధరా తేను, తుంభకర్ణుని తేని యుద్ధమునకు మరణగా రాము

తాతనిని వధించెను. ఇంద్రునియొద్ద మాయా యుద్ధముగానిదిని
 సర్వ వాసరిని న్యాయమును రాక్షస యుద్ధమునందు మూల్యమున
 నేయుగా అంతనమును కొనిని సంకల్పమును నెచ్చి అంతరిని
 బ్రతికించెను. మాయా సీతను విధించి నిమిషమునందు
 నేయుచున్న ఇంద్రునియొద్ద, ఇంద్రుని వాక్షస వాక్షస సహాయ
 ముతో రాక్షసమునందు లక్ష్మణునిని తరించెను. తరువాత ఆ
 కంటకులైన రాక్షసుని కీరాక్షుని ప్రహేళికను ప్రయోగమున
 సంపాదించి విడిచివేసెను అంతా రాక్షసమున కట్టాళిపేరము
 నేయుచును. తాతనివారము రాక్షసమునందు సీతాక్షునిని
 అన్నిప్రవేశము చేయుచును. అన్నిప్రవేశమునందు కీర్తిము
 రాలని తిరిగి రాక్షసమునందు సమర్పించెను.

ప్రహేళికను ప్రయోగముగా నెచ్చి సీత సరిగ్గు
 రాక్షసమునందు స్వీకరింపవలసివచ్చెను అట్టి కీరాక్షుని అంతకంత
 రహస్యమునెచ్చి రాక్షసమును మూలమునందును, మూలము
 లావమునందు నీ వారి వలన వలములను గొనెను. నేతమునందు
 రాక్షస ధర్మమునుగూడ నెచ్చి వలమునందు ప్రతిమును తుగించిన
 సీతాక్షుని లక్ష్మణులను గాంచి అంతరించెను. కీరాక్షుని
 తిండిని కీర్తిము నొనములను తురదివొచ్చుని కోరెను.
 ఎల్లమును దుక్కిరి సంకల్పించి రాక్షసమునందు కీర్తిచెంది.

విధిమునునె నమర్పించునది క్రమమునందును
 వధిరహించి, వాక్షసము, విధిమునునె నెల్లరాగా సీతా
 లక్ష్మణు నమర్పించె కీరాక్షుని అంతాక్షుని అంతాక్షుని.
 కీర్తిమునందు "తాత" నెల్ల వాక్షస కీర్తిము నెల్ల మూలము

నధిరోహించిరి. ముందుగా భరచ్యూతాశ్రమమునకుగిరి, పాశు
 పాశుని, గుహాని వద్దకు భరతుని వద్దకు వంచి ముసనాను
 కానును వర్తన సమయమునో నాది గ్రామమును చేరెను.
 భరకానులు మిక్కిలి సంతసించి రాముని పాదములకు
 ప్రణామిరి. అతడు రాముని ప్రార్థించి రాజ్యము నకు వస్తుము
 గట్టుకొమ్మనెను. రాముడంగీరించెను. కానియిటు నాల్గు
 నమోద్రముల మించియు అయిదువందలవదినదనా లక్షలయు
 అంగారు కలకములతో జలములు తీయకొనిగాగా వశిష్టాది
 మహాత్ములు శ్రీరామునకు అభిషేకమును గావించి వస్తుము
 గట్టిరి

శ్లో: భరస్సప్రియో వృద్ధో వశిష్టో బ్రాహ్మణైస్సహ
 రాముం రత్నమయే పీఠే సహసితం న్యరేశయత్ ।

శ్లో: వశిష్టో కామదేవత్య బాలారి రథకాశ్యపః
 కాశ్యపానమృతాబ్జత్య గౌతమో నిలయన్తతా ।

శ్లో: అశ్వమీందత్తుర బ్యాధుం బ్రహ్మేన మగందినా
 నలితేన సహస్రాక్షం వనన్ కాననం తతా ।

బ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణి నిర్మించబడిన కింబమును ధరించలేరీ
 రాముడు కానిర, రాక్షసులకు అధోదిరుగా గౌర
 వించెను. వశిష్టాదులుగా సేవించు బ్రాహ్మణ పాశున, విశ్రాంతి,
 బుద్ధులతో పాటిలేరికావగు అంజనేయుని తెల్లని ముత్యాల
 హారముతో అలంకరించెను. భరతుని అంజనరాజును
 గావించెను వశిష్టాదుల కన్నులజ్వలంతల మూడును పదునొకలను
 వేల మందత్తురములు కాశ్యపమును పాలించెను.

శ్రీరామ రాజ్యము

శ్రీరాముడు రాజ్యమును పాలించుచుండగా
 ద్విపక్షములు నిత్యశత్రుత్వము పుట్టుకొని విరాట్పాదములకు
 వచ్చిరి. రాజును రాజ్యమును గాని లేక. తనరాజ్యములో
 వర్షములుకురికి, యాది మొల్లవృక్షము వర్షవర్షములకు
 పుష్కలముగా వచ్చి వర్షములు తోలములకు రికిరి తమ తమ
 వియముల కర్మములకు తప్పక ఆచరించుచుండెడివారు.
 వ్రేలబందనకు ధర్మముండే అట్లేకరి. "రామా! రామా!!
 రామా!!! అని నేరొక్క ముతించెడివారు కనుక నే నేటిని
 "రామరాజ్యము" అని పేరుపొందెను. "రామా దిగ్విజా
 తా ధర్మ!" అనునట్లు "దిగ్విజాతామకు ధర్మమే
 రాముడు" అని శ్లాఘింపబడును. నేటిని విష్ణుగ్రామముల
 అందు కూడ శ్రీరాముడు దిగ్విజాతామకుని పిలువబడెడిది
 పూజింపబడుచు ఉత్తర కోటలకు తీర్చుచున్నాడు.

ఓం తత్సత్

శ్రీరాముడు నమః

శ్రీరామునిస్తోత్రమునారోపనము.

- శ్లో॥ మౌగధం కోపరేంద్రాని మహానీని సుగాత్మకే
 చక్రవర్తి తమాకాని సాత్వభామాని మంగళే
- శ్లో॥ శ్రీరామచంద్రః శ్రీతపాశివాదిః
 సమస్త కళ్యాణ సుఖాభిరామః
 సీతామహాభారతమా చందరీకః
 విరంతరం మంగళ మాతనోరుః